

Elva veckor för toppfart

Med extra utbildning kan
200-besättningarna få köra
stridsbåt. ► 5

Lottorna bantar för att lösa avtalen

Största utmaningen
är att utbilda förplägnads-
lottor. ► 20

Glada Mia säljer HvSS

Alla träffar spralliga Mia
som utstrålar trivsel och
arbetsglädje. ► 32

Examen vid Ringhals

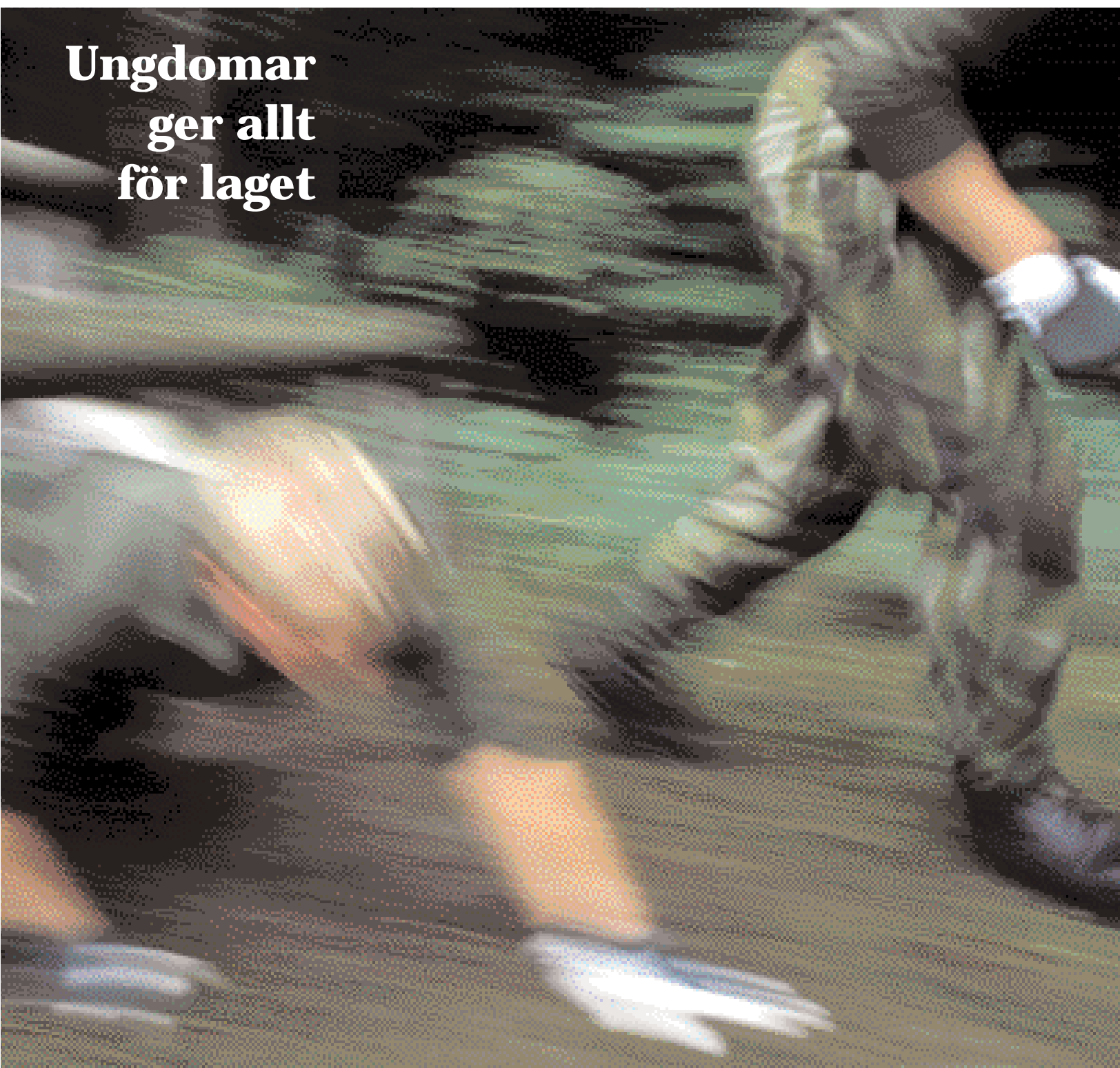
Svåraste uppgiften för
hemvärnet är väpnad
strid i fred. ► 34

Hemvärnet

4
2005

**Ungdomar
ger allt
för laget**

Tankar under stigning till flyghöjd

Det är med en stor portion ödmjukhet men också spänd förväntan som jag tar mig an jobbet som rikshemvärnschef. Mina kontakter med hemvärnet de senaste åren har, det skall erkännas, varit något sporadiska. Med stor glädje kan jag redan nu, kort tid efter det att jag tillträdde se att hemvärnet är en organisation under stark utveckling. Införandet av "Hemvärnet efter 2004" skapar bättre förband i hemvärnets insatsorganisation.

Vårt bidrag till insatsorganisationen är våra förband, de skall vara professionella, välutbildade, och efterfrågade. Dessutom skall det även i fortsättningen vara kul att vara med i hemvärnet.

Sedan jag började har jag fått se många exempel på stort engagemang från flera olika delar av hemvärnet och frivilligorganisationerna. Det var en fröjd att se alla duktiga marscherande i Nijmegen, Holland. Endast ett litet antal bröt och de flesta hade ett mycket bra humör och högt stridsvärde när de kom i mål. Den svenska kontingenten gjorde sedan den absolut bästa förbimarschen som skådas kunde i staden Nijmegen, imponerande!

Imponerande var också Ystad International Military Tattoo. Jag kontrollerade för säkerhets skull den musikaliska kvalitén med hemvärnets centrala musikråd, jodå jag hade hört rätt, kvalitén var utmärkt. Under alla tattoodagarna hade också en stor mängd hemvärnare och frivilligfolk informerat och genomfört uppvisningar i ett utställningsområde i omedelbar anslutning till tattooarenan. Bra och informativ verksamhet som jag hoppas leder till både ökad kunskap bland besökarna och nya medlemmar till organisationerna.

Under augusti genomfördes också ungdomstävlingen på HvSS. Under utmärkta förhållanden gick denna utslagsgivande tävling som innehöll många både fysiskt och tekniskt knepiga moment. Det är så att man önskar att alla i Försvarsmakten skulle genomföra en sådan aktivitet. Väl kämpat!

I samtal med många jag mött har jag också förstått att hemvärnets moderna inriktning håller på att bli känd för gemene man. Åtskilliga som jag talat med har förklarat att de sett eller hört om utökade uppgifter och högre kvalitet samtidigt som många uppfattar att hemvärnet är det försvar som landet har kvar. Oaktat sanningshalten i det sista påståendet så ger det oss en stor potential för vidare utveckling.

En sak av stor vikt för hemvärnet är dess medinflytande. Det är av största betydelse att frågor och synpunkter kan ventileras inom en folkrörelse som hemvärnet. Detta står enligt min uppfattning inte heller i strid med något annat, vi har medinflytandet för att kunna utveckla vår verksamhet. För att medinflytandet skall kunna fungera och vara legitimt måste alla i hemvärnet, soldat som befäl, engagera sig.

I höst är det rikshemvärnsting, under tre intensiva dagar kommer väsentliga frågor som namnfrågan, medinflytandesystemet och inte minst ett lagom stort antal motioner att stötas och blötas och inriktningar att läggas. Jag ser med stor spänning fram emot detta mitt första ting. Jag hoppas, vill och förväntar mig att debatten skall vara livlig, konstruktiv och ge oss tydliga utslag för framtiden.

Hemvärnets "output" är våra förband. Ingen kedja blir starkare än dess svagaste länk. Det innebär att vi måste fortsätta utveckla vårt sätt att öva och samträna oss. Vi måste dessutom göra detta i förband, under längre tid och med delvis nytt innehåll. Förbanden består av personal från många olika delar av frivilligförsvaret och en fråga har tidigare under våren ställts till våra avtalsorganisationer, nämligen om de vill fortsätta att vara med och bemanna hemvärnet. Jag uppfattar att huvuddelen av dem vill detta och också har skapat handlingsplaner för att kunna uppfylla målen till 2008. Detta är bra. Jag vill i sammanhanget understryka betydelsen av att alla i hemvärnets förband är soldater och måste ha en adekvat förmåga inom det området.

Under september har regeringens utredare Olof Egerstedt lämnat ett betänkande – Polisens behov av stöd i samband med terroristbekämpning – om hur Försvarsmakten och Kustbevakningen skall kunna lämna stöd. I utredningen nämns såväl hemvärnets insatsförband som militära skyddsvakter som en viktig resurs. Det är min uppfattning att hemvärnet har mycket att bidra med och att vi här kommer att kunna se andra eller utökade uppgifter. En sådan utveckling kommer dock att ställa rejäla krav på utbildning och övning. Utredningen remissbehandlas innan ett eventuellt beslut fattas.

En av de absolut viktigaste frågorna på kort sikt är stt MD-grupperna skall överföras till förband (och byta namn till utbildningsgrupper, dock med bibehållande av traditionsnamn).

Från min utgångspunkt måste denna lösning bli minst lika bra eller bättre än tidigare. Jag tror att vi, rätt hanterat, kan få mycket goda effekter av denna förändring. För att en sådan här förändring skall gå smidigt på den korta tid som står till buds krävs att alla berörda går in i arbetet med en positiv grundsyn och medverkar till att överföringen går smidigt.

FOTO: ANDERS KÄMPE

Avslutningsvis vill jag framföra mitt personliga och hemvärnets mycket varma tack till generalmajor Anders Lindström som stått vid rodret som rikshemvärnschef sedan 2002. Jag har redan sett att du verkligen har "bäddat" väl för hemvärnets fortsatta utveckling.

Hemvärnet har sannerligen framtiden för sig – det är vår gemensamma uppgift att ta vara på möjligheterna.

Väl mött på fältet

ROLAND EKENBERG
Rikshemvärnschef

Vi behöver ett demokratiskt hemvärn

FOTO: ANDERS KÄMPE

I min förra inledare blev resonemanget om bataljonschefer som är både ordförande i rådet och sammankallande i valberedningen fel. Bataljonschefer ska vara ordförande och någon valberedning i egentlig mening finns inte utan det är stämorna som väljer sina representanter. Inte heller gäller någon tidsgräns för hur länge man får sitta i bataljonsrådet. På central nivå däremot regleras detta, även om en gummiparagraf om "särskilda skäl" gör att en medlem av rikshemvärnsrådet kan sitta hur länge som helst.

Dock finns ingen anledning att kritisera dem som tar på sig det många gånger tidskrävande och otacksamma arbetet i hemvärnets medinflytande. De tar ett personligt ansvar för en av hemvärnets starkaste egenskaper – den demokratiska modellen.

Grundproblemet är istället att omsättningen på förtroendevalda är för långsam och att de ungas åsikter inte får genomslag. Man brukar säga att svenskt föreningsliv lider av tre passiviserande förbannelser – "sittande", "nog med förslag" och "omval" – signalord som effektivt utestänger mindre föreningsvana, även sådana som kan ha mycket att bidra med om de får chansen.

Botemedlet är alltså mer självständiga valberedningar som aktivt letar efter lämpliga personer och särskilt i de kategorier som idag är dåligt representerade.

Åtminstone en kvinna måste vara ordinarie ledamot om kvinnornas andel av förbanden ska återspeglas. Medelåldern kan med fördel pressas ner och en och annan på nivåer under bataljons- och kompanichef behövs i rikshemvärnsrådet. Kanske skulle man som ett komplement inrätta en rikshemvärnschefens informella ungdomspanel, där ingen får vara över 30 år, för att högsta ledningen verkligen ska veta vad de unga soldaterna vill med hemvärdet.

Hur man än gör finns inte någon idealisk konstruktion för medinflytande som gör alla nöjda. I protokollen från de regionala tingen framskymtar till exempel en rädsla för att en generalsekretare skulle rubba balansen. I rikshemvärnsrådet fanns även inledningsvis oro för att ett verkställande utskott skulle ta åt sig mer makt än vad som är förenligt med hemvärnets traditioner.

Dessa farhågor ska tas på fullt allvar och för- och nackdelar med olika lösningar vägas noga och debatteras öppet innan beslut fattas. Då håller sig förändringarna inom demokratins ramar.

Avgörande är ändå att slå vakt om medinflytandets princip. Utan den formella demokratin, hur bristfällig den än är, blir det inget medinflytande alls. Utan medinflytande inget hemvärn och utan hemvärn inget nationellt folkligt försvar, den stora idé vi alla samlas kring.

ULF IVARSSON
chefredaktör

5 Hemvärnsnytt

16 Ungdomstävlingen

Ett 60-tal fyrmannalag servade av 150 funktionärer slogs om priserna.

20 Lottaskolan

Lottaförbundet ska se över sina mer än 100 olika utbildningar.

22 Jämtland

År 2005 artar sig bra trots garnisonsnedläggningen.

24 Strid i sträng kyla

26 Bilden

28 Norrbottensgruppen

Förbandsdöden i Norrbotten har gett hemvärdet ett 50-tal före detta yrkesofficerare, som fyller upp tidigare halvtomma staber.

31 Nijmegen

32 Porträtt

34 Ringhals

En smärre kulturkrock uppstod när hemvärdet och polisen samövade.

36 Motioner

Tinget blir avstamp för ödesfrågor.

38 Landet runt

42 Krigsdramatik i fjällen

Tre polacker rymde från tysk fångenskap. Äventyret slutade på kyrkogården i Arjeplog.

45 Kultur

46 Veteraner

48 Debatt

OMSLAGSBILD FRÅN UNGDOMSTÄVLINGEN. FOTO: ANDERS KÄMPE

TIDSKRIFTEN HEMVÄRNET PÅ INTERNET: www.hemvarnet.mil.se/hemvarnet/

Hemvärdet

Nummer 4, oktober 2005. Årgång 65

Besöksadress

Lidingövägen 24
Stockholm

Postadress

Tidskriften Hemvärdet,
107 85 Stockholm
Tel: 08-788 75 00
Fax: 08-664 57 90

REDAKTION

Chefredaktör och ansvarig utgivare: Ulf Ivarsson
Tel: 08-788 97 38. E-post: hvtidningen@swipnet.se

Stf ansvarig utgivare: Lars Brink

Redaktionsassistent: Pia-Lena Jansson
Tel: 08-788 97 15.

E-post: pia-lena.jansson@pub.mil.se

Grafisk form: Forsberg Grafisk form AB

Tel: 08-669 66 60. E-post: barbro.forsberg@bazaar.se

PRENUMERATION Helår/5 nr: 100:-

Postgiro: 456177-5. Bankgiro: 726-9764

ANNONSER

Bengtsson & Sundström Media
Tel: 08-10 39 20

Fax: 10 39 15

E-post: marcus.svinhufvud@bs-media.se

UTGIVNINGSPLAN

Nr	Manus- och annonsstopp	Utkommer
5/6-05	28 oktober	16 december
1-06	13 januari	24 februari

TS-kontrollerad upplaga 2004: 59 900 ex

Tryck: Color Print Sweden, 2005

För icke beställt material ansvaras inte. Författarna till insända artiklar förutsätts godkänna att texter och bilder läggs ut på tidningens hemsida.

RIKSHEMVÄRNSTINGET 2005

Mjukt namnbyte förordas

En knapp majoritet av MD-grupptingen tycks vara för att byta namn till Nationella skyddsstyrkorna, men flera ställer villkor för att vara med.

● Det är med vända hemvärns-folket svarar ett blekt ja på rikshemvärnschefens bön om att ersätta det inarbetade "Hemvärnet" med det anonymare "Nationella skyddsstyrkorna". En invändning rör förkortningen NS, som lätt kan associera till Vidkun Quislings landsförräddarparti under tyska ockupationen av Norge, vilket påpekas av Västerbottensgruppen, Livregementets grenadjärgrupp och Livgrenadjärgruppen. Nationella skyddsstyrkorna är dessutom ett längre och krångligare ord, framför östgötarna. Jämtlänningarna säger ja till det nya namnet, som dock bör skrivas i singularis, alltså Nationella skyddsstyrkan.

Starkt varumärke

En annan farhåga är att namnbytet går för fort så att allmänheten inte hänger med. Hemvärnet är ett starkt varumärke. Låt därför namnet "hemvärnet" försvinna gradvis pläderar Södra skånska gruppen. Östgötarna är av samma uppfattning. Hemvärnet har en stark folkförankring och allmänheten kan ha svårt att förstå vad som menas med Nationella skyddsstyrkor. Kostnaderna för namnbytet har heller inte redovisats. Tid för

marknadsföring måste också ges hävdar Livregementets grenadjärgrupp.

Norrbottensgruppen anser att namnet hemvärnet ska kvarstå till dess något bättre än Nationella skyddsstyrkor föreslås.

Uttalat negativa är skaraborgarna. I omröstningen där blev siffrorna 51–9 mot namnbyte.

På tinget 2003 fick rådet och rikshemvärnschefen backa i namnfrågan och istället bestämdes om en enkät. En sådan gjordes av tidningen Hemvärnet och rikshemvärnsavdelningen våren 2004. Det visade sig att bland den mest aktiva personalen vill cirka en tredjedel byta namn, mot bara knappt 10 procent bland de minst aktiva. Drygt 50 procent vill inte ha ett namnbyte, men en fördelning efter ålder visar en tydlig tendens till att med sjunkande ålder ökar viljan att byta namn.

Gräsrotterna tycks alltså inte gå i takt med sina valda ombud.

År tinget emot "Nationella skyddsstyrkorna" är frågan död för lång tid framåt. Röstarna en majoritet av ombuden för, dröjer det troligen till efter försvarsbeslutet 2007 innan bytet är ett faktum. ÖB vill ha nya namnet men sista ordet har riksdagen.

Ulf Ivarsson

Museet behöver stabil ekonomi

● En långsiktig lösning för hemvärmuseet behövs. Kostnaden för museet tas i dag från done-rade medel, vilket inte håller i längden, konstaterade rikshemvärnschefen vid ett möte med verkställande utskottet i september. HvSS budgeterar 50 000 kronor för lokalkostnader

och rådet betalar arvudet till museiföreståndaren. Rådet väntar fortfarande på att Statens försvarshistoriska museer ska bli färdig med en utredning, som man hoppas ska ge svar på frågan om museet på Vällinge kan få bidrag från Försvarsmakten, som andra försvarsmuseer.

En 90 Enkel i hög fart. Nu föreslås 200-båtsbesättningar kunna köra stridsbåtar med elva veckors tilläggsutbildning. FOTO: ULF IVARSSON

Helomvändning i stridsbåtsfrågan

Den ojämna tillgången på utbildade stridsbåtsförare kan göra det nödvändigt att vidareutbilda hemvärnsbesättningar som i dag kör 200-båtar, alltså den lösning som valdes bort i början av försöken.

● Den slutsatsen drar rikshemvärnsavdelningen efter att ha granskat olika alternativ. En hemvärnsman som i dag har behörighet på de långsammare fartygen beräknas behöva elva veckors omskolning, helst sammanhängande.

Bästa lösningen är att fortsätta som nu, alltså utnyttja reserven av nymuckade stridsbåtsförare från amfibiesystemet. Tidigare hävdade rikshemvärnsavdelningen att bara sådana kunde komma ifråga för att köra hemvärnets stridsbåtar. Svagheten är att antagningen till grundutbildning för närvarande är koncentrerad till Mälardalen. Detta kan

nu tvinga fram en helomvändning.

Båtscheferna i hemvärnet har ofta stor erfarenhet och en personlig mognad som gör att kompletteringsutbildningen kan förklaras på flera sätt. Något psykologtest som de unga värnpliktiga genomgår anses inte nödvändig. Utbildningen i praktisk navigation och manövrering kan halveras. Det räcker att kontrollera sjömanskapet och ledarskapsutbildning behövs inte alls. Extra tid måste dock läggas på att lära in den nya radioutrustningen som tillförs stridsbåtarna under 2005.

Ulf Ivarsson

● **Centrala lotterier** gav rikshemvärnsrådet en intäkt på 389 000 kronor första halvåret 2005.

● **En delegation** från svenska hemvärnet har varit i Finland för att hjälpa dem att bygga upp sina hemvärnslänkande "landskapstrupper".

FM vill ha kvar de frivilliga

Högkvarteret har utrett och vill att de frivilliga försvarsorganisationerna lever vidare, men staten drar överraskande ner på uppdragsmedlen.

● Slutsatsen att organisationerna ska finnas kvar var inte självklar och den står inte skriven i sten, säger avdelningschef Ingela Holmberg.

Hon kan i dag inte säga vilka som får behålla sin status som frivilligorganisation. Först i vinter när Försvarsmakten bestämt hur personalförsörjningen ska se ut går det att säga mera i detalj i vilken omfattning frivilligorganisationerna behövs.

I nådiga luntan får organisationerna en stjärnsmäll. Staten drar ner 30 procent på uppdragsmedlen, vilket spår på de ekonomiska bekymren.

Krisberedskapsmyndigheten aviserade i våras att kretsen bör vidgas även till organisationer som bara är verksamma i fredssamhället. Om det blir verklighet finns risk för att fler tvingas slåss om den krympande kakan.

Kärvt ekonomiskt

Ska organisationerna dessutom satsa mer på ungdomsverksamhet som både ÖB och regering sagt och de själva vill kan det bli

Neddragningar. Försvaret är beroende av frivilliga. Exakt hur många avgörs i vinter.
FOTO: ANDERS KÄMPE

mycket kärvt ekonomiskt för dem.

Ungdomsverksamheten betalas i dag med samma pengar som organisationernas centrala kanslier.

– Det här går inte ihop och därför har vi föreslagit en finansiering med uppdragsmedel istället, som redan sker för hemvärnets ungdomar, säger Ingela Holmberg.

Ungdomsutbildning är mycket viktig för Försvarsmakten. För att få personal till utlandsstyrkorna måste minst 30 procent av de värnpliktiga skriva kontrakt. Men när de mönstrar kan det vara för sent.

– De måste fräslas långt innan de rycker in och till detta är ungdomsutbildningen perfekt.

I år fick frivilligorganisationerna klara sig med 20 procent

mindre uppdragsmedel och nu drar staten således in ännu mer. Under den pressorganisationerna hamnat i börjar de nu acceptera tanken på att rationalisera sin administration för att minska kostnaderna.

Av kött och blod

Den som är bäst på en tjänstegren skulle kunna bli huvudman för all utbildning inom just detta område. Det innebär att man upphör med parallella kurser med få deltagare och stället samlar till en central utbildning som är gemensam för alla i befattningen oavsett vilken organisation de tillhör.

Detta kan också underlätta rekryteringen till befattningar som under många år varit svåra att få personal till – som förplägnadstjänst.

– På de cirka 9 000 befattningar vi har räknat ut att FM ska fylla med frivilliga måste vi ha människor av kött och blod. Vi kan inte fortsätta ha mängder av vakanser, säger Ingela Holmberg.

Bättre soldater

Vad gäller de frivilligas deltagande i både hemvärdet och utlandsstyrkorna måste soldatutbildningen förbättras. Det räcker inte med en vecka utan antagligen behövs 3–4 veckor.

– Men statsbudgeten för 2006 kan alltså kullkasta alla planer.

– Det kom som en överraskning, det är förfärligt. En halvering av uppdragsmedlen på två år, säger Ingela Holmberg.

När verksamheten minskas med 50 procent i frivilligfamiljen kan det bli omöjligt att klara alla åtagandena samtidigt – hemvärdet, övriga förband, internationell verksamhet och ungdomar.

– Det hade varit mer logiskt om politikerna drog ned på organisationsstödet för att snabba på effektiviseringen av ledningarna.

Ulf Ivarsson

Fältjägarna återuppstår

Jämtlandsgruppen får troligen ta sitt hett eftertraktade namn Fältjägargruppen.

● Det föreslår i alla fall Försvarsmakten i sitt underlag till regeringen om nedläggningen av militärdistrikten.

Efter MD-stabernas bortfall lyder utbildningsgrupperna under garnisonerna. Det kommer att ta några månader innan allt fungerar som det ska, tror överstelöjtnant Thomas Johansson, chef för rikshemvärnsavdelningen i högkvarteret.

– Det är en mental omställning. Stödet ska bli lika bra eller bättre.

Samtidigt som staberna läggs ned försvinner ledningsgrupperna i Stockholm och Malmö.

Särskilt i Stockholm kan det innebära ett avbräck för hemvärdet, då ledningsgruppen där varit mycket aktiv för att ställa ett väl utbildat hemvärn med klara uppgifter i beredskap för huvudstadens försvar.

FMs förslag att inrätta fyra ledningsgrupper för regional ledning har spolats av regeringen. Istället vill nu FM sätta upp fyra säkerhets- och samverkanssektioner som en "utskjuten" del av högkvarteret i Revinge, Göteborg, Stockholm och Boden. Var och en får 10–15 officerare som ska samverka med civila myndigheter, understödja

vid insats och sköta säkerhetstjänsten.

Det blir således en general i högkvarteret som får yttersta ansvaret för att leda insatser. Han kan låta budet gå till chefen för ett utbildningsförband (regemente). På fältet kan utbildningsgrupperna avdela militär insatschef som nu. De får också behålla dagens personalstyrka, totalt cirka 250 officerare och civila. Antalet ska jämföras med de 350 som bemannade MD-grupperna den 1 juli 2000.

Å andra sidan har hemvärdet nästan halverats sedan dess.

Ulf Ivarsson

– Vi har aldrig varit neutrala och vi borde gå med i Nato

– Jag är en konservativ anarkist, säger försvars- och säkerhetsforskaren Ann-Sofie Dahl med glimten i ögat.

Hon bor och verkar i Köpenhamn där vi träffar henne på Kongens Nytorv, ett stenkast från klassiska Nyhavn.

● Svenska Atlantkommittén, Dr. Ann-Sofie Dahl. Founder and Vice President, står det på visitkortet hon lämnar över. Hon är docent i statsvetenskap, säkerhetspolitisk forskare och debattör samt en av grundarna av Svenska Atlantkommittén, där hon för närvarande är vice ordförande. Dessutom är hon vice ordförande i den internationella sammanslutningen av atlantkommittéer, Atlantic Treaty Association.

– Jag var en av grundarna av Atlantkommittén 1996, berättar hon. Som gammal amerikavän tyckte jag och många andra svenskar att bandet till USA behövde stärkas. Det är inte en kampanjorganisation för svenskt medlemskap i Nato, men jag är personligen mycket positiv till att Sverige går med. Hon har själv bott, forskat och arbetat i USA i nio år. Sedan 2003 bor hon i Köpenhamn, på Dronningens Tvaergade, alldeles intill Strøget, Kongens Nytorv och Nyhavn.

– Jag har ingen formell tjänst utan jag bor här på eget initiativ. Jag har alltid velat bo i Köpenhamn. Jag är glad och stolt över att bo i ett land som är med i koalitionen i Irak.

Politisk flykting

Det sista säger hon med allvarlig ironi, väl medveten om att det kan uppfattas som provocerande av många i Sverige och att hon nästan beskriver sig som en slags politisk flykting.

Hon har i sina böcker, rapporter och skrifter skrivit mest om USA, Norden, försvars- och säkerhetsfrågor, Nato etc. Nu håller hon på med forskningsprojekt om just USA, Norden, Baltikum samt moderaternas historia. (Ja, hon är medlem i Mode-

Hemkvarteren. Nyhavn, sinnebild för det danska kynnet. Detta är sedan 2003 hemma för Ann-Sofie Dahl.

rata samlingspartiet).

Hon är naturligtvis mycket kritisk till den kraftiga svenska nedrustningen.

– Det är märkligt att man kan rusta ner på det här sättet. Det är inte styrt av någon säkerhetsmässig analys utan något helt annat.

Eller, som hon lite giftigt kommenterar.

– Tanken bakom omläggningen av svenska försvaret är väl dold.

I Expressen i april i år skriver hon om detta tillsammans med förre politiske chefredaktören för Svenska Dagbladet, Mats Johansson. Under "Ann-Sofie Dahl vill att Sverige ska vakna" står den feta rubriken "Den ryska björnen sover inte längre". I artikeln heter det: "På hemmaplan är det tyst, så tyst i utrikesdebatten om Ryssland. Här råder fortfarande finväder och avrustning. Vem ska föra de ryska demokraternas talan, säga sanningen om hoten i den ryska utvecklingen och dra de rätta slutsatserna om Sveriges roll i den transatlantiska gemenskapen?"

På ett annat ställe i artikeln

står det "Utvecklingen borde te sig oroande för alla dem som satt sin professionella eller politiska heder i pant på att det inte finns några hot i österled kvar att bry sig om."

Bara en bro

Hon tycker alltså att det hade varit naturligt om Sverige gick med i Nato.

– Vi är alliansfria, men neutrala det har vi aldrig varit. Man ska inte in i Nato för att man inte har råd med sitt eget försvar. Men ett medlemskap betyder en starkare koppling till USA, vilket kan vara nyttigt för oss.

Vi kan ju se att danskarna kan ha en helt annan ton mot USA och att USA lyssnar mer på sina vänner.

– Ja, sådant är intressant att notera när man som jag har Sverige på lite avstånd, även om det bara är en bro som skiljer oss åt, skrattar hon.

Hon skrev om detta i Svenska Dagbladet i september när George Bush besökte Köpenhamn:

"Danmark må vara ett litet land i periferin från ett Stockholmsperspektiv, men dess insatser i kriget mot terrorismen

och för demokratin i Mellanöstern är mångfalt större än vad Sverige någonsin presterat. Det är därför Bush tar omvägen via Köpenhamn ikväll".

Regimskifte i Bagdad

Några månader innan Irakkriget bröt ut debatterade hon den pågående situationen i AXESS med freds- och konfliktforskaren Wilhelm Agrell. Hon skrev då att "Saddam Hussein har tillgång till vedervärdiga vapen. Han har tidigare visat att han inte har några moraliska dubier mot att använda dem. Omvärlden, med USA i spetsen, borde ha som mål att få till ett regimskifte i Bagdad."

Agrell skrev inledningsvis "Ett amerikanskt krigsföretag av det slag som nu förbereds vore djupt olyckligt och ett oförsvarligt hasardspel med människoliv. USA har, precis som alla andra, svårt att förutsäga och kontrollera vad som händer efter ett krig i Mellanöstern."

Vi har facit nu nära tre år senare.

– Det var fel argument för att gå in i Irak, menar nu Ann-Sofie Dahl. Det smärta mig som amerikavän att USA misstolkade och missade uppföljningen. Man hade ett steg 1 men inget steg 2.

Ann-Sofie Dahl fortsätter att forska och skriva debattartiklar. Hon har bland annat varit med och startat ett danskt "Timbro", "Center for politiske studier" och hon är kolumnist i Berlingske Tidende. Där och på flera andra håll lär hennes åsikter om svenska försvaret upprepas.

– Det borde bli smalare och skarpare. Men det blir tyvärr smalare och trubbigare.

Text och foto:
Bengt Plomgren

Frivilliga kryper till korset

Inför hotet att bli av med sina uppdrag att bemanna hemvärnet gör avtalsorganisationerna kraftig avbön.

● Rikshemvärnschefens ultimatum ger effekt. Samtliga avtalsorganisationer vill vara kvar och de som släpar efter mest har lovat att göra kraftansträngningar för att öka rekryteringen av personal till hemvärnet. Rikshemvärnschefen gav den 29 mars i år organisationerna en respit på tre år för fylla upp vakanserna.

Kvinnliga bilkåren har ålagt var och en av sina 120 kårer att rekrytera fem nya medlemmar per år och sätter upp som mål att leverera 110 bilkåriste årligen.

Enligt riksbilskärchef Anne-Marie Medin ska man ge befintlig personal inom SKBR kompletterande utbildning för terrängbil och totalförsvarsutbildning. Personal som redan finns i hemvärnet ska lära sig köra terrängfordon. Hon ställer också ett motkrav på hemvärnet:

Det behövs en attitydförändring i era egna led och namnbyte till "Nationella insatsstyrkan".

Riktad nyrekrytering

Lottorna har länge haft svårt att motivera sina medlemmar för hemvärnet och då särskilt för plågnadstjänsten. Ett riksgenomsnitt är att 50 procent av lottabefattningarna är tillsatta. Nu är målet 75 procents bemanning 2006 och 100 procent vid utgången av 2007.

Ett helt batteri av åtgärder sätts in för att nå dit. En veritabel dammsugning av människor som redan finns i form av före detta Lomos-personal och

Ojämt fördelade. FMCK har gott om ordonnanser i hemvärnet, fast med en viss geografisk obalans.

FOTO: ULF IVARSSON

andra övertaliga från krigsförbanden görs. Där så krävs inleds riktad rekrytering för att fylla behoven.

Lottorna ambition är hög men den bygger på att Försvarsmakten samarbetar:

– En förutsättning för att målen ska kunna uppfyllas är att Försvarsmakten tillskjuter medel för utbildning i enlighet med de behov som kartläggs i aktivitetsplanen, heter det i svaret från lottorna.

Personalvård krävs

Även i sjukvårdarnas led har det varit väl glest och för att nå upp till behovet 1750 sjukvårdare år 2008 krävs en nyrekrytering av mellan 500 och 750 i olika befattningar. Detta är dock enligt Per Spjuth, verksamhetsansvarig för hemvärnssjukvården hos Röda korset, bara möjligt om in-

te avgångarna blir större än 5–10 procent av de aktiva som finns i dag. Följaktligen krävs personalvård.

Bäst i klassen är Frivilliga flygkåren som utan att rodna kan svara ja på rikshemvärnschefens fråga om de kan bemanna 32 flygggrupper om åtta man.

En liten reservation framförs dock av kärchefen Sven-Inge Ander för vad höjda bränslepriser och andra privata kostnader kan leda till i form av färre certifikat. Å andra sidan har FFK i år startat ungdomsverksamhet för att trygga återväxten. Tankar finns vidare om att utbilda yngre, inte helt färdiga piloter – om Försvarsmakten hjälper till med finansieringen.

Eldsjälar flyttar

Hela 982 aktiva i hemvärnet kan Frivilliga motorcykelkåren re-

dovisa, vilket är fler än behovet för 2005. Problemet är att de inte alltid finns på rätt plats – ibland är de för många ibland för få.

– Vi måste fråga dem redan när de börjar hos oss om de vill bli placerade i ett hemvärnsförband och försöka starta nya kårer. Problemet är att det hänger på eldsjälar som flyttar rätt vad det är, säger vice rikskärchef Jan-Erik Nilsson.

– Försvarsmakten bär själv en del av skulden genom de ständiga omorganisationerna och att bataljoner och kompanier har egna idéer om hur de ska vara organiserade, påpekar rikskärchef Börje Samuelsson.

En komplikation är nya bestämmelser om körtid och vila som gör att man skulle behöva krigsplacera fler mc-ordonnanser än de för närvarande två per kompani.

Strategiska vägval

Geografiska obalanser har också Frivilliga radioorganisationen, FRO, vilket gör att man tänker prioritera rekryteringen i glesbygd. I höst ska FRO ha en stor konferens om sina strategiska vägval.

– Med detta som start tar vi ett stort kliv i arbetet med uppfyllnaden i hemvärnet, säger utbildningschef Peter Nilsson. Men även hemvärnet måste hjälpa till genom att ta fram nya befattningsbeskrivningar och låta sambandsbefäl bli delaktiga i planeringen. I sitt svar framför FRO även en rad förslag till förstärkningar av sambandsfunktionen i staberna.

En trend för FRO är att det är de äldre medlemmarna som kan radio, medan de yngre är mer intresserade av datorer.

– Nya mål och metoder i hemvärnet kräver att våra sambandsbefäl måste fräscha upp sin utbildning, säger Lars Nordgren som är sambandsbefäl i bataljon Nord, Stockholm.

Ulf Ivarsson

Vass reklam i Värmlands-TV

● En ny rekryteringsfilm har producerats av hemvärnet i Värmland.

Filmen började visas i TV 4 Värmland i början av maj. Den är 20 sekunder lång i TV-utförande, men råmaterialet räcker till mycket mer, till exempel för visning på mässor och utställ-

ningar, berättar idégivaren Per-Anders Olsson.

Filmen spelades in under en övning med en insatspluton på Horssjöns skjutfält. Handlingen är att några ungdomar samtalar om vad de varit med om under den gångna helgen. En av dem är en ung kvinna som deltog på

Horssjön. Det är hennes upplevelse av övningen som utgör temat i filmen.

– Det här är ett reklamerbjudande och inga "måsten" i stil med att gör din plikt för fosterlandet, säger Per-Anders Olsson.

Hela projektet har kostat knappt 100 000 kronor.

Medaljerna ses över

● Det blir inga minnesmedaljer vid bataljonsnedläggningar, som föreslagits av Stockholmsgruppen. Följden skulle bli medalj-inflation i hemvärdet eftersom organisationen ändras hela tiden, anser rikshemvärnsrådets verkställande utskott.

Det är viktigt att hålla nuvarande medaljer i helgd, förklarade rikshemvärnschefen på ett VU-möte i september.

Han är däremot inte avvisande till att utveckla de existerande medaljerna. Hur belönar man till exempel en person som fått medalj, men sedan fortsatt i många år att vara lika duktig i hemvärdet, frågade sig Roland Ekenberg. – Problemet är snarast att den stora massan av hemvärnssoldater aldrig får några medaljer överhuvudtaget, sa Bertil Karlsson från Östergötland.

Negativ till nya medaljer är Stig-Olof Andersson, rådsledamot och bataljonschef från Västergötland. Han tror inte ens på värnpliktsmedaljen.

Hur som helst är det inte så stor mening med nya medaljer om de inte ges bärandetillstånd från "protokollet" på högkvarteret. Deras medaljexpert ska därför tillfrågas och en översyn göras.

Ulf Ivarsson

Fritt fram för fredsavtal

● Försvarsmakten har inget emot att hemvärnssoldaternas kontrakt kompletteras med någon form av avtal för tjänstgöring i fred. Förslaget återfinns i underlaget från Krisberedskapsmyndigheten till höstens proposition om krisberedskapen.

Omkring 20 procent av soldaterna i hemvärdets insatsplutoner har redan ett särskilt beredskapsavtal med Försvarsmakten och arbetsgivaren.

Rättelser

● **Kartan över utbildningsgrupperna i förra numret blev fel på en punkt. Norra Smålandsgruppen ska lyda under Ing 2, som finns i Eksjö.**

● **KFOR-styrkan i Kosovo mönstrar 17 000 man, alltså något mindre än vad som uppgavs i förra numrets reportage.**

● **Lottorna ska leverera 1500 stabs- och förplagnadslotter till hemvärdet. Det blev en nolla för mycket i nr 3/2005.**

RIKSHEMVÄRNSTINGET 2005

Rörelsen tveksam till extra frontman

Ett ofullständigt beslutsunderlag gör att flera lokala ting ger rådet bakläxa på frågan om en generalsekreterare ska anställas. Idén splittrar hemvärdet i två läger.

● Rikshemvärnsrådets förslag om att anställa en generalsekreterare stöter på patrull ute i landet. Av de dussinet protokoll från lokala ting som fanns tillgängliga i pressläggningen väger det jämt mellan ja- och nej-rösterna, och flera av de som är positiva skickar med starka reservationer.

Östgötatinget kräver till exempel att antalet rådsmöten ska vara oförändrat, att det ska vara en provanställning och att tjänsten tidsbegränsas så att man lätt kan lyfta ut en olämplig person. Skånska dragongruppen kräver alla papper på bordet om finansieringen och anställningsvillkoren och dessutom en remissbehandling i medinflytandeorganisationerna. Norra smålandsgruppen är inne på samma linje och vill ha ett treårigt

förordnande med rotation på posten. En generalsekreterare får inte inskränka på rådets verksamhet i övrigt heter det.

Skaraborg säger ja, men i omröstningen var nejsägarna nästan lika många.

Från Livregementets grenadjärgrupp kommer ett klart nej. Det behövs ett bättre underlag med befattningsbeskrivning. Även på ja-sidan är flera kritiska mot det dåliga beslutsunderlaget. Gävleborg begär mer information, Kronoberg saknar en kravspecifikation och tycker att det vore bättre att lägga pengarna på rådsverksamheten. Livgardesgruppen och Elfsborgsgruppen säger helt enkelt nej och från Jämtland får rikshemvärnsrådet det lakoniska svaret "behövs inte".

Ulf Ivarsson

Janni imponerade på högkvarteret

● Något av det mest imponerande jag sett på 25 år, summerade överstelöjtnant Christer Erixon när hundförare Katarina Norberg med Janni från 61:a insatskompaniet i Västerbottensgruppen avslutade sin uppvisning av vapen- och ammunitionssök.

Platsen är SBK:s hundtjänstskola och uppvisningen är en delredovisning av tre av de fem uppdrag SBK fått från högkvarteret.

Med en eller två tilläggsdressyrer kommer "försvarsmakts-hunden" att ge hemvärnsförbanden dubbel kompetens.

– Det kan komma att bli en dubbel dragningskraft för att bli hundförare i hemvärdet sa ma-

jor Mats Stedt från rikshemvärnsavdelningen.

Håkan Ohlsson redovisade projektet hundtjänst i marin miljö samt sökprojektets hemvärnshundar som tränas av Olle Landfors. Bevakningsekipagen i de tre dressyrprojekten har tränats bara under en kort tid för sina nya uppgifter och det gör deras prestationer än mer anmärkningsvärda.

– Kan SBK leverera ekipage liknande vad vi sett i dag så tycker jag att Försvarsmakten ska ta den möjligheten sa överstelöjtnant Christer Erixon.

Projektet ska slutredovisas i december 2005.

Bo Eriksson

Duktig hund. Bilen har precis stannats och huven öppnats. Snabbt hoppar Janni upp och söker med stor noggrannhet igenom bilens skrymslen och vrår.

FOTO: BO ERIKSSON

Stärkt HvSS får nytt fokus

Full bemanning och nya grepp i undervisningen är förändringar som höstens elever på Hemvärnets stridsskola kommer att märka genast.

Nya tag. Det händer mycket på HvSS just nu och Anders Gustafsson står mitt i centrum. FOTO: ANDERS KÄMPE

● Lärarbristen på Hemvärnets stridsskola är snart ett minne blott. En nöjd skolchef Anders Gustafsson konstaterar att vakanserna försvinner i höst. Inte nog med det: när militärdistrikten läggs ned tillförs enligt planerna tre officerare och en civil för att skolan ska kunna se till att hemvärnsutbildningen sker på ett likartat sätt i hela landet.

Dessutom inrättas en utvecklingsavdelning som tar hand om en rad frågor som släpat efter – taktik, stridsteknik, ledningsmetoder, stabsarbetsmetodik och annat. Avdelningen får även på sin lott att ta fram nya läromedel. Mest akut är hemvärnets ut-

bildningsreglemente och delar av hemvärnshandboken.

Mix av erfarenheter

Ett antal av de nya lärarna har ingen direkt hemvärnsbakgrund och det tycker Anders Gustafsson är bra eftersom det blir en mer dynamisk mix av erfarenheter i kollegiet.

– För mig är det ytterst viktigt att skolan följer med i utvecklingen i försvaret i övrigt och tar initiativet i ett antal frågor. Vi har redan inlett samverkan med Markstridsskolan och Operativa insatsledningen för att se vad som passar för oss.

På skolans lott faller vidare riks-

hemvärnschefens fältövning i maj 2006, där deltagarna arbetar med spel och föreläsningar som ska ge en fingervisning om nya spår i utvecklingen och samverkan med andra myndigheter.

Avlastar staben

Formellt får skolan arméinspektören istället för rikshemvärnschefen som huvudman men det innebär inte att HvSS tappat kontakten med rikshemvärnsavdelningen i högkvarteret.

– Förmodligen blir det tvärtom och med vår förstärkning kan vi avlasta staben.

Hur skolan ska samordas med de förband som har ansvaret för hemvärnets utbildning i fortsättningen är inte helt klart men dialogen med de 22 utbildningsgrupperna kommer att hanteras av den nya samordningsavdelningen och genom att varje lärare ansvarar för några grupper.

Utbildningen av befäl ska väsas. Modern pedagogik är inget nytt för skolan men Anders Gustafsson vill gå ett steg längre och ta nya grepp i chefskurserna. En metod eleverna kommer att få lära känna är PUT, planering under tidspress. PUT är om man så

vill en genväg till beslut. Den så kallade bedömandemallen ersätts med enkla tumregler.

– Förmågan att snabbt analysera ett läge, fatta beslut och där efter följa upp givna order samt kunna använda rätt uttryck behöver förbättras, säger Anders Gustafsson.

Självstudier

Han vill också försöka pröva en ny form för självstudier i hemmet, Avancerat distribuerat lärande, ADL. Kraven på förkunskaper ökar och tanken är att deltagarna före inryckningen ska ha jobbat med ett dataprogram på internet som är skräddarsytt för nivån. Syftet är att så långt som möjligt se till att alla har samma grund att stå på när kursen samlas på skolan. Studiematerialet ska tas fram tillsammans med Försvarsmaktens ADL-enhet i Halmstad.

– Kan vi slippa repetera baskunskaperna används tiden här effektivare och då ökar kvalitén i utbildningen, säger Anders Gustafsson och betonar att ADL inte är samma sak som den gamla distansundervisning skolan haft för kompanichefer. I det här fallet behövs ingen lärare utan in- studeringen av till exempel orderterminologi och vapenkännedom är helt självgående.

Fler bäddplatser

I höst utnyttjas nästan hela skolans kapacitet och endast enstaka kurser har hittills behövt ställas in. Ett avtal mellan Försvarsmakten och hemvärnsfonden skrevs på i juni som gör det möjligt att börja bygga om Kungsladugården. Detta ökar antalet lektionssalar och ger 20-talet extra bäddplatser. Expansionen är nödvändig då trycket ökat på internaten och tendensen är att kurserna är mer eller mindre fullbelagda.

Allt kan inte vridas om på en dag utan Anders Gustafsson räknar med något år innan allt satt sig.

Ulf Ivarsson

Norrbottensgruppen har bästa skyttarna

● Norrbottensgruppen segrade i samtliga klasser med ak 4 B i riksskyttmästerskapet som genomfördes i Halmstad den 23 juli. Norrbottensgruppen deltog med 20 skyttar av totalt 45 deltagare.

– Det visar att intresset i norr är stort för skytteverksamhet som är grunden för att vara en bra hemvärnssoldat i strid, säger major Harry Thornéus, chef för Norrbottensgruppen.

Norrbottensgruppen har legat i topp även vid de tidigare mästerskapen, som gick i Skövde och Boden. Sveriges bästa ak 4B-skytt är Erik Berg, Norrbottensgruppen, som segrade överlägset i fältskjutning och blev tvåa i banskytte.

Bäst. Segrare i banskytte blev Ulf Lindeberg (civil) och tvåa Erik Berg, båda Norrbottensgruppen. Conny Pettersson (till vänster) från Kalix Gränsjägarbataljon kom på tredje plats.

Utan hemvärnet har vi varken krishantering eller trovärdighet

Utan hemvärnet hade svensk krishantering inte fungerat.

Det goda betyget ger folkpartistiske riksdagsmannen Allan Widman.

● Men när det gäller försvarsbeslut, försvarsförmåga och annat inom försvarspolitik, då ger han ojämn och tveksamma betyg.

Allan Widman sitter i riksdagen för Malmö kommun sedan valet hösten 2002. Den 41-åriga advokaten är också ordförande för Folkpartiet i Malmö. Han är ledamot i försvarsutskottet och suppleant i OSSE-kommittén. (OSSE=Organisationen för Säkerhet och Samverkan i Europa).

Han är också reservofficer och har tillhört fem olika regementen i tre vapenslag. En delvis på papperet-karriär som är en illustration av avveckling och nedläggning i försvaret de senaste femton åren.

– Ja jag har faktiskt bara varit ute på repetitionsövningar tre gånger under den här tiden. Det borde varit betydligt fler. Försvaret betalar ju bara för när man tjänstgör. Reservofficerer är en rationell resurs som tyvärr utnyttjas alldeles för lite.

Allan Widman har alltså en civil, politisk och militär bakgrund som borde passa för rollen som försvarsminister om de borgerliga samarbetspartierna vinner valet nästa höst.

Men när vi träffas en solig septemberdag hemma i hans villa i Limhamn i sydvästra Malmö passar han direkt på den indirekta frågan.

– Vi i folkpartiet sticker ut en del i försvarsfrågan jämfört med våra samarbetspartier. Därför är det nog inte troligt att en folkpartist blir försvarsminister om borgarna vinner valet nästa höst.

Alltför lyhörda

– Vi försvarspolitik har alltid varit alltför lyhörda för krav från den svenska försvarsindustrin. Satsningar som försvaret gör måste vara spårbara till våra egna behov i förbanden. När det

Allan Widman är orolig för det svenska försvaret: Användbarheten är dålig, vi klarar just nu inte EU:s kriterier. Det ser mörkt ut för att genomföra försvarsbeslutet.

gäller utveckling av det omdiskuterade förlösa planet Neuronen så är det bara inom ett av sju teknikområden som Jas Gripen kan ha nytta av det. Det är ingen tillfällighet att vi har för lite helikoptrar, men tre gånger fler Jas Gripen än vad Försvarsmakten själv bedömt nödvändigt. Jas Gripen är ju Sveriges största industriprojekt, men helikoptrar, det har vi aldrig tillverkat i Sverige.

Allans Widmans pressmeddelanden handlar naturligtvis mest om försvarsfrågor. Bland rubrikerna hittar vi: Militärhjälp till polisen, Anmälningsplikt i försvaret nu, Sverige behöver inte Neuronen, Nya hot kräver ny Östersjöstrategi, Kostnaden per utlandssoldat skenar, Budgeten bryter mot försvarsbeslut, Sverige bör delta i Nato-styrka, Mpk-krav på halvering av försvaret pinsam etcetera etcetera.

När det gäller Sveriges roll i internationellt samarbete säger han såhär i en pressrelease:

– Sverige bör kunna delta i Natos snabbinsatsstyrka NRF (Nato Response Force) trots att Sve-

rige inte är med i Nato, på samma sätt som Norge nu bidrar till EU:s snabbinsatsförmåga, trots att Norge inte är med i EU.

Ett medlemskap i Nato förutsätter stöd från folkmajoriteten och något sådant stöd finns inte i dag. Men NRF borde vi under alla omständigheter ändå kunna vara med i.

Osäkert tillstånd

– I EU:s battle groups klarar vi inte förutsättningarna med att ha en snabbinsatsstyrka på plats 6 000 kilometer från Bryssel inom tio dagar. Regeringens passivitet när det gäller transportfrågan antyder faktiskt att man planerar för ett misslyckande. Jag har inget emot stora internationella insatser från svensk sida, tvärtom plottrar vi för mycket.

Men jag menar att om vi tar på oss en sådan roll så måste vi klara tidskravet.

Allan Widman skulle inte bli överraskad om antalet anställda i Försvarsmakten om fem år är högre än vad försvaret beslutat anger.

– Vi kan få fler yrkessoldater och fler lätta enheter. Värnplikten bör slopas i fredstid. Vi kan inte fortsätta ha ett system där sju av tio uttagna aldrig kommer till användning. Tolkskolan är gammalmodig. Fortfarande lär man i stort sett bara ut ryska där. Varför inte arabiska eller något afrikanskt språk?

Nu ska ju dessutom militär-distrikten läggas ned.

– Men folkpartiet motsätter sig en nedläggning av MD-organisationen innan vi vet hur samverkan mellan försvaret och det civila samhället ska klaras ut i krissituationer.

Svårt att förutspå

”Det är modigt av regeringen att föreslå en nedläggning av de förband som kan leda stödet till det civila samhället”, säger Allan Widman ironiskt i ett pressmeddelande i början på sommaren.

– Att titta i kristallkulan och förutse hur försvaret ser ut om fem år är omöjligt när vi inte ens vet hur det ser ut i dag. Jag tillhör dem som aldrig blåser faran över även om hotbilden just nu är liten. Försvarsbeslutet är riktigt när det gäller inriktning på mer internationell verksamhet. Men ibland känns resonemang- et som alltför ensidigt.

Han har höga tankar om hemvärnets roll i det nya försvaret.

– Frivilligrörelserna och hemvärnet har spelat en väldigt stor roll hittills. Nu måste de anpassa sig till nya förutsättningar och uppgifter. Det finns säkert delar av frivilligrörelserna som inte alls har samma betydelse i dag som för ett par årtionden sedan. Men om skulle man ta bort hemvärnet då har man varken krishantering eller trovärdighet längre. Det räcker ju liksom inte med högvakt och utbildningsomgångar.

**Text och foto:
Bengt Plomgren**

Bästa reklamen visa alla funktioner "live"

Hur ska hemvärnet locka nya medlemmar? Hur ska man behålla de som redan finns? Marknadsföringsexpertens tips är att fortsätta med praktiska uppvisningar och personliga möten.

● Det är gott om tillfällen för hemvärnet att visa upp sig. Ett av årets evenemang var Tattoot i Ystad som i år lockade nära 25 000 besökare under fyra soliga dagar i augusti. Nytt för i år var att man använde ett cirkustält som gav en rejäl takhöjd, och bra skydd i händelse av dåligt väder. Men för framtiden vill Anders Andersson, samordnare mellan frivilligorganisationerna i Ystad, lämna det lite statiska konceptet och istället visa hemvärnets egentliga verksamhet.

– Jag ser hellre att vi bygger upp en förläggning som speglar ett kompani. Man ska kunna se alla funktioner "live". Soldaterna ska vara fullt utrustade och prata med folk. Inte bara trycka en folder i handen, säger Anders Andersson.

– Sådana konkreta upplevelser är helt rätt, i synnerhet när annonsutbudet via tv, radio och internet ökar i en rasande fart. Det hävdar Magnus Söderlund, chef för Center for Consumer Marketing vid Handelshögskolan i Stockholm.

Arbeta med lojalitet

– Att finnas på plats och visa upp sig känns fräscht. Tillställningar med verkliga människor som

Med takt och ton. Praktiska uppvisningar är rätt metod för rekrytering.

möter besökare har det gått mode i, säger han och drar parallellen med amerikanska marinkåren som är ute på stan och söker upp lämpliga personer att rekrytera.

Lojalitet är en annan företeelse som är intressant ur marknadsförarens perspektiv.

– Arméer har ju i alla tider arbetat med lojalitet, och det finns säkert spår av det inom hemvärnet också, säger Magnus Söderlund.

Den gamla tidens lojalitetsband byggde bland annat på trohetseder, olika former av soldaterinran, som under pompa och ståt svors offentligt. Någon-ting sådant sker knappast i dag,

så frågan är vad som skapar lojalitet för hemvärnet som organisation? Eller är det till kamraterna, eller hemvärnets utbud?

Skapa efterfrågan

Med marknadens köpare/säljareförhållande är det enklare. En metod att bygga lojalitet är att täppa till organisationen, göra den svåråtkomlig, skaffa fler sökande än vad som får plats. Man kan till exempel inte köpa och få en Harley Davidson motorcykel på en och samma dag. Och ungdomsboken Harry Potter trycks i få exemplar för att skapa en efterfrågan. Produkterna eller medlemskapet blir åtråvärt, och ansträngningarna bygger en lojali-

tet menar Magnus Söderlund.

– Efteråt blir det värdefullt att upprätthålla medlemskapet som man kämpat sig till att få, säger han.

Och i jakten på nya förmågor till hemvärnet är det inte alls säkert att de finns på Tattoot i Ystad. En av Flygvapnets sponsorsatsningar gick till skateboardsporten, som är intimt förknippad med ungdomskulturen inom film, mode, musik och design.

– Dessa personer kan vara precis rätt rekryteringsgrupp, men de har inte förstått det själva. Kampanjen gav Flygvapnet anledning att synas i sammanhang där man inte funnits tidigare, säger Magnus Söderlund.

Materiel motiverar

För att hemvärnet ska hålla rätt åldersstruktur krävs en kontinuerlig rekrytering. Men eftersom rekrytering är både dyrt och tidsödande är det minst lika viktigt att behålla befintliga och utbildade medlemmar. Motiverande för hemvärnet är att man nu börjar få allt modernare materiel. Under uppvisningarna på Tattoot i Ystad var ak 4:an med rödpunktsikte ett uppskattat inslag.

– Det blev en väckarklocka även för hemvärnssoldater som inte är så aktiva. De har vi ju ganska många av, både äldre och yngre, säger Anders Andersson.

Men hur får man en individ att vilja lägga ned tid på en frivillig verksamhet?

– Man måste först och främst bli medveten om vad det är som driver dem, och sedan hitta en matchning mellan deras behov och vad man faktiskt har i organisationen, säger Magnus Söderlund.

**text & foto:
Magnus Forsberg**

FM har gjort sitt

● En halv miljard kronor är Försvarsmaktens andel av de besparingar som regeringen vill ta ut på byråkratin och stödkostnader i försvarsfamiljen. Pengarna som frigörs behövs för Sveriges del av den nordiska stridsgruppen i EU. Men Försvarsmakten anser att besparingen redan är gjord i och med omorganisationen av högkvarteret och den kommande nedläggningen av militärdistrikten.

Dragonkompaniet vann

● Laget från Dragonkompaniet vann i år Skånemästerskapet för hemvärnets tjänstehundar.

Mästerskapet är en lagtävling där laget består av tre hundekipage och en gruppchef. I år ställde 14 lag upp, totalt 56 per-

soner. Tävlingen omfattar sjukvårdstjänst, fast bevakning och uppletande. Lydnad, patrullering och vapentjänst ingår också, liksom skjutning, spårupptag, spårning, genomsök och NBC-tjänst.

YOS 05 testas på flera täter

De nya förbanden för underrättelseinhämtning tar snabbt form.

● Förslaget remissbehandlas i höst och organisations- och metodförsök genomförs under ledning av Hemvärnets stridsskola på tre platser 2006. Det här är faktiskt första gången hemvärdet provar ut en förbandstyp innan den fastställs. Hittills har nya enheter tillkommit på skrivbordet, satts upp och modifierats efterhand.

Rörliga plutoner

Kärnan i YOS 05 kommer att vara ett kompani som består av rörliga observationsplutoner och en central som sammanställer och sänder lägesbilder vidare till högre staber. Realtid eller sekundsnabb delgivning kan krävas för att informationen ska gå att använda i det nätverksbaserade försvaret.

– Fem minuter gamla uppgifter är krigshistoria i vissa sammanhang, säger major Mats Stedt, rikshemvärnsavdelningen.

Till YOS-kompanierna räknar man också med att knyta en eller flera flyggrupper, båtgrupper och mc-ordonanser. YOS 05 kan med andra ord ge avtalsorganisationer som Frivilliga flygkåren (FFK) och Sjövärnsskåren nya uppdrag för Försvarsmakten.

I slutet av oktober blir det ett första tillfälle att se vad man kan använda embryot till YOS 05 till. Då övar Arlandabataljonen tillsammans med flygvapnet. De frivilliga rycker in i Uppsala och tar med sig en observationscentral till bataljonsstaben. Observationsgrupper placeras sedan ut där chefen behöver dem. Även bassäkförband samverkar med bataljonen.

Håller sig framme

Intresset för YOS 05 är stort bland de lottor, bilkarister, FRO:are och flygvapenfrivilliga som utbildats för flygvapnets luft- och markobservationssystem, Lomos. Även hemvärnets avtalsorganisationer håller sig framme. I somras deltog både FFK och FRO, Frivilliga radioorganisationen i en övning i Uppsala där utrustningen från Lomos-systemet sattes in i sin nya uppgift.

– Vi lät kursen binda ihop ett scenario från Mellansverige och Estland och förmedla information till högre och lägre staber, berättar major Jan Berg, som är chef för Luftförsvarskolans frivilligsektion på Uppsalabasen.

Han säger sig kunna få ihop ett kompani direkt av personal som flygvapnet utbildat i Lomos

de senaste tio åren, totalt cirka 6000.

– Skarpa uppgifter kan säkert motivera ett par tusen av dem att fortsätta i hemvärdet.

Naturlig roll

Jan Berg menar att det är naturligt att luftstridsskolan ska ha en roll i utbildningen av personalen. Här finns ett fungerande arv och kunskap om att länka till snabba ledningsförhållanden. De gamla luftbevakningstornen har ersatts av försök med rörliga grupper.

– Flygvapnet har stor attraktionskraft. Jag är orolig att vi får många avhopp om flygvapenprägnen tas bort. Och självklart bör luftstridskrafterna delta i det nationella försvaret genom att utbilda YOS 05-förbanden i hemvärdet.

På rikshemvärnsavdelningen är man inne på att Flygvapenfrivilligas riksförening bör bli avtalsorganisation med hemvärdet. Personalen får alltså en hemhörighet i flygvapnet på det sättet. YOS 05 ska dock vara ett rent hemvärnsförband.

Bra plattform för NBC

Ett hemvärnsobservationskompani, eller vad det kommer att

heta, kan utvecklas på olika sätt. Det vore en bra plattform för indikering av NBC-stridsmedel. Förbandet kan också bli en fredstida resurs för polis och räddningstjänst, om man tillför instrument för att mäta utbredningen av kemikalier vid olyckor.

Bara en dryg handfull kompanier kan sannolikt organiseras och förbanden måste därför kunna förflytta sig upp till 30 mil per dygn. Inget är ännu klart om var förbanden ska finnas i organisationen. En möjlighet är att de lyder under utbildningsgrupperna. Eller också underställs kompanierna den operativa insatsledningen. Underhåll och logistik i fält kan kanske hemvärnsbataljonerna hjälpa till med.

Med YOS 05 har hemvärdet ett gyllene tillfälle till teknisk förnyelse. Lomos-materielen har aldrig funnits i mobförråd, bara som enstaka pottor för utbildning. Nu finns chansen att komplettera med hypermodern utrustning. Industrin vädrar affärer och hade redan sommaren 2004 visningar för berörda medan YOS 05 ännu bara var en viskning i högkvarteret.

Ulf Ivarsson

Ständiga larm till Kronobergs räddare

● Mina vänner! Ni är hela Kronobergs räddare! Ni har min fulla respekt och mitt fulla förtroende. Jag vet vart jag ska vända mig när det gäller – utan hemvärdet hade denna operation inte varit möjlig.

Räddningstjänstens stabschef Håkan Helgesson blickade ut över sin tröttkörda och svettiga styrka. De väl förberedda och utrustade soldaterna hade ännu en gång räddat Kronoberg från en större katastrof. Ett fyrtiotal hemvärnssoldater hade kämpat mot den största skogsbranden i Kronoberg på åtta år.

För Kronobergs hemvärn har

2005 varit om möjligt än mer hektiskt än 2004. De höga vattenflödena i Ljungby förra sommaren var bara början på något mycket större än någon kunnat ana. Den månadslånga insatsen under stormen i januari tärde hårt på de frivilliga i försvaret och många chefer befarade att detta skulle märkas på vårens övningar. Så blev inte fallet. Vid värövningen ombeväpnades hela Kronoberg till ak 4B med rödpunktsikte. Samtidigt genomförde man den sista högvakten med Kalmariterna. Mitt under denna hektiska period befarades allt från översvämningar till skogs-

bränder. Det dröjde inte länge innan det första larmet kom.

Kronobergarna är nog de hemvärnssoldater som tjänstgjort skarpt mest av alla det senaste året.

Medan stabschefen Håkan Helgesson höll sitt tacktal till sol-

daterna utbröt tre mindre skogsbränder inom loppet av 30 minuter i Kronoberg. Håkan Helgesson avslutade med ett känt citat; "Detta är inte början på slutet, detta är slutet på början".

Lars-Göran Eriksson

lokaltredaktör Kronoberg

Bli hemvärnssjukvårdare

● Hur det går till att bli hemvärnssjukvårdare och vilka utbildningar som bedrivs under året samt allt om ersättningar och dylikt som man behöver veta finns nu att läsa på sajten www.hemvarnssjukvardare.nu

En förmån att leva i fred ett brott att starta krig

Många är kritiska till det senaste försvarsbeslutet. Författaren och samhällsdebattören Margareta Zetterström är det på ett annorlunda sätt.

– Det är ingen pacifistisk nedrustning, det är de små stegens tyranni, en anpassning till EU som kan leda till medlemskap i NATO.

● Margareta Zetterström har på kultursidor beskrivits som kristen försvarsvänlig vänsterintellektuell. En beskrivning som för många inte stämmer med bilden av vad man ska tycka från olika politiska sidor. Men för Margareta Zetterström stämmer det. När vi träffas i hennes hem i Uppsala säger hon direkt att hon inte är någon försvarsexpert. Men i många av hennes artiklar på just tidningarnas kultursidor så återkommer i olika former temat försvar, säkerhet, neutralitet, världspolitik och stormakternas olika krig runtom i världen.

Hon har hållit på i 35 år med att recensera litteratur, redigera, översätta och skriva själv. Ämnesvalet spänner över författarporträtt, poesi, modern konst och seriös musik, kultur rent allmänt och speciellt italiensk kultur och slutligen lite om svensk beredskapslitteratur från 40-talet!

Tidigt i höstas kom hon ut med en bok som heter "På jagets fasta grund", en essäsamling med ett 50-tal artiklar.

"Skriver vad som faller henne in" menade en recensent apropå att hon inte följer en given mall i ämnesval och inte heller följer tidens strömningar.

Hennes inställning till krig är som boktiteln – fast.

– Det största brott ett land kan göra är att starta krig. Det finns inga humanitära krig och det är farligt att ändra synen på angreppskrig.

Skrämmande nog

I Svenska Dagbladet i september skrev hon om detta under rubriken "Legalisera inte våldet"! Där står det bland annat "Endast FN har rätt att militärt ingripa i konflikter, men först sedan alla andra, fredliga och civila, meto-

Skribent med bredd. Margareta Zetterström har rötterna i den radikala 68-vägen. De starkt idealistiska värderingarna står hon fast vid efter över 35 år som fri författare, översättare, kulturrecensent och samhällsdebattör.

der prövats och visat sig otillräckliga. Men i dag pågår en kampanj mot FN-stadgans och folkrättens våldsförbud".

–Ja gudskelov att vi inte har trupp i Irak, tillfogar hon.

–Det är skrämmande nog att vi tillåter CIA att operera på svensk mark, som vid avvisningen av egyptierna på Bromma.

I artikeln i Svenska Dagbladet säger hon också "Kriget har bli-

vit en normalitet. Ledarskribenter och politiker förmedlar USA:s krigspropaganda och struntar i folkrätten och FN-stadgans våldsförbud. Istället hyllas ockupation som en ypperlig lektion i demokrati".

Men Margareta Zetterström är alltså inte bara kritisk när USA för krig.

När Sovjet gick in i Afghanistan skrev hon en mycket kritisk artikel i Svenska Dagbladet. Då var det många inom vänstern som var positiva till vad Sovjet gjorde.

–Många militärer hörde av sig till mig och tackade, medan många inom vänstern var arga på mig.

Hennes åsikter om det svenska försvaret följer nog inte heller helt mallen för vad man ska tycka från den vänsterintellektuella sidan.

Inte fredlig

–Världen har verkligen inte blivit fredlig. Jag tycker att regering och riksdag har gjort en felaktig analys av säkerhetsläget. Rysslands utveckling t ex är mycket farlig.

Hon är inte det minsta emot att Sverige är med i FN:s fredsbevarande insatser. Men hon anser ändå att den svenska rösten i den internationella fredsdebatten delvis har tystnat.

– Ja vi talar inte alls om folkrätt på samma sätt som tidigare. Men man får aldrig ge upp kampen om att påverka.

Vilket i sak är identiskt med en bok av henne i slutet på 90-talet som heter "Jag hatar de likgiltiga". Något hon alltså själv absolut inte är.

– Vi måste försvara vårt nationella oberoende. Vi blev lurade in i EU med en försäkran om fortsatt neutralitet. De tveksam-

ma röstade JA efter denna försäkran av Ingvar Carlsson. Men i vår medlemsansökan till EU står inget om neutraliteten. Om vi trots allt skulle anfallas då blir vi beroende av EU.

Hon befärar också att ett närmare försvarssamarbete med EU succesivt kan leda till att vi till slut hamnar i NATO.

Starkt emot

– Det är ju i dagens läge något som svenska folket är starkt emot, men är vi inte vaksamma så kan vi tappa vår neutralitet och bli indragna i folkrättsvidriga operationer. Då blir vi väldigt sårbara och en möjlig måltavla för terroristattentat.

Ett bevis på att opinion och engagemang ändå kan ge resultat tycker hon är frisläppandet av den s k Kuba-svensken Mehdi Ghezali från Guantánamobasen.

Hon har skrivit om svensk beredskapslitteratur från 40-talet. Så en logisk fråga är om hon har någon bild av det svenska hemvärnet.

– Den gamla ytliga bilden är nog äldre skjutglada patrioter i tjocka uniformer som i handling vill försvara landet. Men även om jag inte direkt känner till det, inser jag att hemvärnet har förändrats mycket på senare år och kanske håller på att förändras ännu mer.

I slutet på hennes artikel i september i Svenska Dagbladet står några rader som kan ses som en sammanfattning av hennes tankar om krig och fred. "... Vi som har förmånen att leva i fred ska hålla oss mentalt förberedda så att vi förmår genomskåda krigspropagandan och höja våra röster till fredens och folkrättens försvar".

**Text och foto:
Bengt Plomgren**

Första ring på vattnet för förändrad hotbild

De nya förutsättningarna för försvaret blir allt klarare. Men vad som ännu inte är helt klart är vad försvaret får göra och inte får göra. Detta övades i stor skala när samtliga MD-grupper inom MD S kallades till Göteborg 18 och 19 maj.

● Elva MD-grupper ingår i Södra militärdistriktet, MD S. Alla var inbjudna att delta i en fältövning för skyddsobjekt under två majdagar på gamla Säve Depå i Göteborg. Åtta av dem hade möjlighet att ställa upp och sammanlagt kom omkring 90 hvsoldater, plus servicepersonal och deltagare i en B-styrka.

Dessutom kom under torsdagen representanter för nio olika kommuner i regionen. Ett deltagande som är signifikativt för den nya rollen för försvaret, där i princip alla insatser numera är att betrakta som samhällsinsatser.

Realistiskt

Detta var den första fältövningen i sitt slag inom MDS. Tanken var att militära och civila deltagare skulle öva realistiska scenarier för olika skyddsobjekt. Kunskap och erfarenhet från detta skulle man sedan ta med sig hem.

Men övningsledningen skulle inte ge några färdiga svar utan

Föredömligt. Soldaterna uppträdde med lugn och tålmod.

deltagarna skulle själva få tänka ut hur den beskrivna skyddslagen skulle tolkas.

– Vi får försöka resonera oss fram till vad vi får göra och vad vi inte får göra, förklarar utbildningschefen Peter Johansson. I dag är det inte helt tydligt eftersom hotbild, förutsättningar och fördelning i ansvar mellan till exempel militär och polis är nytt för alla inblandade.

Speciellt känns det viktigt för framtida rollfördelning i ansvar att både polis och kommuner är med i liknande övningar. Det är inte längre realistiskt att personer eller grupper med illasinnade avsikter är klädda i uniform och kommer från ett angripande land. En terrorist eller sabotör kan vara klädd som vem som helst av oss och ändå uppträda på samma sätt.

Den civilklädda B-styrkan frestade på soldaternas tålmod vid flera tillfällen vid till exempel fordonskontroll. Där gällde det för soldaterna att trots protester och motvilja vid visitation ändå uppträda lugnt, tryggt och bestämt.

I den högteknologiska sambandscentralen satt ledningen och hade koll på terräng och vägspärrar via flera monitorer, samtidigt som övningsledningen på annat håll gav order till B-styrkan om nya tester av soldaterna i terräng och vägspärrar.

Göran Boijesen, chef för MD S såg nöjd ut en bra bit in i övningen.

– Det tog lång tid innan vi både i Sverige som helhet och inom försvaret insåg att det kalla kriget var över och ändrade utbildningarna efter det. MD-organisationen är ju till exempel bara fem år gammal och det är nu som detta nya tänkande börjar ge frukt.

Konflikt mellan lagar

– Den förändrade hotbilden är en förutsättning som ger ett helt annat behov av försvaret. Det är den yttre ramen, men den inre är att hv-förbanden är så mycket dugligare i dag än under det kalla krigets dagar och en hel del är efter det.

Bra början. – Första storövningen Skyddsobjekt på Säve Depå i Göteborg blev en lyckad "första ring på vattnet", menar Göran Boijesen, nöjd chef för MDS.

Göran Boijesen funderar vidare på det nya rollspelet mellan polis och militär.

– Vi har det som polisen inte har och inte kan ha, nämligen kvantitet och kvalitet när det gäller vapen. Vi kan få fram 15 000 man med vapen. Men samtidigt kan det vara så att det blir konflikt mellan två olika lagar. Är det skyddslagen som gäller då är polisen ansvarig, är det kränkningar då är det tillträdesförordningen med vårt ansvar.

– Vi vet ännu inte hur vi ska kunna stödja polisen vid våld. Det utreds.

Göran Boijesen ser nöjd ut när han avrundar sin jämförelse mellan förr och nu.

– Förr var vi inställda på krig. Nu ska vi slåss och försvara oss i fredstid. Detta är en mental resa för oss. Det blir ringar på vattnet och en sådan här övning kan ses som en första ring.

Text & foto:
Bengt Plomgren

Rätt klädd ungdom. Så här ska en hemvärnsungdom vara klädd och beprydd. Inga andra emblem eller tecken är tillåtna än de som syns på bilden. En skrivelse har gått ut linjevägen för att säkra att reglerna följs. Bakgrunden är att ungdomarna inte får bära uniform med förbandstecken, gradbeteckningar eller skolstreck, eftersom det strider mot konventionen mot barnsoldater som Sverige skrivit under.

Segrande laget från Skaraborgs FBU. Stående från vänster Oskar Söderlund och lagledare Joel Svensson. Sittande från vänster Sebastian Sirén, Nils Carlsson, Filip Svensson. FOTO: CAI GAVESTAM

TIO I TOPP:

1. Skaraborgs FBU lag 1	6. Västernorrlands sjövärskår
2. Bromma jägarkompani	7. Härryda HvU lag 1
3. Lettlands lag 2	8. Pontoniererna lag 1 (Livgardesgruppen)
4. Estland lag 1	9. Härryda HvU lag 2
5. Ghost- Patrol (Södermanlandsgruppen)	10. Gotlands lag 1

Skaraborg upprepade fjolarstriumfen

Skaraborgs FBU försvarade sin fjolarseger och Bromma FBU pressade sig också förbi de baltiska elitlagen. Bästa hemvärnslag blev Härryda.

TEXT: ULF IVARSSON FOTO: ANDERS KÄMPE

FBU-lagen från Bromma och Skaraborg upprepade sin triumf från förra året och tog första och andra platserna, följda av Lettland lag 1 och Estland lag 2. Letterna låg tvåa efter sju grenar, men tappade därefter massor av poäng genom att inte skjuta på alla mål i fältskjutningen. Då Bromma och Lettland sedan sprang exakt lika fort i söndagens terränglöpning var saken klar.

Bästa hemvärnslagslag blev Härryda lag 1 (7:a totalt), bästa flicklag ett Lettlandslag och i klassen för mixade lag knep Västernorrlands sjövärskår första-

platsen och hamnade dessutom på sjätte plats totalt.

Pontoniererna från Livgardesgruppen (Stockholm) fick en inteckning i skolchefens vandringpris för sin topplacering i biathlon, som är skytte och löpning i kombination.

Roligt och rättvist

– Vi ska ha en rolig och rättvis tävling. Vi har gjort allt för att detta ska bli något minnesvärt för er, sa chefen för Hemvärnets stridsskola överstelöjtnant Anders Gustafsson, då han invigde årets lagtävling för

ungdomar från hemvärnet, FBU och frivilligorganisationer.

Och han fick rätt. Antalet protester var färre än vanligt, sekretariatet under ledning av Bo Wallin räknade snabbt och fel-fritt från början, stämningen i lagen var på topp. Inte ens FBU-laget från Enköping, som låg på jumboplats efter lördagens grenar hängde läpp utan njöt av tävlingen.

Ett 60-tal fyrmannalag servade av 150 funktionärer slogs om priserna. Deltagarna kom från hemvärn, FBU och annan ungdomsverksamhet i Försvarmakten

Lagledarna följer noga de tävlandes prestationer.

och de mätte sina krafter med elitlag från Estland, Lettland och Litauen. Tävlingsledningen överväger nu att utländska lag enbart ska få minnesplaketter i fortsättningen.

Dalarna blir farliga

Erfarna lagledare har stor betydelse för resultatet. Ungdomsavdelningen i Härryda leds sedan 20 år av Per Johansson:

– De som åker upp till Vällinge är motiverade och vi brukar hamna bland de tio bästa, säger Per som tränat sina ungdomar för elfte året.

Dalarna har haft en downperiod men kan bli farliga i kommande års tävlingar. På fredagskvällen eldade ungdomsledare Patrik Gustafsson sina flickor och pojkar och trodde på placeringar bland de 20 bästa. Dalalag belade mycket riktigt platserna 12, 15 och 17. Ludvikalaget "Skottiska tjurarna" övertygade i orienteringen och skrapade ihop hela 172 poäng av 200 möjliga.

Banan var i år finurligt lagd av kapten Jan Svensson, HvSS, så att kontrollerna grupperade fyra och fyra tillsammans nära småvägarna på skjutfältet. Ändå var det

inte lätt att hinna med alla och bara vinnarlaget från Skaraborg lyckades med den bedriften.

Fredrik Klys i "Tjurarna" får nya lagkamrater nästa år, då de andra ska rycka in till grundutbildning.

– Jag gillar sjukvård och orientering mest. Vi tog även den kontroll som låg längst bort, berättar Fredrik stolt.

Fått kontakter

Ludvikalaget hade med sig en ny ledare, Orvar Bäcklin. Orvar började själv som ungdom för några år sedan och efter mi- ►

Dramatik på klätterväggen. De fyra bästa lagen tog full poäng.

litärpolisjägerutbildning är han nu tillbaka som instruktör.

– Största behållningen får vi mellan tävlingspassen. Vi har knutit kontakter med FBU i Uppsala och tänker göra något tillsammans med dem.

Få protester

Tävlingen genomfördes utan allvarigare olyckor eller missöden men sjukvårdarna fick ändå ta hand om ett 50-tal olyckliga. Värst var en axel som gick ur led och att en deltagare fick bryta orienteringen på

grund av hjärtproblem. Gamla skador ger sig ofta tillkänna i de fysiskt krävande grenarna och stukningar är vanliga.

– En stukning är en inre blödning som måste stoppas snabbt med upprepade omlindningar om patienten ska kunna gå dagen efter, berättar sjukvårdsbefälet Arne Lindgren. Han har varit med tio år på ungdomstävlingen och basade för fem sjukvårdare.

I momentet målupptäckt glömde man att ta tid på fyra lag men dessa fick göra om. Bara fyra protester lämnades in. I ett

Ungdomarna ger allt. Bromma Jägarkompani stö

Kapten Olle Svensson, Norrbottensgruppen, snackar taktik med sina ungdomar inför Biathlon.

rtade till marken efter spurten på hinderbanan.

Andrea Pekkala från Övertorneå tävlade för Lapplandsjägargruppen. Här pratar hon lugnande med Hanna Holmér från Tullinge gymnasium, som agerar skademarkör.

par fall ledde de till poängavdrag.

– Ett tecken på kvalitet i tävlingen och att organisationen är väl inkörd, säger juryns ordförande Sune Ullestad.

Gillar tekniska moment

Samma intryck hade nye rikshemvärnschefen brigadgeneral Roland Ekenberg när han besökte tävlingen på söndagen. Ungdomstävlingen blev hans första verkliga kontakt med hemvärnet på fältet i hans nya roll som högste chef.

– Det här är ett jättebra arrangemang. Jag gillar särskilt att det är så många tekniskt svåra moment vilket testar hela bredden av deltagarnas förmåga. Att se den fighting spirit ungdomarna har är roligt.

Roland Ekenberg avslöjade prestigelöst att han själv försökte komma med till Vålringe för 31 år sedan, men inte lyckades kvala in i laget.

Årets överraskningsmoment var klättern på väggen. Mikael Björkdahl från Bromma jägarkompani hade nerver nog – när

mycket lite tid återstod för laget – att klättra högst upp och toppa med 30 extra poäng. Därmed blev Bromma ett av sexton lag som tog full pott på klätterväggen. Hade Mikael missat skulle Lettland klätt dem i tävlingen.

Läste fel

En helt ny gren var samband. Uppgiften var att upprätta en raka 145 och sända ”klart”. Snabbast var Malmö skolkompani. Norra Smålandsgruppens lag 2 hade otur. Johanna Hansson och Samuel Johansson läste i stressen fel på frekvensen och överskred maxtiden innan de upptäckte varför ingen svarade på deras anrop.

I år hade tävlingsledningen under major Max Magnusson stuvat om lite i programmet jämfört med 2004. Orienteringen genomfördes första tävlingsdagen och terränglöpning med hinder den andra för att alla lag skulle vara utvilade för det sista kraftprovet.

Likasa hade man gjort om betygsättningen i sjukvårdsmomentet så att det är samma domarteam som tittar på alla lag. Hittills har lagen bedömts av domare i två eller tre täter. Under en funktionärsträff på fredagen enades man också om exakt vilka krav som ska ställas för högsta poäng.

– Vi låter även lagledarna se på för att de ska få förtroende. Mycket mer kan man inte göra utom att ha ett teoretiskt prov, men det är så tråkigt, säger kapten Nicklas Johansson.

Västernorrlands sjövärnsskår var suveräna i sjukvårdsmomentet med 85 av 100 möjliga poäng.

Vi kommer igen

Liksom tidigare får lagen själva välja vilka tre av fyra som tävlar i respektive gren, för mixade lag gäller dock att minst en pojke eller flicka måste vara med i varje moment. Det var Frida Jansson-Högberg i Värmlandslaget oförberedd på och depade lite för terränglöpningen.

– Det är en ren tjuvning att åka hit, säger Frida som just kastat handgranat för andra gången i sitt liv och skjutit flera träff i biathlon än killarna.

– Står du i ett gym får du inga kompisar. Kamratskapet och andan i hemvärnet hittar du ingen annanstans. Vi kommer igen nästa år.

– Det här är ungdomsverksamhet när den är som bäst. Tävlingen är bland det finaste vi har för rekrytering till yrket, värnplikten och hemvärnet. Det här ska vi fortsätta med, säger Max Magnusson. ■

– Det här är skitroligt! Man stressar huvudet av sig, säger Kristin Holmström som går grundkursen i förplägnad.

Hunden är utbildad. Nu är det hennes tur. Fernanda Mählck går gruppchefs-kursen för att bli hundtjänstinstruktör i Umeå.

Lottorna redo att banta för att lösa sitt avtal

Behovet av förplägnadslottor till hemvärnet är skriande. "Det är vår största utmaning" sa Lottaförbundets vice ordförande när hon besökte Lottaskolans kurser i Karlskrona.

Tidningen Hemvärnet var där, bland mygg och stekflott.

TEXT & FOTO: MAGNUS FORSBERG

Det är något ödesmättat tomt över nedlagda KA 2:s övningsområde Rosenholm. Men ute i busken sjuder det av liv. 92 lottor provar för första gången på livet i gröna kläder, eller fortbildar sig på lottornas frivilligskola i samarbete med Marinens intendenturskola i Karlskrona.

På den gamla körövningsbanan har fältkoken grupperat med en skinande ny kokcontainer. Några meter bort står kokvagn 112 med diskältet strax intill. Tolv deltagare går den två veckor långa grundkursen i förplägnad och ska se till att det lagas frukost, lunch, middag och kvällsskaffning.

– Vi försöker skapa volymer. Helst ska vi upp i 200 portioner, säger Ingrid Sjöstedt, utbildningsintendent på skolan.

Första veckan får förplägnadsgrupperna lära sig grunderna i storkök och matlagning. Andra veckan bor de i fält och lagar mat åt kursen, militärrestaurangen och besökare.

Ende mannen

Dan Lindqvist från Stockholm är den ende mannen på förplägnadskursen. Men han är egentligen hemvärnsman.

– Jag är lite för rund för att springa omkring som de andra i bataljonen. Men den här kockutbildningen rekommenderar jag verkligen, säger Dan.

När han kommer hem ska han bygga upp fältkoken i skärgårdsbataljonen.

– Jag saknar fem kockar, men i Stockholm får man inte tag i några lottor. De som fanns har slutat. De fick väl göra allt utom vad de skulle, det vill säga laga mat.

Slut på arvet

Lottaförbundets vice ordförande Annette Rihagen inser problemet till fullo och säger självkritiskt att hennes organisation måste bli tydligare.

– Vi måste få alla nivåer att förstå att vi ska fokusera där behovet finns, som till exempel till hemvärnet. Den uppgiften löser vi inte ännu, säger hon.

Men hur säljer man uppgiften att "koka ärtsoppa" till unga kvinnor?

– Kanske uppfattas det som alldeles för traditionellt att som tjej ställa sig och laga mat? Många vill nog hellre göra annat, som att arbeta med underrättelse, säger Kristin Holmström på förplägnadskursen medan hon röjer undan efter dagens lunch.

Hemvärnsförbanden och avtalsorganisationerna har i alla tider ärvt sin utrustning. Men enligt överste Göran Boijsen, chef för Södra militärdistriktet, är prognoserna goda. Efter en tids ovisshet går nu hemvärnet mot "ordning och reda", samtidigt som utrustningen blir bättre.

– Det finns ju ingen arvmateriel att få längre, säger han.

Ett färskt exempel är kokcontainer "Ny" och kylcontainern, som enligt planerna ska finnas inom varje hemvärnsbataljon. En bra lockbete även för Lottorna.

– Det är viktigt att de som gått kursen kan komma hem och berätta vad de fått göra, och vilken utrustning de fått använda, säger skolchefen Malin Andersson.

Humöret på topp

Precis som övriga frivilligorganisationer är Lottorna beroende av tillväxt underifrån. Och tjejer mellan 15 och 18 år kan få prova på militärlivet som så kallad "rookie". 26 tjejer har tagit chansen i Karlskrona. Trots regn och hungriga mygg är tjejernas humör på topp.

– Vi har marscherat, lärt oss sjukvård, orienterat och gjort studiebesök. Vi har lärt oss självförsvar och nu ligger vi ute i

Annette Rihagen, vice ordförande i riksförbundet.

Trots vädret trivs Kaisa Claesson från Kungälv på rookiekursen.

Lottor över 18 år kan prova på militärlivet genom att göra Minilumpen. De utbildas då på kpist.

fält. Det är lite tråkigt väder, men det får man ta, säger Kaisa Claesson, 16 år från Kungälv.

Frivilligskolan innehåller också Minilumpen, för kvinnor över 18 år. Under en vecka utbildas de på kpist, NBC med täthetsprov och brandskyddsutbildning, sjukvård och totalförsvarsutbildning. Efter Minilumpen har lottorna möjlighet att välja inriktning.

– Vi försöker peppa dem att söka vidare. Det finns ju ett behov, det märktes inte minst efter stormen Gudrun, säger Monica Wählin, instruktör på kursen och bevakningslotta från Kalmar insatskompani.

Ser över kurserna

För framtiden kommer dock Lottaförbundet att se över det omfattande kursutbudet på mer än 100 olika utbildningar.

– Vissa av dem kommer att tas bort. Behovet och ekonomin kommer att styra, säger Annette Rihagen utan att nämna några exempel.

Men hon ser också nya uppgifter inom Försvarsmaktens utlandsstyrka. Hon pekar på att det inom organisationen finns medlemmar med stor kompetens inom beteendevetenskap eller som sjuksköterska – kunskaper som kan komma till användning i utlandsmissioner.

– Vi har många lottor ute i utlandsstyrkan, men de söker på civila meriter. Vi vill ha det rekryteringsuppdraget. Förgivetvis är det ett plus att vara lotta.

Hur ser Lottakåren ut om 10 år?

– Den centrala organisationen ska skapa debatt, vara stödjande och bygga varumärket. I den nära organisationen, som har den lokala förankringen, sker rekryteringen. Lottakåren kommer finnas kvar. Och den kommer att fortsatt bygga starkt på frivillighet, säger Annette Rihagen.

Ute på Rosenholm har Dan och hans kollegor isolerat dagens sista mål mat. Det stekta fläsket med bruna bönor är redan på väg ut till hungrande lottor. ■

Rast och ett mellanmål för rookiekursen i Karlskrona.

Dan Lindqvist från Stockholm är hemvärnsman och går förplägnadskursen för att bygga upp fältköket i Skärgårdsbataljonen.

I konsten att attrahera ungdomar är förmodligen Lottakårens webbsida ett föredöme. Galjonsfiguren heter Nadja, en tuff tjej med vilt svart hår, som guidar genom rekryteringstestet eller överlevnadsspelet. Tonen är kaxig men ligger i tiden. Kolla själv på www.lottorna.se

Hemvärnet blir de nya fältjägarna

– Baksmällan efter försvarsbeslutet är nog värre för jämtar i gemen än för oss i hemvärnet i Jämtland. Det säger chefen för Fältjägargruppen Lennart Fredman, som är optimistisk inför framtiden.

TEXT & FOTO: BENGT PLOMGREN

Framryckning. Jämtlandsgruppen får nu en allt viktigare roll i försvars- och samhällstjänst i det stora länet.

Nedläggning av I5- Jämtlands fältjägarregemente med Norrlands trängbataljon, F4- Jämtlands flygflottilj med andra helikopterskvadronen, MHS Ö Militärhögskolan Östersund och ATS- Arméns tekniska skola. Det är resultatet av riksdagens försvarsbeslut i december förra året.

– Vi har varit vana vid att kunna ta på oss mössan och sedan gå över till I5 och prata med de instruktörer som vi anlitar. Nu får vi tänka om helt och sköta alla kontakter på telefon och e-post.

Garnisonsstaden Östersund förlorar omkring 1 400 direkta arbetstillfällen och många fler indirekta som varit beroende av att leverera varor och tjänster. Kvar blir bara lilla hemvärnet, Fältjägargruppen.

– Men det är nog ändå inte BARA och LILLA, menar överstelöjtnant Lennart Fredman som är gruppens chef sedan i början på förra året.

– Geografiskt täcker vi ju ett jätteområde med hela Jämtland och Härjedalen. Det är omkring 40 mil långt och 20 mil brett och omfattar åtta kommuner, sju i Jämtland och sedan hela Härjedalen som är en enda kommun. Nu blir vår roll betydligt viktigare än tidigare. Med den pågående moderniseringen får vi också möjlighet att utrusta våra soldater till att bättre klara framtidens krav.

Ur listorna

Fältjägargruppen håller nu till i en länga på I5:s område i utkanten av centrala Östersund. De anställda på I5 blir uppsagda från september i höst. Kommunen vill då att Fältjägargruppen flyttar ut till F4:s område på Frösön. Mark och lokaler där I5 är nu vill man använda för bostadsprojekt eller som lokaler för statligt utlokaliserad verksamhet.

– Helst ville vi ju vara kvar här, säger Len-

nart Fredman. Men vi förstår ju att kommunen är mest angelägen om mark som ligger nära centrum. Därför säger vi nu upp våra lokaler, främst förråd som vi har här. Men huvuddelen av våra hemvärns-gårdar runt om i länet, de behåller vi.

Som mest har Fältjägargruppen haft omkring 2 400 soldater i sina listor. Nu är det knappt 2 000. Men av dessa uppskattar man att mellan 1 200 och 1 400 är aktiva. Ett par hundra har inte gjort något inom hemvärnet på flera år och åker snart ur listorna.

Ett tag till är man "lillebror" hemvärnet i Östersund bland regemente, flygflottilj, militärhögskola och arméns tekniska skola. Längre fram blir man sedan istället ensam herre på täppan, som den samlande enhet av försvaret som blir kvar. Närmsta regemente i framtiden blir Uppsala 50 mil söderut eller Boden 60 mil norrut. Närmsta hemvärnsgrupper blir Härnösand 25 mil österut eller Falun 30 mil söderut. Organisatoriskt tillhör man MDN i Boden.

På gruppens kontor jobbar nu åtta officerare och tre civilanställda. I den nya organisationen för gruppen ska det bli elva plus fyra.

– Förstärkningen beror naturligtvis på att vi nu inte längre kommer att få något stöd från garnisonen inom speciella områden som t ex motorutbildning och utbildning med vissa vapen. Vi på gruppen måste också ges möjligheter att stötta våra tre bataljoner ute i länet mer än tidigare.

Förstärker bilden

1:a bataljonen kallas Fjällbataljonen och omfattar kommunerna Härjedalen, Berg och Åre. 2:a kallas också Nordvästra och omfattar kommunerna Krokom och Strömsund. 3:e slutligen kallas bara just så och omfattar kommunerna Östersund, Brunflo och Bräcke/Ragunda.

Lennart Fredman tar oss med i bil och visar runt på de stora övningsområdena, moderna vanliga skjutbanor och kuperade fältskjutningsbanor som använts av I5 och F4 med föregångare i många år.

Hemvärnsgårdar, vissa förråd, en modern skjutbana och en stor fältskjutbana blir kvar för främst hemvärn att öva på. Den modernt utrustade skjutbanan också för civilt skytte.

– Vi kommer nu att få rödpunktsikte för våra vapen. För mindre goda och medelgoda skyttar blir det bättre resultat. För de som redan är bra blir det inte så stor skill-

Fältjägargruppen blir kvar när nu Östersunds Garnison avvecklas. Sju man ur 2:a insatsplutonen representerar ett nytt försvarstänkande och ett nytt försvar. Från vänster Bengt-Erik Eliasson, Per-Anders Forsberg, Göran Edler, Per Ahlström, Johan Lith, Pierre Toresson och Mikael Eriksson.

nad. Men det bästa är nog ändå att det förstärker bilden att vi förändrar hemvärnet med bästa tekniska utrustning.

Under en solig och i skogsskuggan kylig lördag förmiddag är vi med på en övning i markstrid. Tio man ur 2:a insatsplutonen, Östersund, är klädda i traditionell vinteruniform, vita anoraker och byxor, vita hjälmar. Entusiastiska instruktörer är de båda fänrikarna Johan Höglund och Mattias Larsson från I5.

Långa noggranna instruktioner med förmaningar om samband, framryckning, vapenläge vid hinderpassage etcetera. Relativt korta explosiva upprepade övningar för att nöta in vad som är viktigt och farligt.

Annan framtid

Soldaterna har de vanliga positiva förklaringarna till varför de är engagerade i hemvärnet – kamratanda, sammanhållning, friluftsliv, samhällsnytta och så vidare.

Deras roll kan ju sägas bli än mer samhällsnyttig nu när I5 och allt annat militärt förutom hemvärnet i Östersund läggs ner. Men för de unga fänrikarna är framtiden oviss.

– Visst trodde man på förändringar, säger Johan Höglund. Men inte så omfattande som nu. Det känns som man hade kunnat haft så mycket att göra i ett internationellt insatsförsvar. Jag är från Gävle och flyttbar, men jag vet inte om jag kan vara kvar i försvaret.

För Mattias är situationen en annan.

– Jag är från Brunflo. Jag sökte inte för att komma till försvaret, jag sökte för att

Kontrast. Stora områden med gles befolkning där överstelöjtnant Lennart Fredman nu är chef för Fältjägargruppen. För inte så länge sedan var han chef för Sveriges FN-bataljon i Bosnien. Han hade börjat i Jämtland när det sedan blev ett mellanspel i 1,5 år som chef för observatörsstyrkan på Golanbergen.

komma till I5, där flera i släkten redan jobbat. Jag måste nog söka mig något annat.

Men Lennart Fredman och hans Fältjägargrupp ser på framtiden på ett annat sätt.

– Det nya året har startat bra trots garnisonsnedläggningen. Alla förstår nog att vi måste bli smalare i försvaret, även om man kanske tycker omfattningen är för stor. För vår del får vi nu tänka utbildning, övningar och andra aktiviteter i fler steg än tidigare. Men det ska vi klara. Den garnisonsnedläggning som upplevs så negativt av många här, innebär att vi i hemvärnet måste anstränga oss ytterligare. Men det kan också ge en positiv utveckling av hemvärnet i länet. Fler och fler kommer nog att inse att vi behövs. ■

Teori räcker inte för sträng kyla

Norrlandsförbanden är vän med kylan som blixtnabbt kan förvandlas till fiende.

TEXT: ING-CATHRIN NILSSON FOTO: HANS-JÖRGEN RAMSTEDT

Be en kamrat kolla om du har vita fläckar.

Vinande nordanvind och överrumplande kyla, direkt livshotande och farligare än fi. Sydliga förband får falla tillbaka på grundutbildningen. Vinterutbildningen förbehålls numera befäl, fordonsförare och nordliga förband.

Om kylan slår till på sydliga breddgrader i beredskapssituationer förflyttas Norrlandsförbanden som repeterar vinterutbildningen regelbundet. Många av soldaterna är därtill jägare och duktiga skogsmän, vana att vistas ute när kölden går på smyg.

Vinterkunskaper gnuggas

Under natten sjunker temperaturen till minus 25 grader. Tjugo hemvärnssoldater bor i tält under en tillämpad objektsövning utanför Skellefteå. Utan gnuggning av vinterkunskaperna hade de inte klarat eldöverfallet på morgonen. Norrländska soldater är kompis med kylan. De flesta vet hur låga temperaturer uppträder i förhållande till fuktighet och vindhastigheter och kanse snöns fördelar som isolerande byggnadsmaterial.

– Som förbandschef hade jag aldrig vågat släppa i väg en patrull att självständigt lösa ett spaningsuppdrag om de inte hade varit vinterutbildade, säger fänrik Magnus Åström vid 613. insatsplutonen i Västerbotten. Det hade sannolikt lett till köldskador och nedsatt förmåga.

Hur kylan påverkar oss människor beror på hur länge vi utsätter oss, hur vi klär oss, hur vi har ätit och druckit och om vi bär på bidragande sjukdomar. För den

Utan repetition av vinterkunskaperna hade plutonen inte klarat eldöverfallet på morgonen.

som vill bli riktigt god vän med kylan räcker det inte med teoretiska kunskaper. Det kräver övning i miljö. Människor reagerar mycket individuellt på kyla. Trossen ska fungera, fordonen också. Batterier och radiomateriella in i tälten och vapnen tordras innan fett fryser. Kylan är ett hot också mot utrustningen.

– Mitt ute i ödemarken ska en bandkrängning kunna åtgärdas, säger Magnus Åström. Här i övre Norrland har vi minst en vinterövning per säsong. Senaste tillfället blev samtidigt en generalrepetition av nya vintermateriel.

– Den nya utrustningen är bra, säger Magnus Åström.

Korven värms

Objektsövningen utspelas i vid stridsledningscentral vid en flygbas och är tillämpad. Bandvagnarna har skidor på taket och är packade med vinterns kamouflage, liggunderlag, tolklinor och livsviktig ved för att bara nämna något. Korven och de vita bönorna värms på det fotogendriva truppköket. T-spriten förvaras i bröstinnerfickan, skidbindningarna i ena framfickan på snöblusen.

Det grävs en snöka i en snödriva för nattlogi åt hundarna och kaminen monteras med luckan vänd från tältöppningen i tjugomannatältet. Under natten spänns platsen in och mineras av en skidburen sabotagestyrka. Tidigt på söndags-

morgonen sker ett eldöverfall. Isarna råmar och kölden knäpper.

Infartsposterna som får stå i värn en timme har vintermössorna på och förstärkningsplaggen tillgängliga. Ombyte av sockor finns i snödräkterna och det är blåbärssoppa i termosarna. Med fyrtio kilo i ryggsäcken blir vätskeförlusterna stora, också i 25-gradig kyla.

Ännu mer hotande ter sig kylan vid ytövervakning när det inte kan eldas vid observationsplatserna. Då vill det till att soldaterna kan bygga sig en observationsplats i snön för att klara sig undan kylskador.

Stridsparkamraten ska veta hur köldskador uppträder, framför allt hur de ska undvikas och hur kylan hindras från att leta sig in i kroppen.

Magnus Åström har gått flera vinterkurser på FBU-gården i Hemavan och

vistats ute vintertid tretton dagar nonstop som längst. Han har upplevt hur strålande solsken har övergått till snöstorm med fullständig desorientering på några minuter och har fått byta till snödräkt när töväder rekordsnabbt vänt till 26-gradig kyla.

Varm, torr och mätt

– En bra soldat fryser inte, hur många gånger han eller hon än måste växla mellan varma fordon och smällkall utomhusmiljö. En bra soldat är varm, torr och mätt, säger Magnus Åström.

Han har rekviderat fickminnet Kallt väder och utbildningspaketet Vinterförmåga till alla sina soldater.

Ansträngningarna till trots:

– Det har hänt att soldater kommit utan handskar till en vinterövning, säger Magnus Åström. ■

FAKTA

Kroppsvärme avgår genom:

- Konvektion (vind) >50 procent
- Värmestrålning <30 procent
- Andning 10–15 procent
- Svettavdunstning <10 procent
- Ledning (via material) 1–2 procent

Observera att:

- Metall leder bort värme upp till 15 000 gånger snabbare än luft.
- Din kropp genom kärlreglering kan stänga av värmetransporten till perifera delar av kroppen, i första hand händer och fötter, armar och ben och isolera värmen till hjärnan och andra vitala inre delar.
- Det enda område som inte kan regleras är huvudet och inre vitala organ.
- 50 procent av kroppsvärmen avgår genom huvudet om du inte bär mössa vid tiogradig kyla.
- Värmen snabbt försvinner från din kropp om du hamnar i vatten. Vatten leder bort värme minst 25 gånger snabbare än luft.
- Övning i isvak kan öka dina chanser för överlevnad med 50 procent om du faller i under en olycka.

Kylskador

När kroppstemperaturen sjunker fryser vi. Kroppens egen värmegenerator startar när vi börjar huttra. Ansiktet, händerna och fötterna är värst utsatta för kyla.

En lokal ytlig kylskada uppträder som en vit vaxartad fläck på huden, yttersta hudlagret har frusit. Det kan sticka i kinderna, till exempel under en utförsbacke på skidor. Det är inte farligt om skadan värms upp snabbt och ger inga men om den hävs snabbt.

Gör så här: Be en kamrat kolla om du har vita fläckar. Tryck en varm hand mot fläcken tills den går tillbaka. Om skadan inte går att värma upp på 20–30 minuter, rör det sig sannolikt om en djup lokal kylskada. Den måste värmas upp, lämpligast på sjukhus eller vårdinrättning där den skadade kroppsdelens sänks ner i 40-gradigt vatten. Läkare ska alltså uppsökas så snart som möjligt. Den djupa lokala kylskadan leder ofta till bestående men i form av domningar, värk och cirkulationsstörningar.

Hypotermi är allmän nedkylning och den allvarligaste formen av kylskada. Kroppstemperaturen sjunker successivt:

36–35 grader – den drabbade börjar huttra, blir inaktiv och arbetsförmågan nedsätts.

34–33 grader – huttrandet börjar avta, den drabbade är ur stånd att själv öka sin kroppstemperatur och kan inte fatta rationella beslut.

32–31 grader – oregelbunden hjärtrytm, muskelstelhet och nedsatt omdöme.

30–29 grader – omtöckning, medvetslöshet.

27–26 grader – nedsatt andning och hjärtverksamhet.

25–0 grader – död (det finns dock människor som överlevt 13,7 grader)

Observera att de olika stadierna infaller mycket individuellt.

Gör så här: Vid misstanke om kraftigt sänkt kroppstemperatur, tillkalla omedelbart läkare. Dödförklara aldrig själv en person som är hypotermisk.

KÄLLA: TONY GUSTAFSSON, SPECIALIST OCH UTBILDARE INOM ÖVERLEVNING, KYLA OCH KYLSKADOR VID K4 I ARVIDSJAUR

Göte och Bo – ett med HvSS

TEXT: ULF IVARSSON

FOTO: ANDERS KÄMPE

Ungdomstävlingen vore inte möjlig utan alla frivilliga som i många fall ställt upp i tio år eller mer. Hemvärns-veteraner från hela Sverige samlas i Vällinge för att ställa i ordning tärtläget, snygga upp omgivningarna och bygga banor.

Tvillingbröderna Göte och Bo Karlsson från Småland missar aldrig en tävling. De har ett långt och varmt förhållande till HvSS.

– Vi kom hit första gången i mitten av 1970-talet för att gå en kulsprutekurs, minns Göte, till vänster på bilden.

Tidningen Hemvärnet träffar honom dagen före tävlingen. Läget är byggt, prydliga rader med tält har rests på ängen vid Mälaren. Veteranerna har gjort fiffiga små förbättringar. Golv moppar och skurtrasor har till exempel använts istället för det traditionella granriset på ruska lång och ruska kort.

Mat och husrum står skolan för, i övrigt är arbetet ideellt. I veterangänget finns alla slags duktiga hantverkare. Göte är elektriker och Bo före detta maskinförare i skogen. Så tvillingar de är bor de inte långt från varandra på smålandskusten.

– Vi har så kul och lever upp när vi får arbeta för våra fina hemvärnsungdomar, säger Göte, som gjorde lumpen som jägarsoldat i Eksjö och slutade som stf hemvärnschef. Han är sur på tidningen Hemvärnet som inte nämnt något om veterangänget i rapporteringen om ungdomstävlingen. Nu vill han ha lite mer än en notis.

Skönt ta på sig stridsvästen igen

Många före detta yrkesofficerare samsas väl med hemvärnssoldaterna i Norrbottensgruppen.

TEXT & FOTO: ULF IVARSSON

I en glänta i skogen bekantar sig bilkäristerna Veronica Persson och Lena Berglund med kpist m 45, troligen det äldsta vapensom fortfarande används i armén. De har övernattat i tält och purrats klockan sex. Dagens första pass leds av kapten Olle Svensson och hvlöjtnant Björn Boman.

Efter denna tredje och sista helg i vårens TFU, totalförsvarsutbildning är deltagarna klara att skriva kontrakt med hemvärnet. Men chefen för Norrbottensgruppen, Harry Thornéus är inte nöjd med bara helgkurser. Han dröm är hela fyra veckors TFU för att avtalspersonalen ska fungera bättre i förbanden.

Utbildningen är ok som ett första steg, anser ändå Veronica och Lena och deras nio kamrater. Det blir förstås svårt att undvika korvstoppning när utbildningen splittras upp. Lyckligtvis är eleverna i de flesta fall tvättäkta entusiaster. Medan Birgitta Wahlberg kämpar för att få stil på vapnet erkänner hon dock att det är familjetrycket som fått henne att välja bilkåren och hemvärnet. Maken är officer och sonen gjorde nyligen lumpen. De hjälper så gärna Birgitta att komma in i den militära miljön och hade omsorgsfullt packat hennes ryggsäck till kursen.

Älskar att köra i snö

Ledningen för Luleå hemvärnsbataljon sitter i ett f d hemligt Säpo-kontor och av transportgruppchefen i ledningsplutonen Anna-Marie Winkler får vi veta att trenden för bataljonen är uppåt. Hela 53 procent av personalen hade kommit till övningen. Anna-Marie som är administratör inom barn- och utbildningsförvaltningen har en passion för säregna fordon som bandvagnar.

– Jag älskar att köra i snö, man riktigt glider fram.

Staben jobbar lugnt och metodiskt, än-

nu ovetande om att spelgruppen i en radioterrängbil om hörnet förbereder en riktig rysare: Omgruppera bataljonen. Alltså finns det tid att lyssna på vad vakt-havande befälet, reservofficeren Jan Sirviö har på hjärtat. Han blev lite skrämmd av hemvärnet från början och aktade sig för att styra för hårt.

– Fosterlandskärleken gör att jag är här. Försvarspolitikerna är vansinniga. Vigörsamma misstag som 1925, säger denne företagsledare och konsult från Övertorneå, sedan 1960-talet bosatt i Luleå.

Plåthatten en skandal

Bakom en bom står 24-årige Oskar Isoz, som gjorde lumpen i flottan och nu är båtchefen som gärna håller till i skogen. Oskar läser till civilingenjör. Tidningen känns igen och släpps in utan vidare kontroll. Posteringschefen, tillika busschauffören Göran Landstedt, 46, har militära erfarenheter som bör passa hemvärnet: brand- och räddningsstyrkan på flygflottiljen. Göran talar sig varm för den vackra skärgården mellan Luleå och finska gränsen. Han har påbörjat den långa utbildningen till maskinförare. Som bussförare har Göran långa perioder ledigt så han hinner säkert med.

– Problemet för oss är att de utbildade stridsbåtsförarna pluggar på universitetet och sommartid är de inte kvar i stan.

Göran har fått kevlarhjälmarna via kontrakter, på Oskars huvud balanserar den gamla plåthatten. Skandal, tycker de båda soldaterna i Luleå marina hvkompani.

Major Stedt tupp

Sjukvårdarna i kompaniet har byggt upp en samlingsplats och står klara att ta hand om skadeutfallet från dagens övning. Ingen patient syns ännu till, så inspektionens major Mats Stedt erbjuder sig att spela skadad. Lena Nygren, Gerd Lindfors

I terrängen ligger åtskilliga militära föremål, som Roland Nilsson, Norrfjärdens hemvärnskompani snart upptäcker.

Rikshemvärnsavdelningens Mats Stedt blev frivillig patient och väl omhändertagen av Lena Nygren och Gerd Lindfors. I tältöppningen skriver Gerds dotter Veronica journal.

och Veronica Lindfors undersöker rutinerat.

– Han har fått en hög skada eftersom armarna börjar fara, säger Lena och beordrar framstupasidoläge. "Nutuppade han." "Vi vänder på honom." Här behövs syrgas, men den är inte utlämnad. Katastrof, tycker överstelöjtnant Peter Helsinger från frivilligavdelningen i högkvarteret vid en senare genomgång.

Lena, som är barnmorska, säger att de skulle behöva fler kollegor, att gubbarna i kompaniet måste förstå att hålla sjukvårdarna sysselsatta och att sjukvårdarna bör få vara med plutonerna fram ibland.

Mats Stedt som nu kapslats in i ett bår-

Ladda! Mattias Samuelsson ger order till Andreas Eriksson.

täcke instämmer i att sjukvårdarna ska vara en naturlig del av förbandet för att i tid kunna ge mer kvalificerad vård än kamrathjälpen. Han berättar också att alla soldater ska ha 40 timmars sjukvårdutbildning och att var och en av de 3 400 hv-grupperna nu tilldelas en sjukvårdsväska.

Tala med bönder

– Härligt att ha på sig stridsvästen igen. Mats Pettersson, före detta yrkesofficer har tagit befälet över Luleå Norra hvkompani. Han insåg direkt att i hemvärnet måste man tala med bönder på bönders vis och med lärde män på latin. Hur långt kan man driva hemvärnet?

– För en vanlig soldat är det extra noga att anpassa och balansera kraven. Men de ska också uppträda som soldater, med-

borgarna förväntar sig detta och det går att motivera personalen.

Kollegan från I 19, Göran Ahlman kunde inte heller slita sig från försvaret efter att ha bokstavligen fötts och vuxit upp på regementet där pappan var bageriförman. Nu som då föredrar Göran att vara ute på fältet och denna dag tjänstgör han som instruktör för Bodenbataljonen där han också är kompanichef. "Bagarns unge" vet att det stärker förbandet.

På skjutvallen intill sitter en ensam pansarskottsskytt och när vi tagit en bild och ber om namnet visar det sig vara ännu en infanteriofficer, nämligen majoren Håkan Nilsson. Varför är du med?

– Jag har haft 36 jättefina år i försvaret, men nu befinner vi oss i en djup vågdal. Hemvärnet blir då en grund att bygga på

förklarar Håkan, som högt värderar kontakterna med positiva soldater och vill fortsätta ta sitt ansvar för Sveriges oberoende.

Hunden en livsstil

Hundförarna i Bodens bataljon är för tillfället utan både instruktör och befäl, så de tar saken i egna händer och utbildar sig själva. I höst blir Robert Fors och Evelina Broström färdiga instruktörer i SBK, Svenska brukshundklubben och sen tänker de gå vidare.

Drivkraften för en hundförare är det starka hundintresset, ofta en ren livsstil.

– Det absolut svåraste är att anpassa sig till de olika regelverk som gäller i SBK och hemvärnet och det är inte heller lätt att veta var vi hör hemma känslomässigt. I ►

Fem masker, varav tre med fel dukade NBC-instruktören Stig Palmgren upp i gruppfälttävlan.

Iso Mytologins Grym är det tjusiga namnet på Evelina Broströms treåriga Howavarth.

hemvärnet bemöts vivål, men befälen kan för lite om hundtjänsten, säger Evelina diplomatiskt.

Robert och Evelina anser också att hundföraren bör få ha en reservhund, som kan utbildas om den ordinarie avlider.

– Vi vill åtminstone ha tillstånd att träna en valp parallellt, annars kan det bli tomt på befattningen i tre år, säger Robert Fors.

Den nya "försvarsmaktshunden" är de positiva till därför att den sällar bort me-

ritjägarna, alltså de som certifierar hundar i avelssyfte, men inte är intresserade av hemvärnet.

Egoismen får en knäpp

– Det här är som i fornstora dar, säger major Jan Backman och tittar ut över Piteå hvbataljon som han ska skicka ut på en gruppfälttävlan. Vi befinner oss på hemvärnets eget och troligen unika övningsområde Blåsmark. Det är gemytligt och lite högtidligt på samma gång. Egoismen

inom oss får en knäpp av bataljonspastor Hans Johansson som med några ord från Matteusevangeliets sjunde kapitel manar till ödmjukhet. Bataljonens marsch spelar. Det är kompanichefen i Piteå, Jan Granberg som själv komponerat.

NBC-instruktör Stig Palmgren på Norrfjärdens kompani har listigt preparerat tre masker av fem med mer eller mindre svårupptäckta fel och väntar på första gruppen. De måste både upptäcka skavankerna och motivera svaret.

– Det här är bra pedagogik. De får titta på sina egna masker och jämföra. Brister kan vara livsfarliga när masken ska användas. I fjol var det bara en grupp som hade alla rätt.

En kombination av avståndsbedömning, målupptäckt och rapport med tidsnummer utsattes patrullerna för av Jack Karlsson, chef för den marina plutonen. Som sig bör hade han tagit med sig en prätig marinkikare som gjorde det lätt att ange bäringen till föremålen.

Denna myllrande, familjära vardag på Blåsmark märks knappt det krigiska syftet och allt dokumenterar kvartermästare Bo-Teddy Olsson med sin videokamera. I hemvärnets växandeskara av webbredaktörer ligger Bo-Teddy kanske i topp med 8000 träffar i månaden. ■

FAKTA Norrbotten

Den kanske minsta av MD-grupperna, Norrbottensgruppen fick visa vad den går för på inspektionen i maj. En minimal styrka på 11 personer i det gamla kommandantshuset i Boden serverar tusen soldater i tre bataljoner och dessutom frivilligorganisationerna.

Hur mycket av Norra militärdistriktets mål och visioner som överlever nedläggningen av militärdistriktet återstår att se. Tanken är i alla fall att 2006 kunna ta emot insatsplutoner från annan grupp och 2007 kunna förflytta förbanden vart som helst.

En princip som inte tycks vara helt förankrad är vem som ska basa över insatsplutonerna – bataljonerna eller gruppen.

Med hjälp av 12–16 timmars typövningar ett par gånger om året tror man sig kunna få med alla och skapa fungerande förband även av de vanliga plutonerna.

Förbandsdöden i Norrbotten har gett hemvärnet ett 50-tal reservare och före detta yrkesofficerare, som fyller upp tidigare halvtomma staber.

En trist sak som inte heller MDN undgått är att materieluppfyllnaden släpar efter. Alla från general och neråt är upptagna med att försöka rätta till bristerna. Inspektörerna från Stockholm orkar snart inte se en enda hjälm modell andra världskriget längre.

Å andra sidan är Norrbotten snabb med att tilldela fordon. Kompanier med kvinnliga förare får en extra bandvagn i år och samtliga bataljonsstaber har bandvagnar som drar koket.

Positivt är också att ingen har längre än fem mil till en förstklassig skjutbana och här finns faktiskt gott om anläggningar för övning trots all glesbygd och ödemark.

Norrbottensgruppen har ansvaret från fjäll till kust. Till

2007 tänker man göra om Arjeplogs gamla kompani till en gränsövervakningspluton. I skärgården kommer det att gå undan. Luleå marina kompani tillförs stridsbåt 90 Helge, även om besättningarna gärna hade behållit sin välskötta 200-båt.

Inte heller Norrbotten är förskonat från lågkonjunkturen för avtalsorganisationerna. Ett par av dem sticker dock av: Frivilliga flygkåren lämnar som vanligt bästa styrkebeskedet. Det är kö för att få vara med i militära delen. Kvinnliga bilkåren har förmodligen bästa avdelningen i landet. Bruks-hundklubben tror på konceptet försvarsmaktshund. Det gäller bara att få till samträning med patrullerna.

Röda korset har problemet att de äldre inte gärna vill komplettera sin gamla utbildning upp till 160 timmar. De får vara kvar ändå. Lottorna är inne i en svacka men hoppas

på ytövervakningssystem 05. Frivilliga motorcykelkåren fyller sina uppdrag i dag. Framtiden är mera osäker då det numera krävs civilt mc-körkort för att få vara med som ordonnans.

En övning i 30 minusgrader skrämmar inte bort norrbottenska soldater, fast alla är enligt chefen för Norrbottensgruppen Harry Thornéus inte så bra på skidor, stavar och vapen samtidigt. Därför ordnar han hemvärnsmästerskap och tävlingsutbyte med Norge och Finland och syns själv i spåret, ofta i täten.

"Det svenska hemvärnet är ett fruktat krigsförband"

(SAGT MED ÖVERTYGELSE AV HARRY THORNÉUS)

Detsvala vädret i år förklarar det låga antalet. Det var knappt tjugo grader på dagarna när det var som varmast. Så svalt och gynnsamt har det inte varit under de senaste tio åren.

De flesta som bröt var förstagångare. Att förbereda sig väl för marschen genom ordentlig träning hemma samt förebyggande åtgärder på plats såsom förtejpning av fötter för att minimera problem är viktigt. Annars kan utmattningsbrott i fötter, ledskador, benhinneproblem eller knäskador och andra tråkiga åkommor drabba dig. Den värme som normalt råder i Holland gör att man lättare får skavsår och blåsor. Den ökar även risken för vätskebrist, värmeslag och saltbrist.

I år var det på tal från holländskt håll att kvinnorna skulle ha samma packningskrav som männen. Kvinnor har dock i genomsnitt 30 procent lägre kroppsstyrka. De kvinnliga yrkesofficerarna eller aspiranterna har ändå frivilligt burit tio kilos packning.

Imponerad general

Även i år besöktes marschen av rikshemvärnschefen. Brigadgeneral Roland Ekenberg deltog vid kransnedläggningen vid den kanadensiska kyrkogården. Han var också ute vid rastplatser samt delade ut medaljer efter målgång.

– Jag är mycket imponerad av den prestation deltagarna gör. Att genomföra marschen är både en nyttig och viktig erfarenhet för gruppchefer och gruppmedlemmar. Det viktigaste är inte hur snabbt gruppen kommer i mål varje dag utan att hela gruppen kommer i mål fjärde dagen och med bibehållet stridsvärde.

Roland Ekenberg har själv gått marschen tidigare så han vet vad han talar om.

I år hade Sverige egen musikkår i form av Åmåls stadsmusikkår ledd av Jörgen Johansson. De spelade under invigningsceremonin och på olika platser efter marschvägen samt vid gruppernas utmarsch på morgonen.

Nästa års marsch går av stapeln den 18–21 juli.

Mer om marschen finns att läsa på CFB:s hemsida: www.fbu.se/nijmegen ■

Få bröt i svalt väder

Endast åtta svenskar bröt årets Nijmegenmarsch. Det motsvarar dryga 3,5 procent och det är en mycket låg siffra.

TEXT & FOTO: PIA-LENA JANSSON

Nye rikshemvärnschefen Roland Ekenberg medaljerar gruppen Swedish Highlanders från Norra Smålandsgruppen efter målgång dag fyra.

Medaljen är belöningen (elfte årsmedaljen).

Fötterna är viktiga. Förtejpning är effektivt mot skoskav.

FAKTA

I år var det 47 000 vandrare varav 5 000 militärer som deltog i den 89:e Nijmegenmarschen i Holland under vecka 29. Från

Sverige kom 233 marschdeltagare, varav 23 kvinnor.

Marschen innebär att du går fyra mil om dagen i fyra dagar på hårt underlag, cirka 17 mil.

Sedan år 2002 är det Central-

förbundet för befälsutbildning, CFB, som på uppdrag av Försvarsmakten anordnar det svenska militära deltagandet, varav 60–70 procent tillhör hemvärdet. De flesta går enskilt. Enligt

marschledaren Lennart Lundberg beror detta på att CFB inte anser sig kunna kräva att deltagare från stora geografiska områden ska tvingas åka långt för att träna tillsammans.

Ett skolexempel på glad profil

Mia Hansson är en bekant glad profil på Hemvärnets stridsskola, HvSS, i Vällinge i Salems kommun strax utanför Stockholm.

TEXT: BENGT PLOMGREN FOTO: ANDERS KÄMPE

Mia är sedan fyra år tillbaka internatansvarig. Men hon började jobba där redan 1988.

– Risken finns att jag blir pensionär här, skrattar hon. Jag har ju egentligen varit här halva mitt liv och jag kan knappast tänka mig något annat.

Hon heter Maria men har alltid kallats för Mia. Och hon har på sätt och vis alltid varit i trakterna av HvSS och Vällinge Slott.

– Familjen är från Salem och vi hade båt härnere vid vattnet, så jag har vuxit upp med att betrakta skolan som granne.

På gymnasiet gick hon vårdlinjen för att bli barnskötare. Därefter blev det Hjälmareds folkhögskola utanför Alingsås följt av den kända hantverksskolan Steneby i Dalsland. När hon var hemma i Salem såg hon en annons om att skolan sökte ett ekonomibiträde. Hon sökte, fick jobbet och på den vägen är det sedan sjutton år tillbaka.

– Jag kom alltså hit när jag var 21 och jag trivdes jättebra från början.

Först var hon tio år i köket och sedan två år i förrådet.

Då fick hon reda på att det behövdes någon i en tjänst helt och hållet för kursgårdens internat. Tjänsten beskrivs som reception/internat eller kursgårdsvärdinna/internatansvarig.

– Självsäker som jag är så kände jag direkt att jag skulle bli perfekt för det jobbet. Så jag sade kaxigt att "det finns ingen här som passar bättre för den tjänsten än jag".

Hon hade uppenbarligen rätt i sin kaxighet. Bland arbetskamrater, kursdeltagare och kursledare är hon en omtyckt positiv profil. Spralliga skrattande Mia utstrålar trivsel och arbetsglädje lång väg.

På HvSS finns det 78 rum och to-

talt uppgår personalen till omkring 30 anställda. Två av de anställda har varit där längre än Mia. Men vid knappt 38 år är hon redan en veteran på den fina, rofyllda slottsanläggningen vid Mälaren.

Älskar jobbet

Aktiviteten varierar från vecka till vecka. Det är från noll till 78 elever, menar Mia.

– Men noll är det egentligen nästan bara under sommarens semesterveckor. I övrigt är ingen vecka lik någon annan. Ibland är det dagsinternat, ibland är det 2–3 dagarskurser och ibland är det veckokurser eller våra långa 10-dagarskurser.

"Jag vill ha fullt upp här på kursgården, det är tråkigt de få gånger det är tomt eller lite folk här."

– Men något som är lika för alla kurser är att har man varit här en gång så vill man gärna komma tillbaka. Det är ett gott betyg för oss som jobbar här. Det är jättekul med nöjda kunder. Jag älskar det här jobbet.

Livet vid sidan om jobbet finns naturligtvis alldeles i närheten. Hon bor i radhus i Salem och har 12 kilometer till skolan, så ofta cyklar hon till HvSS.

När hon ska berätta hur familjen ser ut, så skrattar hon igen.

– Ludde är nummer 1. De har de andra i familjen fått finna sig i.

Ludde är en tibetansk spanielvalp som kom in i familjen i början på sommaren. I övrigt består familjen av dottern Erika 13 år, samt sambon Tom och hans två döttrar Emma 13 år och Sara 11 år.

Dessutom bor Mias föräldrar i Salem och där är oftast Ludde under dagtid. Innan Mia blev sambo hade hon bott i samma lägenhet i Salem i 15 år, så nog är rötterna i bygden starka.

Och vad har då glada, spralliga Mia för intressen vid sidan om jobbet, Ludde och övriga familjen? Jo hon är jätteintresserad av musik, kläder och mode.

– Jag är rätt så fåfång av mig. Jag vill se bilden ni tänker använda av mig innan den kommer i tidningen, förmanar hon halvt på allvar halvt på skämt.

– I dag är jag rödhårig, men hårfärg och frisy kan variera rejält. Jag tycker om musik i olika former, det har jag omkring mig hela tiden. Musik är ju även historia som jag också är fascinerad av. Jag älskar secondhand och loppis, speciellt 70-talsgrejor.

Att hon tycker om människor är uppenbart. Det är juständiga strömmar av nya människor som är det arbetsliv hon älskar.

Läser av människor

– Ja beteendevetenskap tycker jag är intressant, så jag observerar mycket hos de olika personligheter som kommer hit. Jag läser av människor, hur de går och hur de pratar och jag är duktig på att imitera. Jag är naturligtvis väldigt social och pratar och skrattar med många. Jag vill ha fullt upp här på kursgården, det är tråkigt de få gånger det är tomt eller lite folk här.

Och vad tycker hon om att ha försvaret som arbetsgivare.

– Jag reflekterar nästan aldrig över det själv. Det är i alla fall inget negativt. Men tjejbekanta frågar ibland om jag jobbar med en massa stiliga militärer i uniform. Då säger jag naturligtvis ja!

Namn:

Maria Hansson.
Kallas alltid Mia.
"Men ibland något annat, men det är privat!"

Ålder: 38 år.

Familj:

Tibetanske spanielvalpen Ludde först.
Sedan dottern Erika 13 år.
Sambon Tom och hans döttrar Emma 13 år och Sara 11 år.

Bor: Radhus i Salem. Har alltid bott i Salem.

Intressen:

Hundar, mode & trender, kläder, musik, nöjen och människor.

Läser:

Böcker bara på sommaren. Läste senast Katerina Janouchs "Anhörig" och "Isprinsessan" av Camilla Läckberg. Prenumererar på Damernas Värld.

Ser på TV:

Nyheterna, CSI, Idol, Desperate housewives. En och annan såpa med relationstema.

Gillar:

Stark mat, roliga människor och fika med väninnorna.

Sprängning vid brandövningsplatsen. Skadade "terroristen" Jari Marttinen är rejält besvärlig att ta hand om för räddningsstyrkan.

Väpnad strid i fred blev examen vid Ringhals

Okända grupper har under de senaste dygnet framfört hot mot svenska kärnkraftverk. Ringhals kan vara ett mål.

Det var scenariot när Hallandsgruppen en helg i maj genomförde den första terroristövningen någonsin vid Ringhals kärnkraftverk mellan Kungsbacka och Varberg.

TEXT: BENGT PLOMGREN
FOTO: ANDERS KÄMPE

Rikspolisens beslöt om en hög beredskapsnivå. Polisen i Halland kallade på Försvarsmakten för att få hjälp att bevaka Ringhals. Bortemot 350 hemvärnssoldater deltog i övningen under temat "Väpnad strid i fred".

– Det är den största övning vi någonsin haft, säger infoansvarige kaptenen Jan-Erik Nordberg i övningsledningen.

Han står på söndagseftermiddagen och printar ut "Frontnytt NR 2", en fyrsidig tidning om övningen. Rubriken i NR 2 säger "Vad blev resultatet – Du fixade det!"

– Ja det är bara till att hålla med, säger major Ulf Roos, informationschef på Söd-

– Här är det inte någon fiende som ska bekämpas med ett eldöverfall, menar Bo Criwall från Polismyndigheten i Halland. Om detta hade varit en situation i krig hade vi inte varit så synliga som vi har varit nu.

Bortemot 350 hemvärnssoldater slog en ring runt Ringhals kärnkraftverk och upprättade bland annat vägspärrar för bilar vid alla tillfartsvägar.

– Bra att vi också engagerades i övningen, tycker Ringhals brandbefäl Anne Albertsson. Till höger Mikael Larsson som är brandman på halvtid och på andra halvtiden ornitolog då han bland annat räddar fåglar.

ra militärdistriktet. Många hemvärnssoldater har här tagit sin uppgift på fullaste allvar och verkligen förstått svårigheten med "väpnad strid i fred", då vi måste följa de lagar och paragrafer som vi har i Sverige.

Bevakning i terrängen

På lördagen drog jätteövningen igång. Förutsättningen var en internationell konflikt. Enligt Säpo har hotet mot militära och civila anläggningar i södra Sverige ökat. Ringhals kärnkraftverk kunde tänkas vara ett mål för terrorister.

I vanliga fall är det enda skyddet runt Ringhals ett stängsel och obebäddade vakter. Under storövningen i maj upprättades det nu vägspärrar vid varje tillfartsväg plus att det fanns rejäl bevakning i terrängen omkring Ringhals. Men trots den realistiska fingerade hotbilden så gällde alltså att det är under fredstid. Här kommer polisen in i bilden. Övningen gjordes av hemvärnet och polisen till-

sammans eftersom det är polisen som har ansvaret om det begås attentat mot Ringhals i fredstid.

Ett skott för mycket

Vi satt ner med polisen Bo Criwall på söndageftermiddag och summerade intrycken från polisens sida.

– Ja här har det ju blivit lite kulturkrock, tyckte han och tittade mot en pluton som kom tillbaka efter mycket skjutande uppe på en bergknalle. I det militära är man i krig och skjuter mycket. För vår del är varje skott ett skott för mycket. Det är viktigt att tänka på att det inte är en fiende som ska bekämpas med eldöverfall i vanlig mening, utan det är kriminella som ska kvarhållas och omhändertas av polisen. Vi lär oss mycket på att öva tillsammans såhär. Hemvärnet kanske mer än vi. Det är ju de som nu ska agera under nya fredliga förutsättningar.

För Hallands del var det första gången hemvärn och polis övade tillsammans så

här storskaligt. Övningen betecknar ledningen som lite av en examen för Hallandsgruppen.

Övningen ingick också Ringhals brandkår under ledning av brandbefälet Anne Albertsson.

Terrorister hade tagit sig in på området och gjort en sprängning på Ringhals brandövningsplats. Hemvärnet tog hand om misstänkta som var oskadda, brandkåren "levererade" ut skadade från en sprängd byggnad och polisen kollade upp vilka dessa var.

Intresse från media

– Vi är faktiskt glada för att vi fick vara med om det här, tyckte Anne Albertsson. Det blir mer realistiskt när vi övar ihop som vi gjort nu.

Att detta var en verkligt stor övning märktes också på intresset från media. Där kom inte bara de lokala Radio Halland och Hallands Nyheter utan också Göteborgs-Tidningen och Dagens Nyheter. ■

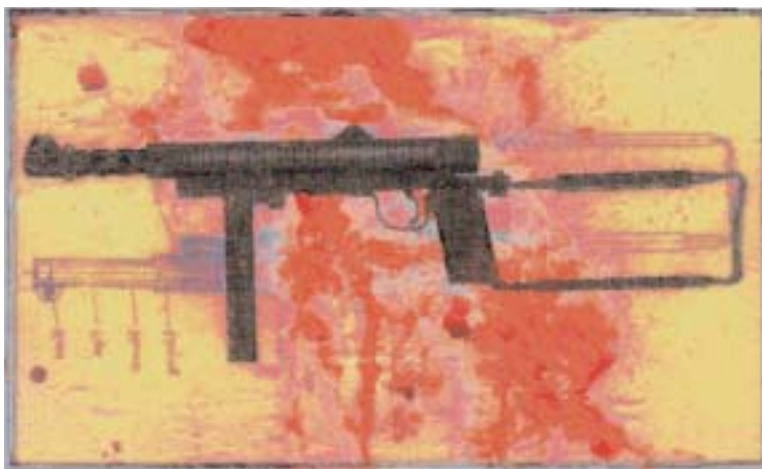
Tinget blir avstamp för ödesfrågor

Det är inte bara namnbytet som kan skapa debatt på tinget. En ödesfråga är hemvärnets bemanning när den allmänna värnplikten i praktiken tas bort. En annan vad hemvärnsmeriter betyder för utlandstjänstgöring.

3-månadersutbildningen är nedlagd. Något måste ersätta den. Sofie Nilsson utbildades i Eksjö hösten 2000.

FOTO: ULF IVARSSON

Order har getts att kpisten ska bort. Vad ska avtalspersonalen ha istället?

ILLUSTRATION: BENGT BERGSTRÖM

Trenden med högar av motioner om stort och smått har brutits. När ombuden till rikshemvärnstinget samlas på Karlbergs slott i Stockholm 11–13 november har de bara ett 30-tal motioner att behandla. Det är en knapp tredjedel av toppnoteringen 2001 då tinget dränktes av 106 förslag på förbättringar av allt mellan himmel och jord.

Flera motioner tar upp problemet att vi snart måste börja rekrytera och utbilda personal som inte gjort värnplikt och kommer med skiftande förslag till lösning. Även här gav försvarsbeslutet ett tydligt besked: starta försök med att utbilda era egna soldater. Nu rycker sanningens minut allt närmare. Tremånadersutbildningen ströks, men alla tycks vara eniga om att något liknande snabbt måste skapas. Genomarbetade försök och utvärderingar är dock nödvändiga, påpekar avdelningschef Thomas Johansson.

Gradera upp betyg

Kjell Berggren, rådsledamot och befäl i Västerbottensgruppens hemvärn anser att dåliga betyg från lumpen ska kunna

graderas upp av bataljonschefer och kompanichefer för att soldaten ska kunna göra internationell tjänst.

Tyvärr kan man inte ändra i ett betyg, bara komplettera och Swedint måste vara med på noterna annars är det ingen mening att rösta om det på tinget, förklarade Thomas Johansson.

– Ja men folk med dåliga betyg från GU kan ha vuxit till sig. Det är konstigt att inget vi gör i hemvärdet värderas, sa Stig-Olof Andersson, rådsledamot och bataljonschef då motionerna granskades av verkställande utskottet.

Kanske måste Swedint börja släppa in folk även på hemvärnsmeriter.

– Utlandsstyrkan kommer att behöva varena själ, sa Roland Ekenberg.

Med riksdagsbeslutet i ryggen borde hemvärnsledningen kunna mjuka upp inställningen hos Swedint. Politikerna vill ju att hemvärdet är representerat även i utlandsstyrkorna.

En seg fråga är försäkringarna, där finns ett missnöje med långa handläggningstider. Västerbottenstinget har skickat in en motion med krav på översyn. Den enskil-

de bollar nu runt mellan byråkrater och får vänta åtta månader på ersättning skriver kompanichefen Peter Sedin.

– Det är viktigt att den drabbade får hjälp snabbt. Det händer att de anhöriga får ta stöten, instämde rikshemvärnsrådets revisor Krister Willén då motionen behandlades i verkställande utskottet.

Ett nyskrivet kapitel i hemvärnshandboken om försäkringar kommer att delas ut på tinget.

Höj arvodena

Inga höjningar av instruktörsarvodena för yrkesofficerare har gjorts på 10–15 år och det blir allt svårare att intressera dem för helgarbete för 130 kronor i timmen. Livgardesgruppen i Stockholm föreslår därför en höjning till minst det dubbla.

Södra skånska gruppen uppmärksammar omotiverade skillnader i ersättning för befäl i staberna. Guldregnet har fallit över chefer och kvartermästare medan andra väl så betydelsefulla stabsmedlemmar får mindre än en plutonchef.

– Vi kan inte skapa total rättvisa. En del kompanichefer gör allt, andra delegerar,

FAKTA

Efter varje ting kånkar office-rarna på rikshemvärnsavdelningen hem en tung lunta med nya uppgifter. Långtifrån allt blir som tinget önskat sig. Verkligheten i form av försvarets ekonomi och bestämmelser som ingen tänkt på sätter käp-par i hjulet. På tinget 2003 bestämde till exempel att staben ska verka för att tilldela den

gröna T-tröjan. Inget har dock hänt och när Örebroarna kom igen med tröjan i år blev handläggarna varse att den inte får bäras till uniform m 90.

På förra tinget hänvisades mängder av motioner till utredningen "hemvärdet efter 2004" men den tekniken går inte i år. Staben ska i fortsättningen jobba med en rullande planering och tänker inte ge sig in i någon ny totalstudie med ett visst slutdatum.

Att hänvisa till pågående utredningar är också dålig pedagogik, anser nye rikshemvärnschefen Roland Ekenberg. Det är bättre att förklara hur arbetet går till och därför ger staben ut en lista på arbetsläget för gamla motioner inför årets ting (www.hemvarnet.mil.se). Stockholmarna krävde 2003 ett slut på "den stora tystnaden" om handläggningen av tingsbesluten.

Av listan framgår att det fortfarande finns enstaka ärenden

som inte är helt avgjorda från 2001 års ting och ganska många från 2003 hänger ännu i luften. Rådet och staben betar av motion efter motion så snart de hinner. Ny taktisk målsättning, ny hemvärnshandbok och nytt utbildningsreglemente som alla kommer 2006 innehåller definitiva svar på många gamla frågor.

Motionerna behandlades av hela rådet efter denna tidnings pressläggning.

Ska avtalsorganisationerna rekrytera och utbilda personal för hemvärdet eller bara utbilda hemvärnssoldater på uppdrag av bataljonerna. FOTO: ANDERS KÄMPE

Radiomateriel som passar i nya försvaret efterlyses. Hemvärdets gamla ra 145/46 funkalar inte i nätverken. Vita Westergaard i Gamleby FRO.

FOTO: ANDERS KÄMPE

sa rådets 2:e vice ordförande Sture Larsson under motionsgenomgången.

Blekinge håller bränsle på en gammal stridsfråga, nämligen om avtalsorganisationerna ska fortsätta skicka personal till hemvärdet eller om vi ska ansvara för utbildningen själva.

Det handlar om att bryta upp ett 60-årigt mönster och det gör man inte genom att svara på en motion, ansåg verkställande utskottet. Om inte avtalsorganisationerna lever upp till sina handlingsplaner och löften till rikshemvärnschefen måste ändå frågan ställas på sin spets, hur smärtsamt det än är.

Två ledningsomgångar

Norra Smålandsgrupps ting har ställt sig bakom en motion om att förstärka kompanistaberna så att de kan organisera två ledningsomgångar. Samma motionär vill ha ett utbildningsbefäl i staberna. Dylika frågor anses emellertid inte höra hemma i medinflytandet och svaret kommer i nästa TOEM, taktisk och ekonomisk målsättning, 2006.

– Vi får in många idéer och vi väger des-

sa mot de krav som statsmakterna ställer på oss, sa Thomas Johansson.

Livgardesgruppen vill räkna viss del av introduktionsutbildningen som avtals-tid. Även Livgrenadjärgruppen i Östergötland är inne på samma spår och vill att fler av kurserna vid HvSS ska ge kontrakts-enliga timmar. En översyn av vilken tjänstgöring som räknas som avtalstid kommer, även om bestämmelser gavs ut så sent som augusti 2004.

Skåningarna har sett att personalbefäl, sribefäl och chefen för ledningsplutonen behöver jobba mycket och föreslår att avtalstiden utökas till 80 timmar med höjd befattningsspeng. Idén hamnar troligen hos HvSS utvecklingsavdelning som ska skriva nytt utbildningsreglemente.

Skjortan slutförbrukas

Två materielmotioner, en om aktiva hör-selkåpor och en om skjorta m 59 är för sent ute. Aktiva kåpor tilldelas redan insatsplutonerna och övriga får vanliga kåpor. Skjortan ska slutförbrukas och kan därför inte behövsättas.

I Strängnäsbygdens hvkompani och

"Vi får in många idéer och vi väger dessa mot de krav som statsmakterna ställer på oss."

Södra Skånska gruppen ivrar man för radiomateriel som knyter ihop oss med övriga insatsförsvaret. Utan att motionärer-na visste det är de för tidigt ute eftersom det inte finns något koncept för nätverken på förbandsnivå att utgå från ännu.

Nyköpings hvbataljon slår in öppna dörrar med sin motion om ombeväpning till ak 4 för all personal. Den ordern har redan getts av förre rikshemvärnschefen Anders Lindström. Hans direktiv är dock omstritt – spåda lottor, mc-ordonnanser och flygförare kan knappast använda ett så tungt och klumpigt vapen. Dessvärre är "Kpist Ny" struken av ekonomiska skäl. Antalet ak 4:or med infällbara kolvar är bara 500, så de räcker inte långt. Om lottorna får ak 5 blir insats-soldaterna sura. Staben har det alltså inte så lätt när de fun-derar på en lösning till tinget.

ULF IVARSSON

Välkryddade övningar i Falun

Under morsdagshelgen genomförde västra och mellersta bataljon sin värövning på övningsfältet i Falun. Man övade personlig färdighet och funktioner under båda dagarna på lite olika sätt.

● – Jag är väldigt nöjd med rödpunktssiktet på automatkarbinen. Inte minst för oss som är lite äldre är det ett bra hjälpmedel för att skjuta rätt säger Bengt-Erik Larsson på Borlänge kompani när vi möter honom på stridsparsbanan.

På stridsparsbanan övades tre olika stridsmoment. Ett där man ska rensa och söka igenom rum, ett där man blir påskjuten av fiende och måste ta på skyddsmasken under strid. På den tredje och sista stationen ska man byta stridsställning under pågående strid.

– Jag var med och grundade hotellet och restaurangen Gustaf Vasa i Borlänge.

Den som säger det är Ingemar Ord från Borlänge hemvärnskompani. Han finns vid trossplatsen vid Myckelmyra tjärn där han håller i förplägnadstjänsten.

– Det viktigaste vid matlagning är kryddorna säger han. Även det vi lagar i försvaret går att få välsmakande.

På avstånd hörs motorbullen. Det är mc-ordonnanserna under ledning av Bo Sundgren från Ludvika som ska ut och köra.

Nervigt. Fienden skjuter och så ska masken på.

FOTO: PG EKLÖF/PATRIKWARSTRÖM

Man nyttjar bland annat endurosåret på fältet för att öva sig i körning, balans och terrängframkomlighet. Dessutom hade Bosse under söndagen lagt upp en alldeles lysande mc-orientering. Det började med att var och en fick lägga in koordinater på kartan för kontrollerna. För varje kontroll en fråga av typ: går det att vända med lastbil på vändplanen? Finns det någon plint för inkoppling på telenätet?

Inne i fältarbetsbaracken träffar vi på kapten Håkan Berg som hyrts in som instruktör. Här håller man på att lära sig det man behöver veta om ksp 58. Efter det inledande passet inomhus grupperar man sig nere vid tjärnen och skjuter några eldöppnanden. Plötsligt ekar kommandot "byt pipa" från Håkan Berg. Med ett enkelt handgrepp så är det gjort. Det är en nödvändig åtgärd. Efter ett antal skott blir

pipan för varm för att skjuta med precision och måste bytas.

Utanför baracken håller sjukvårdsinstruktören Susanne Pettersson från Evertsberg i sjukvårdsutbildningen. Man får lära sig enklare förbandsläggning, samt nyttjande av bår, patienttäckor samt bärmatta.

Kaptenen Lars Back ansvarar för stabstjänsten. Klockan 15.00 på lördagen fick man uppgift att upprätta bataljon- och kompanistaber för att under söndagen köra en stabsövning. Stabsstjänsten omfattar bland annat signalering, blankethantering, meddelandeskrivning och förande av lägeskarta.

Under natten sov förbanden i tält, vilket i sig ställer andra krav än att sova hemma i säng. Inte minst gäller det att behålla stridsvärdet även under fältmässiga förhållanden.

Dom två bataljonerna som övade delade på skjutplatserna och övade där var sin dag. När man inte kunde använda skjutplatser så övade man sådana saker som grupperingsformer, sjukvård, kulspruta modell 58 och kast med handgranat.

PG Eklöf

Ingen romantik att släcka bränder

Bilden är tagen av Björn Söderström som jobbar som flygfotograf med sin paraglider.

● På morgonen den 13 juli utbröt en brand i ett svårtillgängligt skogsområde utanför Göteborg.

Branden var mycket svårkontrollerad och svårsläckt, trots att den totala ytan inte var mer än tre hektar. Därför kallades hemvärnet från Göteborgsgruppen (Elfsborgsgruppen) in för att bistå släckningsarbetet.

Kungälv-Ale kompani fick order att samla ihop frivilliga vid fyratiden på eftermiddagen, då var redan ett 50-tal hemvärnsmän på plats. Efter 20 minuter hade 2:a pluton en grupp som låg i startgroparna. Vid sjutiden kom vi till samlingsplatsen där vi möttes av vår MIC och hans

stab som noterade oss.

Vi fick i uppgift att gå runt brandområdet för att börja bygga på en större ledning som skulle ringa in branden. Området där vi skulle ta oss fram var mycket besvärligt så polisen landsatte slang och annan släckutrustning åt oss på en myr med hjälp av helikopter. Efter flera timmars slit så var vår del av slangen slut och klockan närmade sig tolv på natten.

Vi övergick då till att släcka en mindre brandhärd på en kulle och eftersläckning i terrängen för att minska risken att branden skulle blossa upp igen på morgonen.

Så äntligen klockan 0200 avbröt vi verksamheten och begav oss hemåt. Sotiga, svettiga och mycket trötta, men samtidigt mycket nöjda. Vi har nu insett att vår barndoms romantisering av brandmannayrket inte stämde riktigt.

Under eftermiddagen den 14:e juli fick man branden under kontroll och Göteborgsgruppen drog sig ur. Insatsen var ganska stor och som mest deltog 110 man under kvällen och ett antal från frivilligorganisationerna, bland annat FMCK.

John Oveborn
Kungälv-Ale
Hv Kompani

Insatsplutoner i tredimensionell strid

I en av Vänersborgs nedlagda skolor genomfördes under en helg i slutet av maj BohusDalgruppens insatsplutoners första stora övning i tredimensionell strid.

● – Det var vår första grundläggande plutonsövning så vi finslipade momenten tills det blev bra, säger Mikael Gustavsson, chef för Vänersborgs insatspluton.

– Strid i bebyggelse innebär att man måste ha koll på vad man gör, eftersom det är en tredimensionell miljö, med faror överallt. Det räcker inte att som i skogen titta bakåt, framåt och åt sidorna, säger övningschefen, major Sörensen-Ringi.

Insatssoldaterna fick genomföra olika moment som en soldat måste kunna. Strid är dock inte huvuduppgiften för insatsplutonerna, men de kan ställas inför ett skarpt läge som kräver att de behärskar uppgiften.

De flesta soldaterna gillade det snabba tempot i nya, annor-

Det svåraste är att hålla ihop gruppen.

lunda miljöer. Några tyckte att det ibland blev för mycket att hålla reda på. Fokus i momenten låg på inbrytning, genomsökning och rensning av hus. Detta var ingen lätt uppgift i de mörka, trånga och fuktdrypande källarutrymmena.

Den fyra våningar höga skollokalen innehåller ett oändligt antal dörrar och prång. In till vänster, runt hörnet och tillbaka till höger. Man behöver nog inte så lite av den så kallade spatiala förmågan för att kunna orientera sig när man måste byta riktning hela tiden.

Insatsstyrkans motståndare bestod av två figuranter och fyra man ur Dalslands insatspluton. Efter en och en halv timmes häftig eldstrid gav de sista fiender-

na upp i källarens toaletterum och fick därefter känna på tuff skyddsvisitering och brysk transport.

Ett mycket uppskattat inslag under lördagens övning var att chefen för utbildningsavdelningen och chefen för BohusDalgruppen genomförde en mycket jordnära fältinspektion. De lade stor möda på att ta reda på vad soldater och befäl tyckte och tänkte om övningen.

Slutomdömet från de deltagande insatssoldaterna var att det var en mycket realistisk och lärorik övningshelg. Norra Bohus insatspluton fick åka 20 mil tur och retur för att komma till övningen.

Text & foto:
Christer Lorentzon
Vänersborgs hvb

Tyst under frågestunden

● I mitten av mars anordnade Gotlandsgruppen tre informations- och rekryteringskvällar. Stefan Ekman och Gunnel Åkerbäck höll i respektive kvällar och hade representanter med sig från bland annat Röda korset och hemvärnsbataljonerna. Drygt 30-talet intresserade deltog.

Stefan Ekman berättade välgörande kortfattat om Gotlandsgruppen, om de olika frivilligorganisationerna och – naturligtvis – om hemvärdet, dess uppgifter och organisation.

Vid efterföljande frågestund var det anmärkningsvärt tyst av den enkla orsaken att de närvarande ganska väl visste vad de "ville bli". Gunnel Åkerbäck kunde efter de tre kvällarna förnöjningsamt räkna in 30 intresseanmälningar:

Röda Korset (8)
Hemvärnsungdomar (8)
FMCK (1),
Sjövärdskåren (1)
FRO (2)
Hemvärdet (10)

Christer Wennström

Gles fanborg på Gotland

● I avsaknad av ett regemente var det nu Gotlands hemvärn som fick axla manteln som militär fanvakt vid firandet av Sveriges Nationaldag i Visby, dessutom svarade man för betjäningen av salutstationen i Färö-

sund (som för övrigt läggs ner även den) tidigare under dagen. Av tidigare års ganska rika fanborg med representanter från flera av Frivilligorganisationerna syntes inget. På plats var endast FRO. Tidigare år deltog såväl Lottor, Bilkärister, Blå Stjärnan och inte minst FBU. Av dessa fanns i år inte ett spår vilket är beklagligt. Frågan är om intres-

set för dessa traditioner helt enkelt svalnat. I vilket fall som helst var det beklämmande dåligt deltagande från Försvarsmakten och den närstående organisationer. Gotlands hemvärns fanvakt skötte sitt uppdrag med den äran.

Jan-Otto Sten
lokalredaktör
Gotland

Pompa och ståt i Nyköping

● Lördagen den 18 juni var det pompa och ståt på Nyköpingsgator och torg. Hemvärnets Musikkår Sörmland hade besök av sina kollegor från smäländska Eksjö. De båda musikkårerna skulle spela och paradera på förmiddagen, samt bjuda på "Hamnkonsert" senare på eftermiddagen.

Vackert väder och många intresserade hade valt att lyssna till de 56 hemvärnsmusikerna, som marscherade fram till tornerna av Hemvärnets marsch och På Vakt.

Nyköpingsfänikan gick i täten

"På post för Sverige" spelade de sammanslagna musikkårerna.

FOTO: INGEGERD HUGERTH

och vår egen hemvärnstrumslagare Björn Bohlin ledde det hela.

På eftermiddagen bjöds det på "Hamnkonsert". Även där hade en stor publik infunnit sig.

Konserten inleddes av båda musikkårerna med "Kaiser Friedrich Marsch", tillika "Norra Smäländs infanteriregementes marsch".

Mona Bordui

60-årig epok i graven

Vid en ceremoni den 28 maj vid driftvärnsgården i Dala-Storsund utanför Borlänge lades Järnvägarnas driftvärn ned efter nästan 60 år:

Fanvakten uppställd med driftvärnsschefen major Hans Hagen och stf kapten Anders Svensson i förgrunden. FOTO: P G EKLÖF

● Som mest bestod järnvägarnas driftvärn av i det närmaste 3 900 driftvärnssoldater. Vid nedläggningstidpunkten kunde man räkna in en personalstyrka om cirka 400.

– Den militära delen av beredskapen och försvaret av järnvägarna kommer att skötas av Försvarsmakten genom hemvärnet eller särskilda skyddsstyrkor, berättar driftvärnsschef Hans Hagen. Här har driftvärnet haft en fördel genom att vår personal är utbildade för att vistas inom spårområde och har kännedom om anläggningarna.

I samband med ceremonin fick personal ur Järnvägarnas driftvärn motta förtjänsttecken och medaljer. Hemvärnets musikkår Borlänge medverkade och spelade bland annat förbandsmarschen, Järnvägarnas driftvärns marsch av Ingemar Badman. Marschens ursprungstitel är "Med svärd och eklöv" och antogs som förbandsmarsch i samband med driftvärnets 50-årsjubileum.

Formellt upphörde Järnvägarnas driftvärn den 30 juni. Banverket fortsätter att förvalta driftvärnsgården i Dala-Storsund, den sista av ursprungligen tolv.

När driftvärnet inom järnvägen läggs ned går en nästan 60-årig epok i graven. Det var under beredskapsåren som tanken på ett särskilt driftvärn inom dåvarande Statens järnvägar väcktes,

men redan i början av 1900-talet fanns en avdelning inom Kungliga järnvägsstyrelsen med uppgift att handlägga den militära transportplanläggningen.

Särskilda verksförband, ett slags företagshemvärn, började organiseras inom de statliga verken under andra världskrigets inledning, kring 1940. Dessa verksförband tog allt fastare former och 1945 ingick driftvärnet som en särskild organisation i hemvärnet.

Inom järnvägsområdet inleddes arbetet med att bygga upp ett eget driftvärn under år 1946. Från början fanns förband vid de större stationerna, verkstäder och liknande, och driftvärnspersonalen utbildades vid Hemvärnets stridsskola i Vällinge utanför Södertälje. Senare anskaffade driftvärnet egna så kallade driftvärnsgårdar där utbildningen ägde rum mer på hemmaplan. Många ville av naturliga skäl ta tillfället i akt att säga några ord så här i sista ödestimmen. En av talarna var Kenneth Landgren som för 29 år sedan åkte tåg från Långsele några mil bort. Lokförare på det tåget var den numera veteranen Torsten Andersson. Efter tolv mil hade Torsten förutom att köra loket även värvat Kenneth till driftvärnet. Och Kenneth har blivit driftvärnet trogen fram till slutet

Mikael Prenler
PG Eklöf

Dragonandan lever vidare

● Vid en enkel men högtidlig ceremoni torsdagen den 30 juni avslutades Skånska dragongruppens, SDG verksamhet. Ledningen för all skånsk hemvärnsverksamhet övertas nu av Södra skånska gruppen, SSK. Chefen för Södra militärdistriktet har begärt att SSK ska byta namn till Skånska gruppen.

Därmed har nu all militär verksamhet i Hässleholm upphört. Två officerare kommer dock att ha arbetsrum kvar i Hässleholm, och filialen i Helsingborg kommer att finnas kvar tills vidare.

Bland åskådarna fanns såväl den äldste som den yngsta ur SDG:s hemvärnspersonal. Majoren, numera veteranen, Gunnar Nilsson, 90, före detta kretscheff i dåvarande Höganäskretsen, med imponerande 65 tjänsteår, samt Lina Jakobsson, 23, rekryterad 2005 och engagerad i Höganäs kompani.

Tre tal följde i snabb takt. Förste talare var Mats Johnsson, som gav en resumé över

Hässleholms korta militära historia. Vidare relaterade han till det beröm som SDG och dess hemvärnsförband fått från såväl rikshemvärnsschefen som chefen för Södra militärdistriktet och konstaterade att SSK erhåller ett bra arv som det gäller att ta väl hand om.

Chefen MDS, öv.1 Göran Boijssen, betonade i sitt tal att SDG och övriga grupper som upphör,

läggs ner enbart på grund av försvarsbeslutet.

– Även om gruppen läggs ner, lever förbanden kvar, och ska fortsätta att utvecklas. SDG ska vara stolta över sin verksamhet genom åren.

Chefen för SSK, överstelöjtnant Thomas Kryhl, uttryckte i sitt tal det allt större behovet av hemvärnet då nu så många andra försvarsenheter lagts ner, samt betonade den förändrade hotbilden bland annat terrorism och kriminalitet.

Thomas Kryhl ser som sitt och SSK:s mål att fortsätta utvecklingen av hemvärnsförbanden, och icke minst viktigt, att väva samman två hemvärns kulturer. Han betonade att övergången ska märkas så lite som möjligt.

Lennarth Johansson

Kapten Bertil Andersson paraderar fanan. FOTO: LENNARTH JOHANSSON

Boden tog vandringspriset

● Jag är stolt, jag är glad men inte förvånad över segern säger chefen för Bodens hemvärnsbataljon Jörgen Lundgren. Vårt lag är ett vinnarteam och har så varit i många år. Laget tog också de tre första platserna individuellt.

Samtidigt som Norrbottensgruppen planerar kommande års verksamhet utkämpar soldaterna en fälttävling. I år var det ett 50-tal hemvärnsmän från tre bataljoner och det marina hemvärnet som gjorde upp om åran i närheten av Vidsel. De olika täv-

lingsmomenten är orientering, handgranatskastning, målsökning och fältskjutning med ak 4. Boden segrade och tog därmed hem vandringspriset, en infanterispade med gravyr.

– Det är viktigt att chefer på alla nivåer är fysiskt starka, uthålliga och klarar av påfrestningar. En chef inom hemvärnet ska vara ett föredöme för sin trupp, säger chefen för Norrbottensgruppen, major Harry Thorneus.

Göran Ahlman
lokalredaktör G 63

Ovisshet med framtidstro

● I Karlstad finns en tämligen livaktig ungdomsavdelning. Man träffas i hemvärnsgården på torsdagar och då har man till exempel teoretiska lektioner, det kan vara någon föreläsning med bilder till eller också går man ut i skogen på gamla I 2:s övningsfält och går igenom till exempel hur man maskerar sig eller hur man tar skydd. Annat på programmet kan vara avståndsbedömning eller orientering.

Sedan ett par år tillbaka genomförs varje vår övningen "Ovissheten", vilken är en flera dygn lång tilldragelse. Som framgår av namnet är den fylld av strapatser, långa marscher då man bär sin utrustning och bor i tält. I år genomfördes den 4-7 maj på Horssjöns skjutfält. Den inleddes med en 8 kilometer lång marsch till fots i det tilltagande mörkret och målet var Dragontorpet, där man slog läger på sedvanligt vis, reste tält, högg ved och ordnade med eldposter och korta och långa ruskor. Maten bestod under hela övningen av stridsportioner

Fk Kristoffer Ström är ungdomsledare i Karlstad.

som man tillagade på fältköken. På morgonen var det dags för en ny lång förflyttning, varefter man i ett moment tog terräng och undsatte skadade.

Peter Hällsten är 19 år och berättar om sin tid som hv-ungdom: "Jag kom med 2001, min bror var med. Det var svårt att få kontakt och man blev skickad runt och uppmanad att "komma nästa måndag", men då var ingen där. Nu rycker jag in till värnpliktsjänstgöring på K 3 den 27

Christine Hadelin undsätter en skadad Carolina Klasson.

juni med blandade känslor, det blir nog kul men är lite nervöst". Peter är väl förberedd för värnplikten, han har sällan missat en övning och "har gjort allt flera gånger".

Rekryteringen har ändrats sen Peter började. Under 2004 gick man ut till skolor i Karlstad och fick på lektionstid bedriva försvarsupplysning vilket resulterade i en anstormning av nya medlemmar, särskilt flickorna kom starkt.

Christine Hadelin är 15 år och kom med oktober 2004: "Det är jätteroligt men tar tid, gott kamratskap, man blir som en familj. Saker är inte lika jobbigt som förut, jag springer milen, det skulle jag aldrig ha klarat tidigare. Jag har blivit mer självsäker, försöker sätta upp mål och nå dit. Fast vi visste nog inte vad vi gav oss in på när vi började."

"Ovissheten" fortsatte, man gjorde långa förflyttningar, spanade på olika objekt. Tidvis var det blött och regnigt, fast det påverkade inte humöret i någon särskild grad.

Det var trötta deltagare som genomförde materielvård på lördag förmiddag, en del hade blivit skadade också, skavsår, en stukad fot. Och, det är inte bra att med handen lyfta en sten som legat i brasan. Trötta som sagt, fast de flesta mötte upp på söndag morgon efter en natts sömn hemma för att åka till Sätenäs och se flyguppvisningarna vid F 7.

Text och bild:
Lars-Eric Sundin

Hemvärnssalut för det fria Norge

● Detta är förbrödning sa chefen för Dalslands hemvärnsbataljon, Jan-Åke Jansson, när hans hemvärnssoldater var med och sköt salut, 21 skott, över den norska staden Halden den 7 juni.

- Vi svenskar är mest kända för att skjuta på fästningen Fredrikshald, men nu skjuter vi från fästningen i all vänskaplighet, menade Jansson vidare.

Det var fråga om 100-årsfirandet av unionsupplösningen, som har uppmärksamats på många sätt detta år. Dalslands

hemvärn har under årtionden haft ett gott samarbete med det norska heimevernet i østfold, det närmast liggande länet. Det var därför naturligt att medverka vid firandet av det fria Norge.

Så kan militär verksamhet få en frigörelsens symbol, även om vi vet att uppladdningen var stark i gränstrakterna för hundra år sedan. Förnuftet och diplomatin segrade och i dag försvarar de båda ländernas hemvärn den demokrati som 1905 ännu inte var utvecklad.

Förbrödningssalut i Halden.

FOTO: JESPER ANDERSSON

På bilden fungerar de svenska hemvärnssoldaterna som laddare åt sina norska kolleger. På kanonernas vänstra sida står från vänster Jesper Andersson, Stefan Linerudt och Hans Hans-

son. Som medhjälpare vid den norske salutkommendanten, kaptenen Trond østbys sida står Ulrika Karlsson ur Dalslands hemvärnsbataljon.

Lars Brink

Gamla rävar i Gräsmark

● I Gräsmarkslägre bedrevs utbildning för hemvärnsungdomar tre gånger årligen. Under den två veckor långa sommarkursen var den stora fälttävling-

en ett viktigt inslag. Detta skapade en kärna av värmländska ungdomar som varje år med stor energi gick in för att nå målet, att nå framgång i Vällinge.

Tobias Rosander var hemvärnspojke i början på åttioalet och han födde tanken att ha en återträff för några nu fyrtioåriga före

detta hemvärnspojkar och åter skapa en patrulltävling precis som då det begav sig. Det blev i slutänden tretton deltagare, de flesta av dessa har deltagit i rikstävlingen någon gång mellan 1978-87. Av dessa är tre aktiva yrkesofficerare, ytterligare ett par har varit, de övriga har valt olika

civila yrken. Platsen var ju given: Det gamla Gräsmarkslägre.

Segrande lag blev Jörgen Dahlberg, Sunne, Peter Berglund, Falun, Fredric Rysjö, Karlstad och Tim Knoblauch, Björneborg. Segrare individuellt blev Peter Berglund.

Lars-Eric Sundin

Polska krigsfångar som arbetade på Nordlandsbanan flydde i stort antal till Sverige.

Arjeplogs polska krigsgravar

Ett vitt träkors på Arjeplogs kyrkogård inspirerade historikern Björn Bratbak att forska i de avlidnas öde.

Under ett uppehåll i samhället Arjeplog hösten 2004 besökte jag ortens kyrkogård. Mitt bland många typiskt svenska gravar med gravstenar och blommor stod ett iögonfallande vitt träkors, gott och väl två meter högt. På korset stod året 1944 med text HÅR VILAR TADEUSZ KOHN og JAN MATUSZEK samt på polska BOG OJCZYNA och NIECH ZYJE POLSKA. På korset hade man också inristat den korsfästade Kristus och den polska örnen. Detta borde väl vara polska krigsgravar? Hur hänger allt ihop? Polska krigsgravar i Arjeplog? Arjeplog ligger omkring 12 mil öster om svensk-norska gränsen och 6 mil söder om polcirkeln. I Sverige förekom inga krigshandlingar under andra världskriget.

Förfrågningar vid polska ambassaden och polska generalkonsulatet i Stockholm ledde ingen vart. Man hade på dessa ställen ingen aning om att det skulle finnas polska krigsgravar i Arjeplog. Det fanns

visserligen en förteckning över polska gravar på svensk mark från krigsåren 1939–45 men på den fanns inget nämnt om Arjeplog.

Man måste alltså söka via andra instanser och källor. Vid efterforskningar i svenska arkiv och med god hjälp från Centralne Muzeum Jencow Wojennych w Lambinowicach-Opolu har följande framkommit om de två gravarna. De två avlidna är den 24 år gamle Tadeusz Kolin, född i Nowe Gutkowice och den omkring 34 år gamle Jan Matuszek. Om den sistnämnde föreligger ingen mer information bort-

"Kolvslag med gevär och bajonettstick för den minsta förseelse hörde till den dagliga ordningen."

sett från ett nummer på den identifikationsbricka som tyskarna försett honom med och som han bar i ett band runt halshalsen. Om Tadeusz finns upplysningar om att han var snickare och att hans närmaste anhörig var modern som lär ha varit bosatt på Prinz Eugenstrasse nr 44 i Lodz. Det upplyses om att hans fars namn var okänt och att han bar sin mors namn Kolin. Av ett annat dokument framgår att närmaste anhörig till honom är Stanislaw Kolin, bosatt i Ruda Pabianicka, ul. Grapicka 44 a. Kanske är det fråga om att modern har flyttat dit?

Kolin och Matuszek deltog i striderna i Polen september 1939. Kolin tillhörde underhållstrupperna och tillfångatogs vid Zelechów den 13 september. Om Matuszek vet vi för närvarande inget mer än att han också blev tillfångatagen. Vidare vet man att båda efter en tid hamnade i fängeläget Stalag I A – Stablack (Stablawkich). Den 31 december 1940 blev dessa två och

andra polska krigsfångar överförda till Kriegsgefangenen Bau –und Arbeitsbataillon 41. Denna bataljon ingick i 401. infanteridivisionen.

Våren 1942 överfördes bataljonen till Norge sjöledes. Den hamnade först i Oslo, därefter i Trondheim, kom därefter till Nesna för att till sist hamna i Saltdalen i Nord-Norge. Där skulle fångarna arbeta med att bygga den järnväg som tyskarna ville ha förlängd till nordligaste Norge. Bataljonen fick 1943 benämningen Baupionier-Bataillon 41 och organiserades med bataljonsstab och tre kompanier. Första och andra kompanierna bestod av polska krigsfångar, tredje kompaniet bestod av ryska krigsfångar.

Både Kolin och Matuszek tillhörde andra kompaniet som var förlagt på Storjord i Saltdalen. Chef för andra kompaniet var den fanatiska tyske nationalsocialistiske kaptenen Bringmann. Han behandlade de polska fångarna mycket illa. Kolvslag med gevär och bajonettstick för den minsta förseelse hörde till den dagliga ordningen. För att fångarna inte skulle kunna rymma insamlade man varje kväll deras kläder och skodon och placerade persedlarna i ett ouppvämt rum under natten. Ofta var kläderna våta. Kläder i det skicket måste man varje morgon ta på sig. Matkonserver som fångarna fick sig till-sända via Röda korset genomborrades med kniv för att tvinga fångarna att äta upp provianten direkt. De skulle inte kunna samla på sig ett lager med tanke på eventuell rymning.

Genom Röda korsets försorg fick krigsfångarna amerikanska cigaretter sig till-sända. Under inspektioner blev dessa söndertrampade av kapten Bringmann – eller så fördelade han cigaretterna till vaktmanskapet. När någon fänge vågade klaga på något blev han bemött med slag och sparkar. På grund av förhållandena i kompaniet var det flera som försökte fly. Eftersom flyktförsök mest skedde dagtid då fångarna hade kläder på sig hände det flera gånger att flyende fångar blev skjutna. I motsats till förhållandena på andra kompaniet var kompanichefen på första kompaniet en mänsklig officer som behandlade fångarna väl – något som medförde att det inte kom några flyktingar från detta kompani till Sverige. Detta enligt en svensk rapport till svenska Röda korset.

Det fanns tyska officerare med samvete och som behandlade de krigsfångar som de hade ansvar för på ett mindre bru-

FOTO: BERTIL SUNDKVIST

”För att fångarna inte skulle kunna rymma insamlade man varje kväll deras kläder och skodon och placerade persedlarna i ett ouppvämt rum under natten.”

talt sätt. I ett av grannlägren förde en av de tyska officerarna dagbok. I det civila var han präst i Hamburg. Han började se slutet på kriget och skrev den 18 september i sin dagbok: ”Här arbetar också polacker bland andra folk som 1914 tjänstgjorde i den tyska armén och som fått Järnkorset. Det är en skam för vårt folk som de behandlas. Jag tror att alla plågor som vi måste genomlida är förorsakade av oss själva genom det som vi gjort mot andra”.

Under krigsåren fanns det ett stort antal polska krigsfångar i läger i Norge. Det var dessutom många polacker i den tyska arbetsorganisationen Todt. Många polacker lyckades fly till Sverige. Det fanns också polacker som var tvångsutskrivna för tjänstgöring i tyska Wehrmacht. Även bland dessa förekom ett antal flyktförsök. En del av de många flyktförsöken lyckades medan andra hejdades av tyska gräns-

vakter. Vid flera tillfällen sköts flyktingarna på stället. Andra hade lite mer tur och fördes till andra fångläger i Norge. Ofta blev de där utsatta för tortyr och annan rå behandling. Den tyske överbefälhavaren i Norge under nästan hela kriget var generalöversten Nikolaus von Falkenhorst. Denne bekräftade i sin förklaring inför krigsförbrytardomstolen i Braunschweig i juli 1946 att det hade varit mycket vanligt att de krigsfångar som arbetade på Nordlandsbanan rymde till Sverige. En svensk historiker har uppgivit att det i augusti 1944 kom så många som 100 polska flyktingar över gränsen till Sverige och att det i oktober samma år kom 70.

Vi vet mycket litet om under vilka omständigheter Tadeusz Kolin och Jan Matuszek flydde från lägren på Storjord. Bland andra flyktingar i Sverige talades det om att de var tre som flydde tillsammans men att den tredje måste lämnas i fjällen. Från Storjord är det 25–30 km oländig fjällterräng fram till gränsen mot Sverige och friheten. Från gränsen till närmaste bebyggelse på svenska sidan var det ytterligare många kilometer. Därtill måste många stora älvar forceras.

Kolin och Matuszek kom fram till gränsen, överskred denna och fortsatte österut. Det var höst och fjällen täcktes redan av nysnö. Det var snöstorm och kyla. Nere i dalgångarna låg en tät och tung dimma. De två måste varit hungriga och utmattade efter den strapatsrika marschen. Kanske hade de vandrat runt i fjällen i flera dagar då de på andra sidan av en älv fick syn på en stuga. Det var en tom fiskarstuga som tillhörde den svenske konteramiralen Erik Wetter.

Flyktingarna hoppades att stugan skulle bli deras räddning. För att komma fram till den måste man emellertid först ta sig över älven. En man måste simma över älven. På andra stranden låg en båt och med den hämtade de över nästa man.

Väl framme vid hyttan tog de bort en av fönsterluckorna och tog försiktigt bort en glasruta så att ett fönster kunde öppnas och tog sig så in i stugan. Senare satte de glasrutan på plats igen. Det var tydligt att de på grund av svält och utmattning tagit sig in i stugan för att rädda sina liv. De gjorde upp eld i spisen. I ett skåp hittade de lite gryn och av detta kokade de sig gröt. De tog av sig de våta uniformerna och lade ifrån sig kläderna. De hade slitit loss några tygremsor och förbundit sina kölskadade ben. De utslitna skorna ställde de ►

på tork så att de skulle vara i ordning när marschen mot räddningen och friheten skulle fortsätta nästa morgon.

En av dem var uppenbarligen sjuk. Han hade kräcks både utanför hytten och inne vid sin säng. Kamraten fick honom på en brits och lade sig själv på golvet vid sidan om för att vaka över kamraten.

Under sömnen dog de båda. De blev funna som om de vore i nattvila. Den ene vilade som ett barn med kinden mot sina knäppta händer. Så beskrevs senare de avlidna av den svenske läkare som kallats till stugan. Han bedömde utifrån ansiktsfärg och vissa andra saker att de polska flyktingarna dött av koloxidförgiftning och utmattning.

De båda hittades av två samer den 23 oktober. Samerna hade tagit sig till stugan för att iordningsställa den inför vintern. Anmälan om de döda i stugan hade givits över telefon till landsfiskalen i området, denne varskodde i sin tur distriktsläkaren i Arjeplog. Nästa dag tog sig läkaren och landsfiskalen med sjöflygplan till stugan. Läkaren var bekymrad för risken att de döda skulle kunna föra med sig smittsam sjukdom. Han gav därför order om att de dödas kläder och sängkläder skulle brännas. Liken togs med ambulansflyg till Arjeplog där de placerades i sjukstugans bårhus.

I Arjeplog blev de omkomna identifierade med hjälp av de personliga dokument som de haft på sig samt av en annan polsk flykting – Jacob Mann. Han hade flytt några dagar tidigare och hade varit krigsfånge i samma kompani som Kohn och Mataszek. På karantänstationen i Arjeplog fanns flera polacker och flyktingar från andra länder. Dessa hade nått fram till Arjeplog i god ordning efter flykten från fånglägren i Nord-Norge.

Nästa dag, den 25 oktober 1944 blev de omkomna begravda på kyrkogården i Arjeplog.

De polska flyktingarna på karantänstationen hade med stort engagemang deltagit i begravningsförberedelserna. De döda blev iordningsställda för sin sista färd. De lades i var sin svartmålad kista som täcktes av den polska flaggan. En svensk hemvärnsavdelning ställde upp som hedersvakt utanför bårhuset. De två kistorna, den ena buren av polska flyktingar, den andra av flyktingar från andra länder, fördes förbi hemvärnsavdelningens slutna led fram till den väntande bilen som polackerna klätt med granris från skogarna

omkring som många hade kämpat sig igenom – en del nådde fram – andra inte.

Klockan tre på eftermiddagen började klockorna ringa i Arjeplogs gamla kyrka och den ovanliga processionen satte sig i rörelse mot kyrkogården. Först gick en ung barhuvad välväxt polack med den polska florbhängda flaggan på en stång. Efter honom följde så bilen med bårarna, därefter de sörjande polska kamraterna, den militära hedersvakten, ortens polis-kår, lottor och sjuksköterskor från sjukstugan och därefter många ordsbor som ville visa sitt deltagande. Processionen rörde sig långsamt mot kyrkogården under det klockorna klämtade med vemodig malmklang. Den polska flaggan fladdrade i den kalla höstvinden. Vid ortens sko-

FOTO: BERTIL SUNDKVIST

”Under sömnen dog de båda. De blev funna som om de vore i nattvila. Den ene vilade som ett barn med kinden mot sina knäppta händer.”

la hade alla eleverna ställt upp vid vägkanten. De stod stilla med blottade huvuden då kistorna kördes förbi.

Framme vid kyrkogården lyftes kistorna ned från bilen av hemvärnssoldater som bar fram kistorna till den nygrävda graven. Den protestantiske prästen förrättade begravningen som anpassades för dessa två katoliker från ett främmande land och lyste frid över deras minne.

Man sjöng några svenska psalmer. Kistorna nedsänktes i graven och den polska flaggan lades över dessa. Hemvärnsmännen sköt militär salut. Då steg en ung polack fram till den öppna graven och talade på polska. Hans polska kamrater stod tätt tillsammans, betryckta och medsänkta huvuden. Inte en tår, inte en klagan, barasammanbitna ansikten. Att de var starkt gripna vittnade deras sorgsna blickar om. Efter talet sjöng polackerna polska nationalsången – som lät överklig och främmande för ortsbefolkningen. Till sist sade distriktsläkaren några ord och ceremonin

avslutades med att en barnkör sjöng en svensk psalm. Lokaltidningen skildrade slutakten så här:

”Och så stod alla stilla och tysta medan vinden blåste i de avlödade björkarna. Då steg fanbäraren fram, ställde sig i stram givakt och kastade ett polskt silvermynt till de döda.

Ingen polack skall vila utanför Polens gränser utan att ha sitt lands vapen med sig. Och han och hans kamrater grep därpå var sin hand mull som man lät falla ned i graven. Ord kunde inte säga vad de då kände i sina hjärtan, endast jorden som tagit kamraterna i sin famn kunde det”.

Folk från bygden som följt ceremonin gick sakta fram till graven och lät sina blommor falla ned på kistorna. Därefter gick var och en hem till sitt.

Nästa dag snickrade och målade de polska kamraterna det stora träkors som de sedan reste på graven. Korset står kvar än idag och minner om de två polska soldater som fann sin grav på främmande mark, långt från fäderneslandet. De polska landsmän som under krigsåren dog i Norge och som gravsatts på norska kyrkogårdar fick varken kors eller det polska riksvapnet på sina gravar. Den polska kommunistiska legationen efter kriget i Oslo förbjöd detta. Först efter omvälvningen i Polen 1989 kunde de polska krigsgravarna i Norge förses med det kristna korset och den polska vita örnen – men det är en annan historia.

BJÖRN BRATBAK, STAVANGER, NORGE

ÖVERSÄTTNING FRÅN NORSKA:

BJÖRN NORESON

Referenser

- Dokument fra Landsarkivet i Härnösand og fra Centralne Muzeum Wojen-nych w ambinowicach-Opolu og i følgende trykte publikasjoner:
Bratbak, Bjørn: *”For deres og for vår frihet”* Årbok for Dalane folkemuseum 1995
Hennig, Johannes Martin og Berit Nøkleby (red): *En tysk soldats dagbok fra krigen i Nord-Norge*, Oslo 2002.
Uggla, Andrzej Nils: *I nordlig hamn – polacker i Sverige under andra världskriget*, Uppsala 1997.
Wallquist, Einar: *”De döda i fiskestugan – ett drama i ödemarken”*. – Dagens Nyheter 29.10.1944.
Wallquist, Einar: *Väster om väg*, Stockholm 1954.
Zurawski, Witold: *Jenieckie bataliony budowlano-robocze sformowane z żołnierzy polskich w latach 1940–1945*. Historyczno-Badawczny Biuletyn, nr 3/4 1997
Zurawski, Witold: *Niemieckie obozy dla jencow wojennych (1939–1945)*. Historyczno-Badawczny Biuletyn nr 4 (106) 1988.

I fredens tjänst

Lars Brink anmäler Mats Svegfors Hammarskjöldsbiografi.

Offer för etnisk rensning i det stora Balubalägre, cirka 35 000 flyktingar, som växte upp invid den svenska bataljonens förläggning i Elisabethville 1960. Även inom lägre ägde etniskt betingade mord rum.

FOTO: LARS BRINK

Den 29 juli i år skulle Dag Hammarskjöld ha fyllt 100 år. Lågadlig ämbetsman, utpräglat intellektuell med traditionstyngd familjebakgrund: fadern hög jurist och statsminister under första världskriget, modern med litterärt bagage i släkten.

Förpliktelseerna var många för den unge Dag. Gedigen karriär i den svenska statsapparaten: som statssekreterare i finans, senare kabinettssekreterare i UD. Opolitisk minister 1951–53 innan han utnämndes till FN:s generalsekreterare, efter avgångne norrmannen Trygve Lie.

Dag Hammarskjöld var djupt förankrad i svensk hembygd. Som fjällvandrare och aktiv i Svenska Turistföreningen underströk han ofta vikten av människans knytning till det lilla, till den egna hemmavärlden för att förstå det stora, det globala, det främmande.

1960 skriver han i Turistföreningens årsbok: "Vid konfrontationen med andras världar lär man sig inse, att den som fullt tillägnat sig vad hans egen värld kan bjuda står bäst rustad att tillgodogöra sig vad som möter utom dess gränser."

Han hade då, 55 år gammal, hunnit vara FN:s generalsekreterare i sju år; arbetat med hart när omöjliga världsfrågor. Internationellt sett var det i en tid när

kolonialismen på allvar upplöstes. Nya stater växte fram. En slags ny nationalism formades.

Det fordras styrka och självsäkerhet, men också djupa insikter, för att utifrån det globala perspektivet kunna hävda människans förankring i det lilla. Kanske är det också därför som Dag Hammarskjöld än i dag är ett namn, gångbart på tvärs över de mest skilda ideologier.

I hans efterlämnade dagbok, Vägmarken, avslöjas en annan sida av mannen med – som det har sagts – världens mest omöjliga arbete; den existentiellt sökande, osäkra människan.

Inför hundraårsdagen av Dag Hammarskjölds födelse har journalisten och nuvarande landshövdingen i Västmanland, Mats Svegfors, skrivit en personlig och synnerligen inlämnande biografi om: "Dag Hammarskjöld. Den förste moderne svensken" (Norstedts Förlag).

Skickligt anknyttande till Vägmarken och andra av Hammarskjölds texter porträtterar Svegfors denne kanske mest kände av det moderna Sveriges personer. Här ska inte upptas utrymme för detaljerade referat av vad Dag Hammarskjöld hann med under sina 56 levnadsår. Må dock understrykas att uppdraget till just Mats Svegfors var synnerligen lyckat. Kanske måste det vara en skribent med jour-

nalistisk bakgrund och samtidigt med utpräglad integritet för att på dryga 320 sidor kunna åstadkomma en så pass allsidig biografi som denna.

För svenskar med intresse för militär och internationell verksamhet är den oundgänglig.

Militära insatser för freden

För tidningen Hemvärnets räkning ligger det nära till hands att avrunda med ett par av de militära insatser som Förenta Nationerna initierade under Dag Hammarskjölds tid.

De första FN-trupperna, i samband med Suez-krisen i Mellanöstern 1956, blev en slags symbol för Hammarskjölds förmåga att sätta kraft bakom besluten.

Sverige hörde till de stater som tidigt ställde upp med trupp, först för att övervaka tillbakadragandet av israeliska, engelska och franska trupper från Suezkanalzonen och Sinai. Från 1957 var bataljonen grupperad i Gaza, ett av världens mest känsliga konfliktområden, med ännu olösta problem. FN:s säkerhetsstyrka, UNEF, var kvar tills 6-dagarskriget bröt ut i juni 1967.

Än starkare militär insats skulle det bli i det kaosartade före detta Belgiska Kongo i juli 1960. I samband med frigörelsen uppstod snabbt ett oöverblickbart inbördeskrig grundat i etnisk/po-

litiska motsättningar och koloniala försvand. Övergången var illa förberedd av de belgiska myndigheterna. Den nya regimen kallade på FN. Blixtsnabbt fanns FN-trupp på plats. En svensk bataljon (bataljon 8) flögs direkt från gruppering i Gaza till Kongo.

Ett par kompanier ur denna bataljon, med Hammarskjöld personligen i spetsen, flögs i augusti 1960 till Elisabethville, för att markera en symbolisk närvaro i provinsen Katanga, som redan den 11 juli hade brutit sig ur Kongo och bildat en egen stat.

Hammarskjöld omkommer

Den storpolitiskt infekterade Kongofrågan skulle 1961 bli Dag Hammarskjölds öde. I september 1961 uppstod strider mellan FN-förbanden och staten Katangas nyuppsatta armé, innefattande bland annat ett stort antal europeiska legoknektar och belgiska "rådgivare". FN:s mål var att på sikt återföre utbrytarstaten med det stora Kongo.

I maktstridernas Katanga genomfördes också etnisk rensning (av balubastammen, se bild) även om begreppet inte hade börjat användas under 1960-talet.

Hammarskjöld var personligen mycket aktiv i de i detta operativa skede fredsframtvängande åtgärderna. Under en flygning mellan Kongos huvudstad, Leopoldville, till ett möte med Katangas president Moise Tshombe, i staden Ndola i dåvarande Nordrhodesia (nu Zambia) störtade planet natten mellan den 17 och 18 september 1961.

Inte bara Sverige utan världen fick sorg. En av världens stora personligheter hade omkommit i fredens tjänst.

Efter ett temporärt eld-upphör drabbade Katangendarmeriet och FN-trupperna samman igen i december 1961 och några veckors hårda strider förestod. Men det är en annan historia.

Lars Brink

Trygga hemvärnet var en träffpunkt

En doft av det gamla trygga hemvärnet förnims i Åke och Anne-Marie Gustafssons hem i Saltsjö-Boo utanför Stockholm.

TEXT & FOTO: ULF IVARSSON

På hyllorna trängs medaljer, fotografier och andra minnen från hemvärnets storhetstid på 1970- och 80-talen. Åke var hemvärnschef i Boo till 1987 och samlade sina befäl till stabsmöten i vardagsrummet, där vi nu sitter för intervjun.

Åke ska strax fylla 80 och är inte längre så frisk, men pigg nog att vara en drivande kraft i den nybildade veteranföreningen. Kamrater från Boo och de andra hemvärnsområdena i det som en gång hette Mellersta kretsen har just haft sitt första möte.

Detta ägde rum i hemvärnsgården som sattes upp av hemvärnsmännen själva i slutet av 1970-talet. Stugan stod på annan plats och skulle rivas, men prästen som själv var befäl i hemvärnet ordnade så att den fick monteras ihop på kyrkans mark.

Kom på övningarna

På den tiden var det 110 hemvärnsmän och -kvinnor i Boo, då med totalt 8000 invånare. Det var alltså 1–2 procent av invånarna som anslutit sig. Om försvarsviljan vore lika hög i dag skulle Sverige ha 90 000 aktiva hemvärnssoldater. Folk kom nämligen på övningarna eftersom gemenskapen var stark och alla kände alla. Hemvärnet var en viktig träffpunkt. Kretschef var länge kommunalpampen i Gustavsberg, Torsten Rolf. Han kom ihåg sina chefer till jul med små gåvor från porslinsfabriken, som i dag har blivit mycket värdefulla.

Även Anne-Marie, vars pappa för övrigt också var hemvärnssoldat engagerade sig. Hon var stabslotta i kretsen, så det blev aldrig något gräl om vad Åke gjorde på fritiden fast han ett tag var både kassör, ungdomsledare och adjutant samtidigt. Som liten flicka tyckte Anne-Marie att pappas gevär var otäckt och hon ryser fortfarande vid tanken på att en väska stod packad för henne om kriget skulle komma.

Åke Gustafsson blev veteran 1987 och är nu en eldsjäl i nybildade veteranföreningen i Nacka.

Bondsonen Åke var först hemvärnssoldat som tonåring i trakten av Vetlanda. Andra världskriget pågick, Norge och Danmark ockuperades och för Åke och hans kamrater var det självklart att försvara Sverige. De flesta var redan med i skytteföreningen.

Åke skrattar lite vid minnet av hur det gick till med vapen, sprängmedel och ammunition på den tiden. Men ingen olycka eller stöld inträffade vare sig då eller senare.

Ädlare motiv

Efter lumpen på Livgardet gjorde Åkes hemvärnskarriär en lång paus. När han vid fyllda 47 fick välja mellan civilförsvaret och hemvärn – för så var det på den tiden – var det ingen tvekan.

"Aldrig mer. Vi bodde trångt i dåliga logement.

Sen blev det rena hotellet."

Det hände att folk gick med i hemvärnet för att slippa repmöten. Åkes motiv var betydligt ädlare och nu började han pendla mellan hemmet i Boo och Hemvärnets stridsskola. Nio kurser hann det bli på Vällinge och några i försvarsområdets regi.

– Efter första veckan på Vällinge 1972 sa jag till mig själv: Aldrig mer. Vi bodde trångt i dåliga logement. Sen blev det rena hotellet.

En försvarsvänlig kamrer på Vin&Sprit lät Åke gå utbildningen med full lön – hemvärnet var ju som att vara inkallad tyckte han.

På bordet framför oss ligger en välsorterad pärm med alla papper från Åkes militära universitet. Han bläddrar i deltagarlistorna och känner igen kursarna. En folkskollärare från Pelli i Tornedalen, en vapensamlare från Göteborg och en musiker från Borlänge som blåste revelj med trumpet på morgnarna.

– Det var en familjär stämning och skolchefen kom och satte sig med oss på kvällarna. Jag blev både förvånad och lättad över de lättsamma umgängesformerna.

Anne-Marie delaktig

Till de roligaste minnena hör stridsskjutningarna på Korsö och fjällmarscherna tillsammans med kamrater ur Nacka hemvärn. Varje år i augusti tog man sig in i fjällvärlden från den lilla stationen Murjek på Malmbanan för en veckas vandring med tält och torrskaffning.

Ett långt och strävsamt liv i hemvärnet har också belönats. Hemvärnets guldmedalj pryder kaptensuniformen. Fast Anne-Marie har en stor del av förtjänsten. Så här efteråt kan det avslöjas: Det var hon som skötte allt pappersarbete. ■

FAKTA

Veteran

Hemvärnssoldater, främst på chefsnivåer, vill ofta efter lång och trogen tjänst bli överförda till hemvärnsveteran. Hemvärnshandboken anger att bataljons- eller kompanichefer föreslår att N.N överförs till veteran.

Den enskilde ansöker alltså inte om detta, men det är givetvis inte förbjudet att meddela sina personliga önskemål.

Ansökan insänds på särskild blankett till MD-gruppchefen, som beslutar.

Innan överföring till veteran sker måste dock vederbörande meddela att:

Nuvarande inplacering i krigförbandet upphör med omedelbar verkan. Vidare att ersättningar, utom kilometerersättningar vid beordrad resa försvinner.

Vederbörande kvarstår dock om så önskas i förbandsföreningen. Deltagande i övningar och stämmor kan ske, men veteranen kan inte ha förtroendeuppdrag. Vapen inlämnas, övrig utrustning behålls vid föreningstillhörighet.

Det är således av största vikt, att vederbörande känner till att överföringen begränsar tidigare förutsättningar och förmåner.

Av ansökningsblanketten ska således framgå, att vederbörande är tillfrågad och villig till överföringen. Denna passus bör även återfinnas vid andra personliga förändringar, även vid förordnanden, då inte alla är villiga till befordran, med allt vad det innebär av mer arbete och ansvar.

Hemvärnshandboken anger vidare, att för överföring krävs minst tio års tjänstgöring, samt att vederbörande uppnått 63 års ålder. I avvaktan på justering i hemvärnshandboken så tillämpas inom vissa MD-grupper redan ett lägre ålderskrav.

Veteranernas status varierar, men de bidrar ofta med arbetsinsatser och sprider goodwill samt information. Med sin mångåriga rutin och erfarenhet deltar de gärna gratis som extra stabsmedlemmar i samverkansövningar, expeditionstjänst och annat om dom bara blir kontaktade och erbjudna att delta.

Aktivera således veteranerna, så ska ni se vilken stor potential där finns.

STURE LARSSON

(Artikeln har tidigare publicerats i OM – Kretsen nr 1/2005)

Aktiva hemvärns-veteraner i Enköping

Studiebesök. Delar av veteranklubben samlade vid haubitsen på Armémuseum i Stockholm. Staffan Damell står (i spräcklig mössa) som nummer två fr v i främre ledet.

V isste du att det finns en informell "pensionsgräns" före 70 år fyllda inom Hemvärdet? Jo, vid 63 år. Om man har varit aktiv i hemvärdet under minst tio år kan man alltså bli Hemvärnsveteran. Det finns mycket prudentligt fastlagt i åtta punkter i Hemvärnshandboken. Vidare: "En hemvärnsveteran får i mån av tillgång tilldelas personlig grundutrustning men inte tilldelas vapen".

Staffan Damell, tidigare bataljonschef vid Södra Upplands hemvärnsbataljon, tyckte vid 60 år att det var dags att lämna över till yngre krafter och "pensionerade" sig som hemvärnsveteran.

Staffan Damell tog initiativet att bilda Hemvärnets veteranklubb i Enköpings-trakten, vilken även fått efterföljare i Uppsala.

Staffan Damell:

–För närvarande är vi ett trettio-tal medlemmar med en åldersspridning från 60

till 90 år, och vår verksamhet är inte enbart social samvaro med pubkvällar på olika hemvärdsgårdar och studiebesök, utan vi försöker göra nytta också! År 2003 hjälpte vi veteraner Säpo att ordna avspärrningar vid drottning Silvias besök på Grönsö slott. Drottningen planterade därvid en lind i slottsparken, vilket var en uppföljning av drottning Kristinas besök för 380 år sedan. Det var en mycket lugn tillställning och vi kunde glädja oss åt fin publicitet i ortspressen och länstidningen UNT.

En slutfråga. Upplever du som ordförande att det finns någon hjärtefråga bland medlemmarna som utgör en minst gemensam nämnare?

– Det är snarare två grundbultar: Att ha kvar kontakten med hemvärdet och en bitterhet över att hemortskänslan förloras när förbanden blir allt större.

HANSEMAN CALÅS (68)
ORDMIX@BREDBAND.NET

Obekväma frågor till politikerna

Skapar medverkan i stormaktskrig trygghet för Sverige, frågar sig Anders Karlsson och Bertil Kantola.

Debatten inför nästa års riksdagsval har smygstartat och allt oftare syns våra politiker i media där de kommer med det ena utspelet efter det andra. Det är dock märkligt tyst i försvarsfrågan. Denna tystnad kan tolkas positivt om man vill se den som en eftertänksamhet inför det katastrofala läge som de senaste årens försvarspolitik försatt oss i. Ser man det hela negativt lockas man att tro att våra politiker inte vill dra upp en fråga där man bredvilligt satsat allt på ett kort med resultatet att nu sitter hela Sverige med Svarte Petter.

I dagsläget har allt fler bedömare fått upp ögonen för det faktum att Ryssland inte längre är kraftlöst utan har både militär potential och politiska ambitioner. Det står också klart att Sverige inte klarar av att försvara ens delar av sitt territorium mot ett militärt angrepp. Med all önskvärd tydlighet har det också de-

monstrerats för oss hur snabbt det folkliga stödet på hemmaplan försvinner när fredsframtvängande eller förebyggande insatser i fjärran land drar ut på tiden och de egna förlusterna stiger.

Mot bakgrund av de senaste årens lärdomar skulle vi därför vilja ställa följande frågor till våra politiker inför riksdagsvalet:

Har Sveriges försvarsmakt omvärderat synen på vår omvärld som helt utan militära hot mot oss?

Anser man fortfarande att vi inte behöver kunna försvara hela vårt land mot ett konventionellt angrepp de närmaste tio åren?

Har vi kapacitet för ett återtagande om hotbilden skulle ändras?

Kommer vi att kunna förlita oss på köp utifrån för att bygga upp en trovärdig försvarskapacitet om våra förutsägelser om världen runt oss inte håller streck? Kommer vi dessutom att ha tid att utbilda alla de ungdomar som i dag inte gör någon värnplikt till en nivå där de är

"Ser man det hela negativt lockas man att tro att våra politiker inte vill dra upp en fråga där man bredvilligt satsat allt på ett kort med resultatet att nu sitter hela Sverige med Svarte Petter."

trovärdiga i sina egna och andras ögon?

Håller doktrinen om fredsframtvängande insatser i fjärran land?

Är medverkan i stormaktskrig, ofta med dold agenda, en framkomlig väg för att skapa trygghet och stabilitet för Sverige? Hur skall man rättfärdiga att svenska unga män och kvinnor stupar och skadas i ett krig långt bort som hemmaopinionen inte känner motivation inför?

Är vi beredda att acceptera att landets försvar läggs ut på en yrkesarmé?

Vill vi släppa den garanti för befolkningens försvarsvilja som den allmänna värnplikten ger oss och istället lägga ut verksamheten på entreprenad till ett yrkesförsvar? Kommer detta yrkesförsvar sedan att ha folkets förtroende?

Kommer vi någonsin att kunna uppnå någon avskräckande förmåga med ett totalt teknikbaserat försvar?

**Anders Karlsson
och Bertil Kantola
Kiruna/Männikkö**

Debattregler

Många vill vara med på Läsarnas forum. Skriv därför kort, högst 3000 tecken, och koncentrera dig till ett ämne i taget.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera (korta) insända bidrag. Anonyma insändare accepteras bara i undantagsfall.

Redaktionen måste dock alltid ha namn och adress. Ange om du önskar placering i nättidningen eller papperstidningen.

Adress:
Tidskriften Hemvärnet,
Debatt, 107 85 Stockholm

**Följ debatten på nätet:
www.hemvarnet.mil.se**

Replik på "Akta er för att bli ordinarie!"

I nr 3/2005 fick vi på Debatt & Insänt en sorglig beskrivning av tingens ordning när det gäller befordringsmöjligheter inom frivilligförsvaret.

Det är orimligt att inte utbildningen inom alla vapenslag för en viss befattning betraktas som likvärdig. Det som beskrivs är ingen engångsföreteelse. Den beror sannolikt mest på det revirpinkande som finns hos flertalet frivilligorganisationer, där man mer ser till sin egen integritet (och arbetsmöjligheter) än till det allmännas bästa.

Jag har själv en färsk erfarenhet av något liknande. Jag sökte

en kurs hos FRO i år. Det var en påbyggnadskurs för instruktörer. Jag har de senast fem åren verkat som instruktör inom flera MD-grupper för Hv, FBU, SLK, SRK och FRO-personal i sambandstjänst. Jag bifogade till min ansökan 17 kursintyg och tjänstgöringsintyg från de huvudinstruktörer jag verkat under.

Bland annat kursintyg som styrkte att jag hade två veckors pedagogisk utbildning på HvSS (TU plutC). Ansökan avslogs med motivet "Ej behörig".

Vid en förfrågan på vilka grunder, kom svaret att jag ej hade

gått just FRO:s instruktörsutbildning! Mina meriter som instruktör och att jag sedan 1963 är yrkesverksam som teletekniker, har varit krigsplacerad som chef teknikergrupp inom civilförsvaret och licensierad sändaramatör sedan 1965, hade inget värde i sammanhanget. Är det sådant här trams man skall syssla med på av staten betalda frivilligkanslier?

**Jan Andersson
Eskilstuna**

Redaktionen kommenterar:
FRO:s kansli har erbjudits att svara men avböjt.

Hemvärnssoldater utmärkta i missionerna

Försvarsmakten bör prioritera hemvärnspersonal i utlandsstyrkan. Johan Adolphsson, som tjänstgör för FN i Sudan, menar att välövade hemvärnsofficerare och stabsgrupper kan fungera direkt.

I Sverige har försvaret en lång tradition av medborgarengagemang. De frivilliga, värnplikten, de ständigt återkommande krigsförbandsövningarna har fram till förra försvarsbeslutet varit en väsentlig resurs för det svenska totalförsvaret. I dag är det de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärdet som har övertagit detta ansvar. Förändringen av försvaret har därmed lett till en annan plattform för frivilligorganisationerna och hemvärdet.

Ett militärt väpnat angrepp i alla dess former från annan stat direkt mot Sverige är osannolikt under överskådlig tid. Incidenter kopplade till territoriell integritet kan dock inte uteslutas, inte heller att ett militärt hot mot Sverige skulle kunna uppstå i framtiden. Därför behövs ett grundförsvär. Historiskt har nedrustningar visat sig vara felaktiga, men den internationella säkerhetspolitiska utvecklingen gör att Sveriges säkerhet har stärkts. Dagens hot och utma-

”Detta kommer att innebära att uppgiften att skydda hembygden blir att skydda världen.”

ningar kan hanteras genom samverkan. Den internationella terrorismen bör inte undervärdas och åtgärder måste till för att hantera och förebygga eventuella terroristattacker.

Hemvärdet förändras i enlighet med den nya försvarspolitik. Sverige kommer ha ett behov av en kvalificerad nationell skyddsstyrka som är förankrad i samhället. Det kommer med stor sannolikhet att bli hemvärdet. Ett förnyat hemvärn med aktiva befäl och reservofficerare som ständigt tränas blir även en viktigt rekryteringsbas till utlandsstyrkan. Hemvärdets fram-

tida erfarenhet av utlandstjänst, duktiga soldater och kunskap om internationellt stabsarbete förstärker dess kompetens.

Internationaliseringen har bara positiva effekter även om den kan upplevas frustrerande i kalla krigets tidigare miljö. Internationaliseringen innebär att hemvärdets befäl, reservofficerare och hemvärnssoldater i aktiva åldrar uppmuntras att söka utlandstjänstgöring och att Försvarsmakten försöker prioritera dessa vid urval. Det kan till och med bli så att enskilda grupper eller plutoner inom hemvärdet

söker utlandstjänstgöring tillsammans.

Detta kommer att innebära att uppgiften att skydda hembygden blir att skydda världen. Det kanske rent av skulle vara ett krav att vara medlem av hemvärdet för att kunna rekryteras till utlandsstyrkan.

Jag befinner mig nu i Sudan i FN-tjänst för att övervaka fredsfördraget. Min avdelning består av 16 officerare och tio danska stabssergeanter och meniga. Flera av dem är upp till 45 år. Det skulle fungera lika bra med en väl övad hemvärnsstabsgrupp. Här finns också en vpl fanjunkare tillika hemvärnsman med många missioner bakom sig.

Vi blev ett fantastiskt team som utkämpar många intressanta utmaningar tillsammans.

Kaptensbefattningarna skulle med enkelhet ha kunnat bemannats med hemvärnsofficerare, nivå 5.

Johan Adolphsson
RO/övt/extra
hemvärnsman

Generalsekreterare, kanske det!

Den första oktober 2005 får Försvarsmaktens överbefälhavare, ÖB, en parallellställd civil kollega. Denna nya ordning i FM:s ledning säger något om nya och vidgade uppgifter; om FM:s integration i civilsamhället; om hotbildernas komplexitet; om kravet på insyn och inflytande i en ansvarsfull verksamhet, där utövande av militärt våld som yttersta utväg i dag ses som en myndighetsutövning väl förankrad i demokratiska beslut.

Det är i sig inget märkvärdigt att hemvärnsförbandens totala organisation, det svenska hemvärdet – på sikt 30.000 krigsfri-villiga – också, på medinflytan-

deområdet involverar en tjänsteman på hög nivå, kompetensmässigt väl förankrad i civilsamhället. Om denne person skall tituleras generalsekreterare eller något annat är en underordnad fråga.

Risken med just titeln ”generalsekreterare” är att den kan, i den allmänna samhällsdebatten, förväxlas med liknande befattningar i andra organisationer, som inte är organiserade i krigsförband. Allmänheten kan då missuppfatta vad hemvärdet är.

En annan risk är att befattningsbeskrivningen eller uppdraget för en ”generalsekretera-

re” formuleras alltför strikt, till exempel vad gäller ansvar för tidningen Hemvärdet. Det finns gott om exempel i den massmediala historien vilka berättar om hur man – i bästa välmene- vill styra och ställa med ett tidningsorgan. Och om hur sådant alltid slutar i en återvändsgränd.

Det i tryckfrihetsförordningen grundlagsfästa ansvaret vad gäller utgivande av en publikation är så pass väl artikulerat att en ansvarig utgivares ansvar (inte sällan chefredaktören för en tidning) väger mycket tungt. Den enda begränsningen (utöver vad som i tryckfrihetsförordningen ligger under straffansvar) är att organet ifråga håller sig inom

ramen för till exempel en organisations eller myndighets antagna policydokument.

Rikshemvärnsrådet har som ägare av utgivningsbeviset för tidningen Hemvärdet att anta tidningens policy, men i övrigt stå neutral vad gäller den journalistiska professionen.

Jag kan inte tänka mig att rikshemvärnstinget, om det väljer att anställa en generalsekreterare specifikt ålägger denne att i egentlig mening ”styra och ställa” med hemvärdets tidning.

Lars Brink
Hemvärdets
kulturredaktör och stf.
ansvarig utgivare

Teckomatorps nedläggning skada för hemvärnet

Det är en förlust för hemvärnet att Teckomatorps hemvärnskompani inte finns kvar med den framåtanda, civilkurage och nytänkande som präglade förbandet.

Då det i förra numret av Hemvärnstimningen tydligt framgick i Anders Ohlssons debattinlägg att denne ej tillfyllest tagit reda på, än mindre förstått, bakgrundsinformation till att Teckomatorps hemvärnskompani lagts ner, vill jag härmed förtydliga.

Det är ett faktum att det i dagsläget inte finns tillräckligt med hemvärnspersonal i landet. Numerären är också starkt vikande. Något är fel när en ideell organisation, som hemvärnet i dag får anses vara, förlorar en stor del av sin personal. Detta är en utveckling som tyvärr inte bara drabbat Teckomatorps hemvärn, som tappade 140 av 160 man vid den senaste omorganisationen. Uppenbarligen finner personalen inte verksamheten tillräckligt intressant och meningsfull. Självklart skall hemvärnspersonalen inte diktera Försvarmaktens verksamhetsinriktning, men är det ont om personal måste man i större utsträckning se till personalens intresse och önskemål. Det går inte att ställa samma krav på frivilliga som man kan ställa på värnpliktiga och yrkesmilitärer, fram-

"Det kanske inte var så lyckat att slå sönder organisationen och flytta på personal i den omfattning som skedde."

förallt när det är brist på personal, men det går att förena personalens och FM intressen om viljan finns. Vi får inte glömma att personalen ställer upp frivilligt och på sin fritid. Utan personal finns det tyvärr inget hemvärn kvar – inte ens i Malmö Husarbataljon.

Vidare bör nog Ohlsson friska

upp minnet avseende demokrati. Att ha en frivilligorganisation så stor som hemvärnet där personalen inte tilläts delta i utvecklingsarbetet är inte lyckat. Ett modernt hemvärnsförband framför förslag på förbättringar och tilläts genomföra försöksprojekt under utvärdering.

I Teckomatorputvecklades verksamhetsplan och utbildningsupplägg under sanktionerad försöksverksamhet tillsammans med personalen. Att sedan 140 av Teckomatorps 160 hemvärnsmän valde att sluta i samband med att försöksverksamheten tvingades avbrytas när omorganisationen påbörjades är nödvändigtvis inte ett uttryck av group-think. Det är ett ovanligt tydligt uttryck för civilkurage och att personalen funderat igenom konsekvenserna av den stundande omorganisationen. När man ser på bortfallet av personal runt om i landet sedan den senaste omorganisationen kan man fråga sig hur väl genomtänkt och förankrad den var. Det kanske inte var så lyckat att slå sönder organisationen och flytta på personal i den om-

fattning som skedde.

Frågan är således om det är hemvärnsorganisationen i sig, inklusive Ohlsson, och inte Teckomatorps hemvärnskompani som utvecklat "beteendena karismatiskt ledarskap, i dess negativa betydelse, och group-think".

Uttalandet att det är "bra att Teckomatorp läggs ned" för stå för Ohlsson. Jag kan i alla fall konstatera att Ohlsson saknar allt för mycket kunskaper om Teckomatorps hemvärnskompani och hur det fungerade här. Hur duktig Ohlsson och hans husarbataljon än må vara är jag övertygad om att i ett skarpt läge behövs vi alla.

Slutligen kan man inte annat än hoppas att Ohlsson i sitt fortsatta ledarskapshandlande lägger större vikt vid att ledaren skall analysera föreliggande fakta, ta reda på mer information och inte basera sina uttalanden på rent tyckande än vad han själv gjort i sin insändare.

Torsten Vigre
kompanichef
i f.d. Teckomatorps
hemvärnskompani

"Hemvärnets utrustning är alltid en het potatis."

Låt mig behålla min gamla stål hjälm

Hemvärnets utrustning är alltid en het potatis. Försvaret har vad jag förstår tagit ett beslut om att vänta med anskaffa utrustning tills man behöver den. Material som anskaffas skall behövas för att lösa uppgifter i dag

eller för att möjliggöra övning. Rödpunktsiktet är ett bra exempel genom att det effektiviserar skjututbildningen.

M/90-hjälmen må vara sexig men jag vill hellre ha aktiva hörselskydd i förbandet då det un-

derlättar utbildningen och höjer säkerheten. Övningstiden är knapp och hörseln är känslig. Min stål hjälm håller nog i 50 år till.

Lars Fredriksson
Gävle

Ny rutin för patron ur

Äntligen, var min spontana reaktion när jag läste vad Tommy Lacandler vid HvSS berättade hur det ska göras rätt vid patron ur på ak 4. Detta sätt lärde jag mig vid min militärtjänstgöring redan 1984/85 vid löjtnant

Rune Lundbergs 12:e kompani vid pionjärpluton I19/P5 i Boden. Löjtnant Lundbergs ord sitter som svetsat i mitt bakhuvud. Jag har alltid gjort detta vid patron ur på min ak 4 sedan dess.

Hur många gånger har jag inte

fått elaka kommentarer men gjort detta i alla fall, då det hela tiden varit säkrare. Så äntligen är det rätt.

Fänrik
Magnus Löwenstein
Norrköping

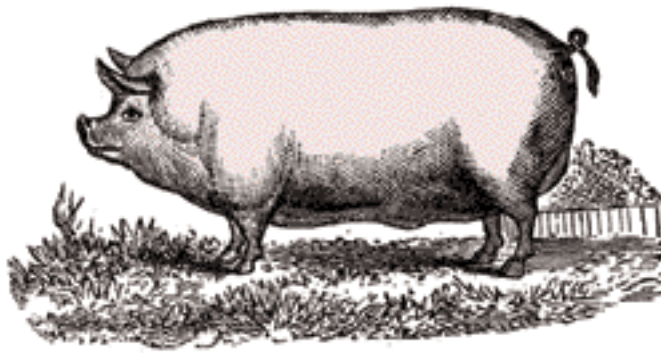

Generalsekreterare, varför?

Bengt Rainer ställde frågan i nr 3/2005 om hemvärnet verkligen behöver en generalsekreterare. Bengt Runners svar liknar "tala för sin sjuka mor". Runner räknar upp eventuella uppgifter för en generalsekreterare, däribland ansvaret för vår tidning. Vi har en chefredaktör (journalist) som ansvarig utgivare. Skulle en generalsekreterare få lägga sig i tidningens angelägenheter måste han eller hon givetvis ha journalistisk bakgrund. Och varför skulle ansvaret för tidningen spridas ut på fler händer?

Vad är det i övrigt för uppgifter och kontakter som skulle skötas av generalsekreteraren och som i dag inte kan skötas av rikshemvärnsrådet eller dess VU?

Runner menar vidare att rikshemvärnstinget skall uttala sig i frågan innan kärnfrågor som

"Hemvärnet och Försvarsmakten har inte råd att köpa grisen i säcken."

kostnaderna för den nyinrättade tjänsten, vem som skall betala, hur tjänsten skall utlysas och varifrån befattningshavaren fysiskt skall tjänstgöra har redovisats. Anställs en person från Kiruna eller Smygehuk som skall arbeta nära rikshemvärnsavdelningen i Stockholm kan det bli hur dyrt som helst. Genom att

fakta inte redovisas i förväg ligger det nära till hands att tro att det är något lur bakom idén och förslaget!

Alla papper på bordet, alla kostnader specificerade och alla besparingar som måste till om tjänsten skall bli verklighet redovisade, tack! Rikshemvärnsting-

et måste ju för bövelen få veta i förväg vad det förväntas ta beslut om!

Hemvärnet och Försvarsmakten har inte råd att köpa grisen i säcken.

Per Sjöswärd

Redaktionen kommenterar:

Efter kontakt med Bengt Runner kan följande sägas om ansvarsfördelningen.

Det är inte avsikten att en eventuell generalsekreterare ska styra och ställa med tidningen. Han eller hon ska däremot ha arbetsgivaransvaret, som tidigare växlat mellan rådet och rikshemvärnschefen. Chefredaktören ska ha kvar alla mandat, även de ekonomiska som behövs för att leda tidningen.

Pengarna till lönen äskas från Försvarsmakten och konkurrerar inte direkt med tidningen.

Låt demokratin få en undanskymd plats

Jag har varit med i hemvärnet drygt sex år nu och ju djupare man kommer in i "rörelsen" så har jag mer och mer noterat att demokratin i hemvärnet sätter käppar i hjulet för verksamheten. Missförstå mig rätt nu men det är troligen ett problem som förekommer på kompaninivå och minskar på region- och riksnivå. Det som jag noterat är att vid planeringen är det hugg-sexa om vad utbildningsåret ska innehålla. Det har mig veterligt aldrig informerats om MD-gruppens utbildningsmål för aktuellt år, än mindre har någon följt det. Istället har vi en situation där "specialister" i kompaniet slår på trumman för sin sak i stil med "vi måste öva sjukvård, tänk om någon skadar sig, detta är det viktigaste" eller "folk skjuter för dåligt, träffar inte alla skotten mitt i tavlan så vi måste öva skjutning det är det viktigaste".

Troligen beror detta på ren och skär okunskap om hur ett förband i plutons storlek arbetar. Men en oskriven regel häng-

er som ett dåligt spöke över allt: "Jag har rätt att kräva för vi har demokrati".

Det finns andra scenarion.

En ny plutonchef ska utses, detta gör kompanirådet som består av förtroendevalda ur kompaniet. Har dessa rätt kompetens för att se om herr X klarar av att leda en pluton eller blir det snarare "han har varit med länge och kommer alltid på övningarna" som huvudargument. När väl herr X sitter på platsen och visar sig inte hålla måttet som "trupp" hur får man bort honom? Ska detta också röstas fram i demokratisk anda?

Jag blev vald till kompanirepresentant för vårt kompani till Skänetinget. Här behandlade vi motioner som säkerligen är typiska för samtliga regionting i Sverige. Någon värre medaljorgie har jag sällan skadat och begreppet "mer åt dom mätta" ekade i mitt huvud. Ska detta vara den demokrati vi håller så högt i hemvärnet? Kanske det är detta som gör att yngre i hem-

värnet inte aktiverar sig i kompaniet. De kanske vill ha det som i de fältförband de en gång tillhörde. Demokrati känns väldigt främmande. Hemvärnsandan känns mycket mossig, eller hur? Förbandsanda ska komma underifrån och inte från Stockholm för 60 år sedan.

Lite mer av "Vi på 63:e är bättre än fäntrattarna på 61:a" och sedan upp till bevis!

Låt demokratin få en undanskymd roll i förbandet, låt de som tycker det är viktigt hålla på med ceremoniella ting som medaljer och plaketter. Låt förbandscheferna planera och lägga upp utbildningen för sitt förband och utse sina chefer, först

då kanske vi kan börja röra oss framåt i utbildningen.

Krister Yderholt
61:a kompaniet Skåne

"... så har jag mer och mer noterat att demokratin i hemvärnet sätter käppar i hjulet för verksamheten."

Skadad under tjänstgöring i hemvärnet?

Har du erfarenhet av olycksfall, skadat dig under tjänstgöring och har fått lite eller ingen hjälp, och vill prata om detta?

Hör av dig till tidningen så förmedlar de brevet till mig.

"Klämt finger under tjänstgöring i Boden"

POSTTIDNING

Avsändare: Tidskriften Hemvärnet, 107 85 Stockholm

Fel adress? Om din tidning kommer med fel adress, uteblir eller skickas till dig, trots att du lämnat hemvärnet, ska du i första hand vända dig till din militär-distriktsgrupp för rättelse, inte till tidningens redaktion.

Detta gäller all krigsplacerad personal, både hemvärnsmän och avtalspersonal.

Vattenkran lurade tyskarna

Telekrigföring är inte så nytt som man kan tro.

Att kunna störa, avlyssna och vilseleda fiendens samband och spaningshjälpmedel får en allt större roll redan innan väpnat angrepp sker.

Spetsteknologin hanteras ytterst hemligt. Vad som sker i dag, blir känt för allmänheten långt senare, men historiskt finns kuriosa att berätta, framförallt gällande uppfinningsrikedomen om motmedel.

De allierade kunde under första världskrigets skyttegravsbataljer bekvämt avlyssna de tyska truppernas telefonförbindelser utan inkoppling på deras fältlinjer. Tyska armén använde systemet med enkelledare och jordförbindning. Signalspanarna behövde bara sätta ut två jordspetsar med tillräckligt avstånd från varann i ingenmansland och sedan ansluta dessa till hörtelefoner.

Viborgska smällen

Sovjetryska trupper som retirerade från Viborg i Finland hösten 1941 hade apterat minor som skulle utlösas med radiosignaler när finsk trupp återtog staden.

Finsk, och förmodligen tysk underrättelsetjänst kände till konstruktionen på minorna.

De visste att radiomottagarna som löste ut minornas tändrör var väldigt o-selektiva.

Man behövde inte känna till mottagarnas exakta lyssningsfrekvens, och därför fick vanliga rundradiosändare under lång tid sända dragspelslåten "Säkkjärven Polkka".

Det blockerade den signal som var avsedd att lösa ut minorna. Så lång tid att mottagarnas batterier blev förbrukade, och man lyckades desarmera de flesta minorna.

Allierade bombplansförband hade en tid stora förluster och missade mål vid angreppen mot Tyskland. Orsaken var brist på

Vattenkranen innehöll mikrofilm som utväxlades mellan Norge och Sverige.

radiokontakt med de enheter som ledde operationerna. Skiftning till beordrade reservfrekvenser gav ingen förbättring.

Spärrfilter saknades

Tysk underrättelsetjänst hade genom att undersöka nedskjutna bombplan konstaterat att planens radiomottagare saknade ett viktigt spärrfilter för mottagarnas mellanfrekvens.

Det gjorde att störningssändare vid tänkta bombmål blockerade flygplanens radiomottagning, oavsett vilken frekvens de lyssnade på.

På minussidan för tysk underrättelsetjänst bör läggas att de trots tillgången till ett antal nedskjutna bombplan inte i tid lyckades återskapa den magnetron som var hjärtat i den flygburna radarn. Magnetronen behövde för att kunna fungera,

ha en av resonans-kamrarna något förskjutet, men med tysk noggrannhet placerades alla exakt symmetriskt

Danska motståndsrörelsen brukade en egen telefonförbindelse med Sverige under kriget.

I den starkströmskabel som låg över Öresund, fanns också en telefonförbindelse som användes för servicetrafik mellan elteknikerna på bägge sidor. Den förbindelsen förblev obekant för de tyska ockupanterna, och var till stor nytta för samband med omvärlden.

Ole blåser Fritz

Hjemmefrontsmuséet i Oslo visar exempel på norsk uppfinningsrikedom med att dölja mottagare för rundradio. Innehav av mottagare var strängt förbjuden av ockupationsmakten. En bibel, en telefonapparat och ett vedtrå, visar sig inne-

hålla radiomottagare.

Det var en prestation, då teknik med radiorör var den enda tillgängliga.

Priset på det museet tas ändå av knoppen på vattenkranen. På en av toaletterna på tåget mellan Oslo och Stockholm var fästknoppen på vattenkranen urborrad under gångorna, och var gömställe för mikrofilm som innehöll dokument för utväxling av meddelanden mellan motståndsrörelsen och norska legationen i Stockholm. Järnvägspersonal på bägge platserna var engagerade i verksamheten, och på så vis kunde en obehindrad och effektiv posttrafik pågå framför ögonen på ockupanterna.

Skitroliga gömställen

I US Army konstruerades små sändare, camouflerade som spillning efter hundar och andra djur. De placerades ut efter Ho Chi Min-leden under kriget i Viet Nam.

Inbyggda seismiska detektorer aktiverade sändarna när fordon eller trupper passerade. Strömkälla för sändarna var små kvicksilvreceller av samma typ som används i armbandsur. Signalerna kunde uppfattas av mottagare på ett avstånd upp till 300 meter. Andra utföranden var som små lerhögur och annat som normalt inte kunde väcka uppmärksamhet.

Sändarna arbetade inom 150 Mhz-området. De kom senare att hamna på surplusmarknaden, och blev populära hos radioamatörer eftersom de var lätta att bygga om till små sändare för 144Mhz amatörradiobandet.

Några skämtande amatörer sände med anropssignalen SH1T, och angav stationens lokalisering som Crap Island.

Jan Andersson

Foto: Hjemmefrontsmuséet Oslo